

Cart.

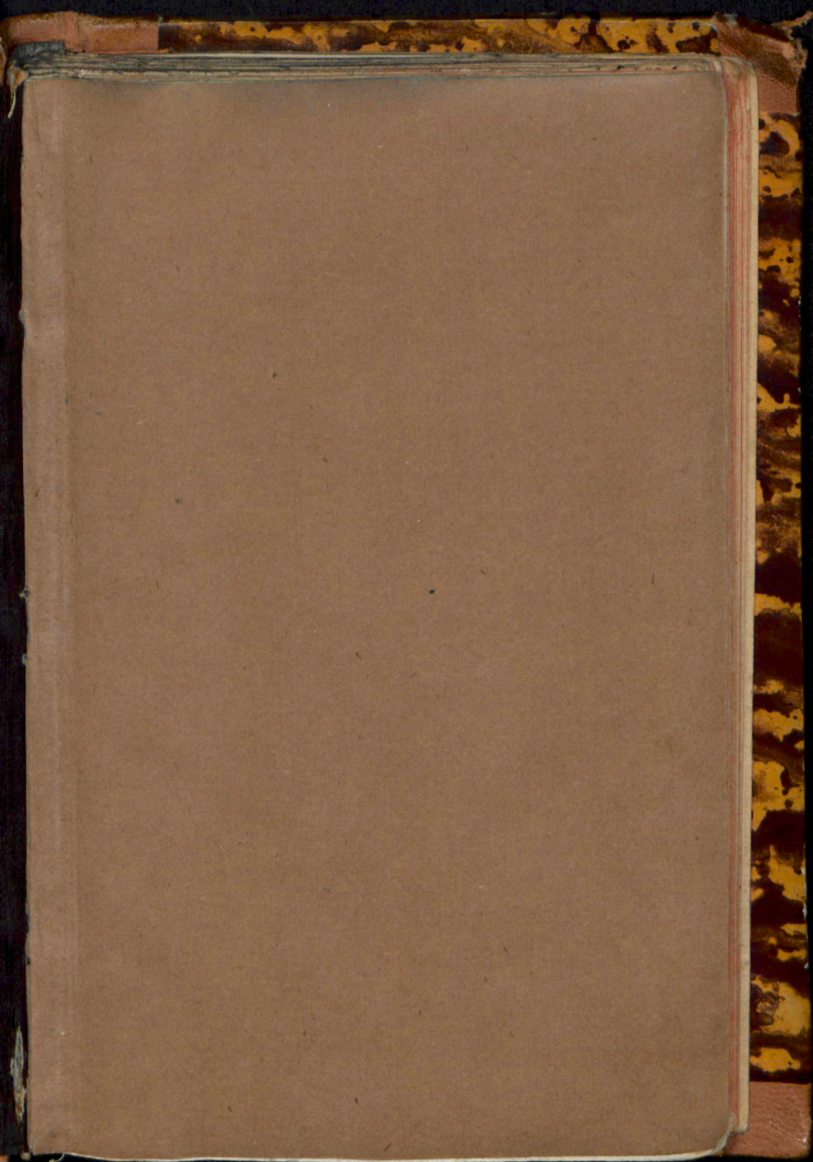
2562.

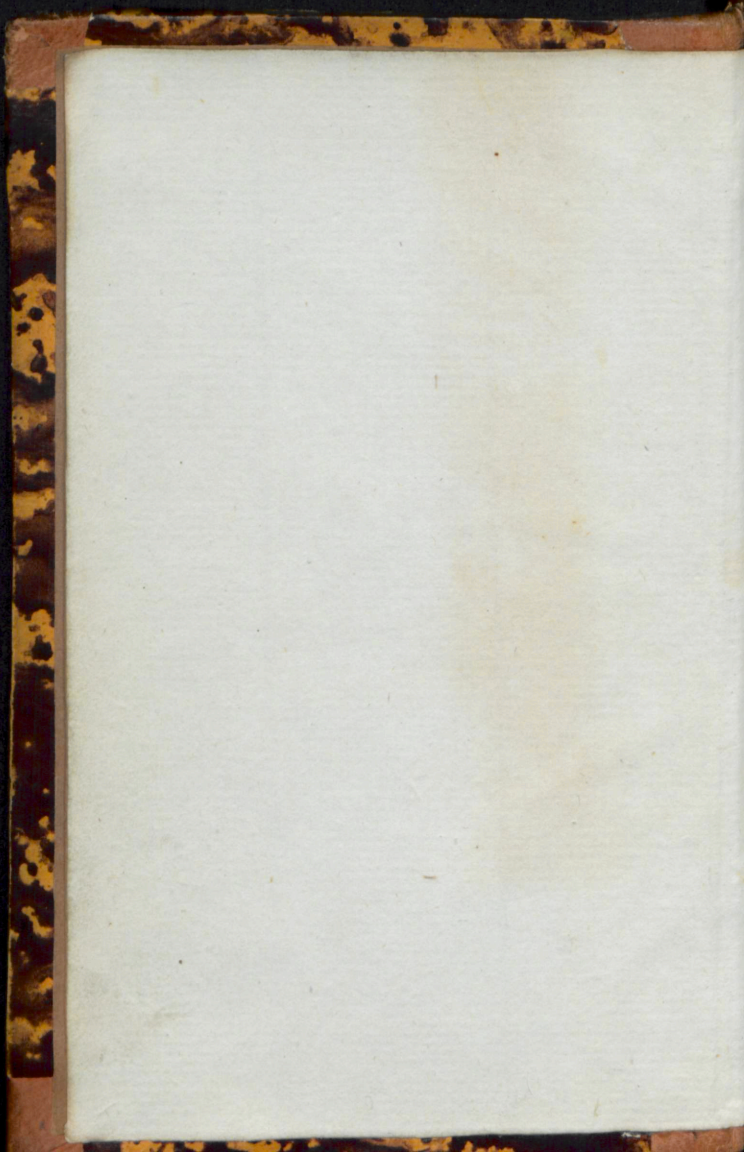
J. M. K. L.

464.

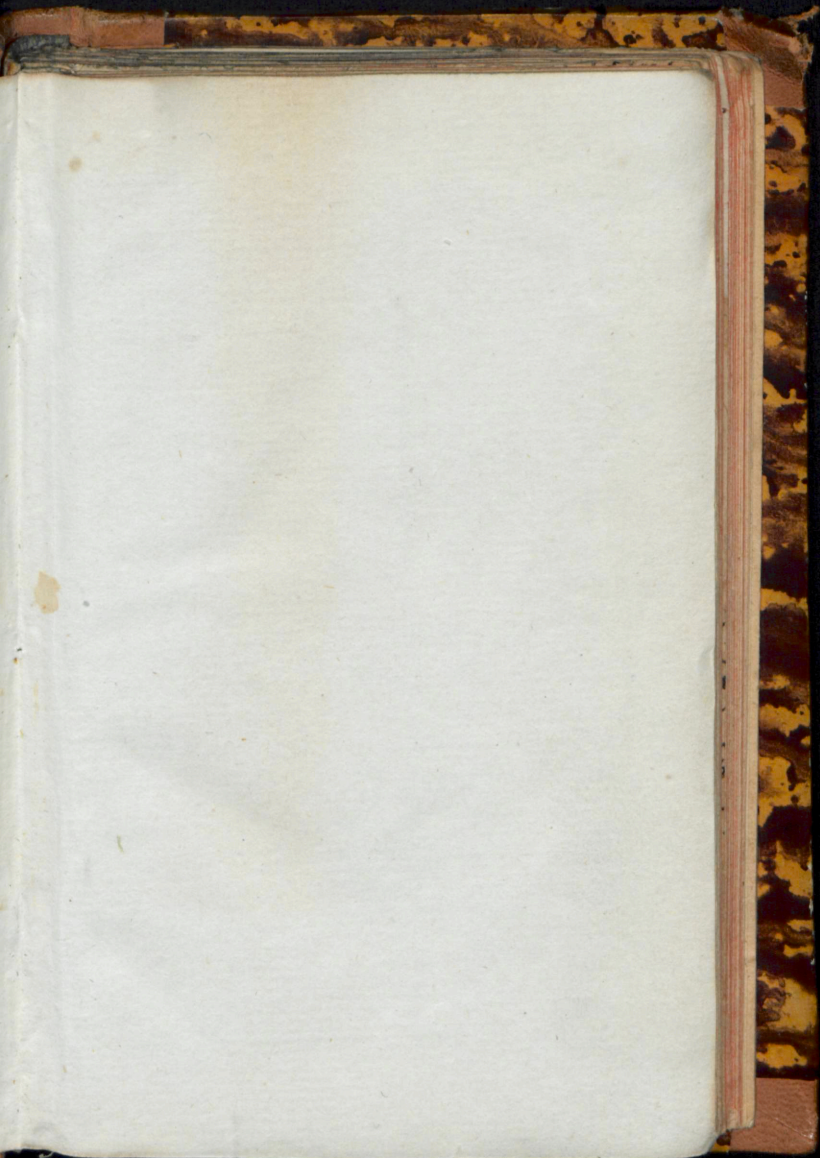
(Fliómyx. a síml. és a 6.
vatt. lev. ; csontka levelate:
 $C_1 = E_{1-2}.$)

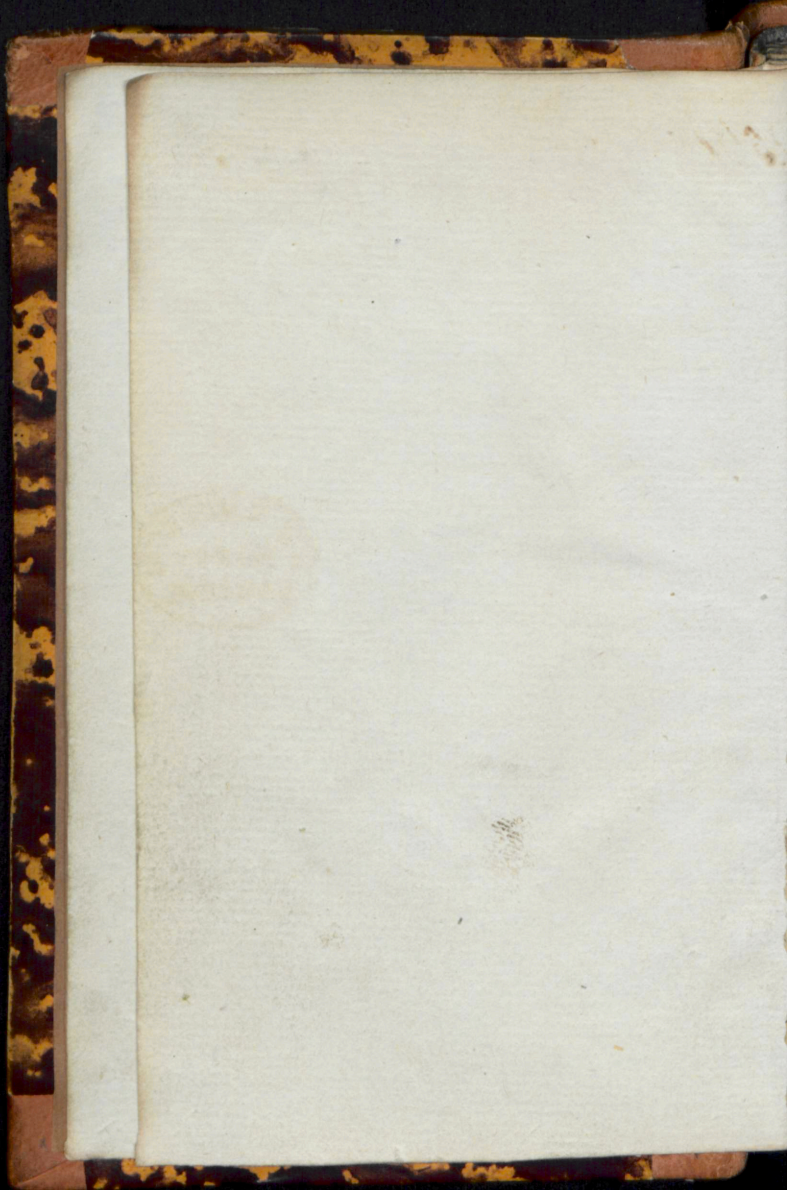

Az böcsületes, Isteni

FELELEMMELE, BÖLCSE-
SEGGELE, ES IGAZSAGGAL TÚN-
DÖKLÖ Debreczeni Tanatsnak : Ne-

vezet érintenig, IMRE DEÁKNAK,
mostan Debreczeni fő Bironak, MESZAROS
BENEDEKNEK, NAGY-GAL ISTVAN-
NAK, es az több Keresztényen halgatoknak,

&c. Az Istennek kegyelmet, beke-
seget, es Atyai aldasat ke-
vannya.

Ikepen hogy reghi,
azonkepen igaz mon-
das is, tisztelendő Ura-
im; Hogy csak az I-
madlag tart bennünket.
Mert az Keresztényi i-
matkozással, az igaz Hit (mellyel az I-
stennek kegyelmet es az Christus erde-
met meg fogjuk) ugy egyben kerkezte-
tet, hogy az könyörgesnek meg csak ne-
vet sem érdemli, valahon az igaz Hit
nem talaltatik. Mert az mint Szent Pal,

Hebr: 11. 6. tanít: Lehetetlen dolog az,
 hogy hit nélkül valaki kedves lehessen I-
 sten előtt. Sőt, *Rom: 14. 24.* azt mondgya:
 Hogy valami hitnélkül legyen, mind bűn
 Isten előtt. Igaz tehát ez, mind az lelki-
 ekben, es mind az testiekben; Hogy
 csak az imatlag tart bennünket. Ezt nag-
 sok irasok es példák bizonyíttyak. Ide va-
 lo, az mit Idvőzítőnk paranesolattyabol,
 az minden napi könyörgésnek egyik
 czikkelyeben kerünk Istentől, mondvan.
 Es bocsásd meg az mi bűneinket. *Matth: 6. 12.*
Luc. 11. 4. Ertette ezt az Szent Da-
 vid, az ki az ő bűneinek bocsanattyáert,
 nagy buzgósággal könyörög, *Psal: 25. 7.*
 mondvan: Az en íffiságomnak bűnei-
 ről, es az en vetkeimről, megh ne emle-
 kezzel Uram, hanem inkább az te irgal-
 masságod érint, emlekezzel meg en ro-
 lam az te jó voltodert. Ugyan azon Da-
 vid, nagy hős és ahitatos könyörgést
 tésen, *Psal: 51.* mind az egek Psalmus-
 ban. Ertettek az több Hívek-is, az kik bű-
 nök bocsanattyáert es a nyomorúságból
 való ki szabadulásert így könyörögnek,
Psal: 79. 8. Ne emlekezzel meg mi elle-
 nünk

nünk az mi elebbi bűneinkről, hanem ve-
gyenek elől az te irgalmaságid, mert i-
gen megnyomorodtunk. Ide valo az-is,
az mit amaz Publicanus felől olvasunk,
Luc: 18. 14. Az ki illyenkepen könyörög,
Isten legy irgalmas nekem bűnösnek. En-
nek Isten előt valo esedezese nem lön ha-
fontalan; Mert megh igazittatvan mene
az ű hazához, az mint Christus Urunk
bizonyítja felőle. Ide valo az-is az mit
Idvőzítőnk mond: *Mat: 24. 20.* Imat-
kozzatok pedig, hogy az ti futások tel-
ben ne legyen, se Innep napon.

Tudtak ezt az regi Sz. jamborok, az
kik az ő nyomorúságoknak idejen, az I-
stennek Nevet segítségül hitrak. Neve-
zetes, az mit az Ezechias Király felől ol-
vasunk, *2. Reg. 19. 15.* Es imatkozek az
Ezechias az Úr előtt, es monda: Izrael-
nek Ura Istene, ki az Cherubimok kő-
zöt lakol, te vagy egyedül ez földön va-
lo minden Országoknak Istene, te terem-
tetted mind az Eget s mind az földet.
Hayts hozzám Uram az te fiúeidet, es
hald meg, nyisd meg az te femeidet es
lald meg, es hald meg az Sennacherib-
nak

nak befedit, &c. Oda alab ismet aze
mondgya: Most annak okaert mi Urunk
Istenünk, szabadits meg kerünk minket az
ú kezéből, hogy meg ismerjek ez föld-
nek minden Orsági, hogy te egyedül
vagy az Ur Isten, &c. Hasonlokepen kő-
nyörög az Iosaphat Király, az Moab es
Ammon fiaj ellen, 2. Paral: 20. 5. holot
azt olvassuk: Es meg álla Iosaphat, az
Iudanak es Ierusalemnek gyülekezeti-
ben, az Ur hazaban, az uy tornatz előtt,
es monda: ô Uram, mi Atyainknak Iste-
ne, nem te vagy egyedül Isten az Meny-
ben, es ki uralkodol az poganyoknak
minden orsagan: Vegezerre azt mond-
gya: Nincsen mi bennünk annyi erő,
hogy ellene alhatnank ez samralan soka-
sagnak, mely reánk jó. Nem tudunk ho-
va lenni, hanem csak te read neznék az
mi semeink. Az Ninive Varosbeli Ki-
rály felől is azt olvassuk, Ion: 3. 7. Hogy
mikor az Ionasnak kemeny fenyegeteset
meghértette volna: Megh parancsolta
hogy gyász ruhában öltözzenek az embe-
rek az barmokkal egyetemben, es kiált-
nak az Istenhez süntelen. &c. Nem-is
lón

lón penigh hejába valo ezeknek könyörgések; mert mind az Ezechias Kiralyt, mind az Iosaphatot es mind az Ninivebelieket meg halgata es meg fabadita az Isten, az mint az Szent Historiak ezekről, az megh nevezet helyeken, bizonygot tesnek.

Az új Testamentomban is nevezetes példaink vannak erre. Az többi közt az Tanítványok felől azt írja Szent Mathe cap: 8 25. Hogy mikor az Tengernek hajjaitul hanyattatnek az Christus hajója, melyben az ú Tanítványival egyetemben vala, ő penig alunnek, hozza járulának es föl költek mondvan: Uram tarts meg bennünket, mert el vesünk. Mely ú könyörgésekre, mindgyart megh fedde Idvőzítőnk az feleket es az Tengeri, es nagy csendességgé lón. Amaz Szazados felől is azt olvassuk ugyan azon caputban; Hogy mikor Christus Urunknak, az ő gutta-ítót szolgáljaert könyörgőt volna, mindgyarast kedves valaffa lefen, es mi-nek utanna annak hitit commendalta volna mind az jelen valok előtt, vegre így

ELŐLIARO

föl Idvőzítőnk: Meny el, es az te hited
ferint legyen te neked. Ide valo amaz
Chanaan nemzetsegeből valo Affonyi-
allatnak az ű példaja-is, az ki az ű buzgo
kőnyörgesével Christus Urunkat megh
győzven, annak melto jutalmat el-is vő-
ve. Mert mindeneknek előtte, annak az
ő hitit igen magasztala Idvőzítőnk: An-
nak-utanna pedig, az ű beteg leányát is
megh gyógyita. *Mat: 15. 22. &c.* De sok
volna az példakat mind elő famlalnom,
mert ezekkel rakva az egész Szent Írás.

Annak okaert, mikor ezekről elmel-
kednem, tetsek ennekem, hogy az UR
IESUS Christustul tanult minden-napi
kőnyörgesnek magyarazattyat föl ven-
nem, es rövid prädikatiokra ostanam,
mellyet meg-is cselekedtem, az Urtul en-
ream bizattatot Gyra ferint, es az egy-
ügyű Híveknek eppületekre, sem elei-
ben bocsatottam.

Ezt penigh nem azért cselekedtem,
mintha ezzel akarnek dicsekedni: mert
semmi nincs nálam, az mit nem vőttem
voina. *1. Cor; 4. 7.* Sőt amaz pogany Phi-
loso-

Iosophuſſal (az Socrateſſel) azt mondhatom ; Hogy csak azt tudom, hogy ſemmit nem tudok. Sem azért, hogy ezzel magamat az embereknek (kiváltképen penigh ez vilagnak fiainak) kelletnem : mert ha az embereknek kedvöket keresnem, nem lehetnek az Chriſtus ſolgaja. Gal: 1. 10. Hanem kiváltképpen azért, hogy meg mutatnam, minemü ſok drága lelki es teſti jókat rekeſtet be Idvöztönk ebben az rövid könyörgésben, es így az Kereſtyeneket, az imatkozásban való ſerenyſegre ſerkengetnem.

Mikor pedig arról gondolkodnam, kinek kellene ez rövid tanításokat ajánlanom, jura eſemben, hogy ez itt- való Bőcsületes Tanats, ezt en tőlem nem csak meg érdemli, hanem meltan ugyan meg is kevanhattya imez következendő okokert :

I. Mert ez itt- való Kereſtyen gyülekezetben Prædikallottam en ezeket ez el mult napokban.

II. Mert (tiſteſſeg adalſſek minden Kereſtyen Eccleſſianak) ez itt- való Hívek,
nevez-

nevezetessek az könyörgésben való buzgóságban,

I I I. Hogy az futoknak, (az mint közpeldában mondgyuk) sarkantyú gyanant lennek, es az Debreczeni Kereftyeneket, az könyörgésben való buzgóságra, ennél is inkább föl inditanam.

Kerem azért az Bőcsületes Tanatfot, es az több Kereftyen halgatokat is, hogy vegyek jó neven tőlem ez kicsin ajándékot, es ezzel magokat, az Kereftyeni imatkozásban való serénysegre serkengessék. Mellyet ha meg nyerhetek, ajándék es jó tetemeny gyanant vessem.

Mind ezeknek utanna, kevanom fejenkent ti Kegyelmeteknek, az könyörgésnek Lelket Istentől meg adatni, melynek vezérlelése által, az jó bányt vihásszatok, Pállyátokat futhasszatok, Hitőtőket megtartasszatok; Hogy mikor amaz igaz Biro, az Christus Iesus el jő, adgya meg egygyen, eggyen, az örök életnek meg hervadhatatlan Coronáját, mellyet minden igaz könyörgő fiainak es leányinak meg igert. 2. Tim: 4. 7. Amen.

Irtam

Mikor pedig könyörgünk, akkor mi befelge-
tünk az Istennel, &c. Ez azért az oka, hogy az
Istennek lelke az Szent Írásban, mind az két
dolgotat gyakor helyen commendallya mi-
nekünk. Ide való az mit az Soltar könyvnek
tizen-kilenczedik részében, az nyolczadik ver-
setsketül fogvan olvasunk, holott így szól az
David: Az Urnak törvénye tökéletes, megh-
elegeniti az lelkeket. Az Urnak igaz tanu bi-
zonyfag tetele, bölcseséget ad az kisdedek-
nek. Az Urnak parancsolati igazak, meg vida-
mittyak az szívét. Az Ur parancsolattya tiszta,
meg világossittya az szemeket. &c. Oda alab
penig *Y. 11.* azt mondgya: Kivanatosbak min-
den tiszta aranyal, es edesbek minden szín-
méznél. Ísmet *Psal: 119. 105.* azt mondgya: Az
en labaimnak fővetneke az te befeded, es az
en ösvenyimnek világossága. Az Szent Peter-is
2. Per: 1. 19. Holot az Istennek igejet hasonlit-
tya, amaz setet avagy homalyos helyen megh-
gyuytatot világossághoz. Idvőzitőnk-is,
Ioan: 5. 39. Tudakozzátok az írásokat, mert
nektek úgy tetszik, hogy azokban örök élet-
tek vagyon, es azok az mellyek en rolam bi-
zonyfagot tesznek. De sok volna az írásokat
mind elő fámlalnom. Hasonlokeppen com-
mendaltatik az Könyörges. Az többi közt Id-
vőzitőnk, *Matth: 7. 7.* arra int: Kerjétek es a-
dattatik ti nektek, keressetek es meg talallya-
tok, zörgessetek es meg nyittatik ti nektek. Az
Sz. Iánosnal is *cap: 16. 23.* Bizony bizony mon-

dom ti nektek, hogy valamit az Atyatul az en Nevemben kertek, meg adgya ti nektek. *Pfal:* 50. 15. nem csak commendallya, hanem ugyan parancsollya mi nekünk az Szent Isten az Könyörgest, mondvan: Hiy segitsegül engemet az te nyomorúságodnak idejen, es en meghabaditalak tegedet, &c. Ugyan ezen dolgot commendal Christus Urunk ez föl vött igekben is.

S U M M A.

Summaja azért ez föl vött igeknek csak ez: Commendallya, sőt ugyan parancsollya mi nekünk Christus Urunk az Könyörgest, megtanitvan minket annak igaz formajara, ez vegre, hogy tudgyuk minemű dolgokat kellyen Istentől fűkepen kernünk ez életben.

R E S Z E I.

Ket kiváltkepen valo részei vannak ez igeknek. Az első részben commendallya mi nekünk Christus Urunk az Könyörgest, mondvan: Ti peniglen mikoron könyörgötök, így szóljatok.

Az második részben, bizonyos format szab elönkben, melyben mindeneket be foglal, valamellyek nélkül mi ez életben fűkölködünk. Az mint meghallyak az Keresztyenek az igeknek magyarazattyabol rendel, &c. De minek előtte az meghallot igeknek magyarazattyához kezdenenk, fűksleges es hasznos is imez következendő kérdésekre megfelelnünk.

1. Micsoda es hany-fele az Kőnyörges?
2. Micsoda okok indithatnak minket az kőnyörgésre?
3. Mímodon kellyen kőnyörgenünk, hogy Istentől meg halgattassunk?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az mi az első dolgot illeti; Az Kőnyörges semmi nem egyeb, hanem az Kereszten embernek Istennel valo lelki beszélgetese, melyben kivan Istentől, maganak avagy egyebeknek, lelki es testi jokat meg adatni: Ez mellet, magatul avagy egyebektől, lelki es testi gonoskokat el tavoztatni, az közben-jaro Christus Iesus Neveben, es az el vőtt jokról halakat ad. &c. Ebből az rövid descriptioból meg lehet látni.

I. Hogy csak az Kereszten embereke az igaz Kőnyörges, az Hypocritak pedig, es az hittől szakat emberek, csak kialtoznak, nem különben mint regen az Baal Papjai. 1. Reg: 18. 26.

II. Hogy az igaz Kőnyörgesnek egyedül csak az Szent Istenhez kel igazgattatni, nem az Angyalokhoz, sem az meg holt Szentekhez, avagy egyeb idegen Istenekhez Psal: 50. 15.

III. Hogy igaz hitből tellyes bizodalomból kel szarmazni Ezert mondatik lelki beszélgetésnek. Lásd meg, Math: 21. 22. Heb: 4. 16.

III. Hogy mind magunkert, s mind egyebekert kel kőnyörgenünk. 1. Tim: 2. 1.

V. Hogy jó dolgokat kel kernünk Istentől, mellyek mind magunknak, s mind Kereszten felebaratunknak hasznosak. Iacob: 4. 7. 3.

6. Hogy

VI. Hogy csak az egy közben jaro Chri-
stusnak Neveben kel könyörögnünk. *1oa: 16. 23.*

VII. Hogy az el vött jokrol halakat is kel
adnunk az mi Szent Istenünknek. *1. Theff: 5. 17.*
De ezekről ide alab búvebben kel szollanunk;
Hanem lassuk hany fele az könyörges? Az Sz.
Pal Apostol, *1. Tim: 2. 1.* az Könyörgesnek negy
nemeit famlallya Az első Görögül προσευχη
Proseuchi, Deakul Preces, Magyarul Könyör-
ges: az mely nem egyeb, hanem oly könyör-
gesnek neme, melyben kevanunk Istentül,
magunknak vagy egyebeknek, lelki avagy te-
sti jokat meg adatni.

Az második, δευσις Deisis, Deakul Deprecationes,
Magyarul Keres: az melyben kevanunk
magunktul vagy egyebektül, lelki avagy testi
gonosokat el tavoztatni.

Az harmadik εντευξις, Enteuxis, Deakul
Postulationes, az mi nyelvünkön Imadkozás: az
mely egyebekert valo esedezes.

Az negyedik ευχαριστια Eucharistia, Dea-
kul Gratiarum actiones, Magyarul Hala adas, &c.
Mely az el vött jokrol, es az el tavoztatot go-
nosokrol valo Hala adas. De en ezeket hatra
hagyvan, csak amazokot Könyörgesnek ne-
meiről emlekezem. Annak okaert az fene-
lyekhez es az helyhez kepest, az Könyörges
ket fele: Közönséges es kivaltkepen valo, &c.
Az kivaltkepen valo könyörges nem egyeb,
hanem oly Isten előtt valo esedezes, melyben
főre főre egyyenkent az Keresztenek, mikor

az alkalmatosság kevényt, gyakorollyak magokat, vagy fájokkal, nyelvökkel, avagy penig csak sívőkben, lelkekben, &c. Az honnet meg tessék, hogy az kivaltkepen való könyörgesben, sem az sokaság, sem bizonyos hely, sem idő, sem ora, sőt még az nyelv sem mindenkor kevéntatik; Hanem főre főre, akár holess mikor, minden ember könyöröghet. Erről szól Idvőzítőnk *Math. 6. 5.* Mikor úgy-mond, te imatkozol, ne legy olyan, mint az Hypochritak, kik örömeit imatkoznak fen alva az gyülekezetekben, es az utzaknak bejelentin, hogy az emberektől lattassanak: Bizony mondom ti nektek, hogy elvőttek jutalmokat. Te penig mikor könyörögsz, meny be az te titkos hazadban, es ajtot be zárólvan, imadgyad az te Atyadat, az ki titkon vagyon, es az te Atyad, az ki read nez titkon, meg adgya neked nyilván az mit kerész, &c. Az Sz. Pal-is 1. *Ti: 2. 3.* Akarom úgy-mond, hogy az férfiak imatkozzanak akár mely helyen, fél emelven tiszta kezeket, mindé haragnakúl es ketelkedes nélkül. Így könyörgé regén az Ezechias Király az ő beteg agyában. 2. *Reg: 20. 2.* Így az Ionaf-is az Hálnak gyomrában az Tengernek fenekeről. *Joan: 2. 1.* Hasonlokeppen könyörögnek mostan-is sokan az hivek közzül, az mint kinek kinek az ő állapotja kevényt. Szály magadban, es erre elég példákat talál.

Az közönséges könyörgés penig, (à mint az neveis megh mutattya) sokaságtul, bizonyos helyen

helyen es időben, szájjal es nyelvel szöket végben vitetni. Ezzel penigh az reghi jamborok főkepen akkor eltenek, mikor az Isten haragjanak külső jegyeit lattak: ugy-mint, dragafagot, dög halalt, fegyvert avagy fogsfagot. Erről szö az Ioél Propheta *Cap: 2. 15.* Kúrtöllyetek Sionban, szentellyetek böytöt, hirdeffetek gyülest, gyuytsfetek őfve az nepet, hirdeffetek gyülest, vegetek melletek az vőneket, vegetek közzetek az aprocskakát es az csős-sópokat, Mennyen ki az vő legeny az ű belső hazabol, es az Meny-asszony az ű agyas-hazabol. Az Templomnak tornatza közőt, es az Oltar közőt sirjanak az Papok, az Urnak szölgai, es ezt mondgyak: Legy kegyelmes Uram az te népednek, es ne bocsassad szidalomra az te öröksegedet, hogy az poganyok ű raytok uralkodgyanak, hogy ne mondgyak az nepek: Hol vagy on az ű Istenek? Erről szö az Szent Pal-is *1. Tim: 2. 1.* Igy könyörge regen az jambor Ezechias Kiraly, mikor amaz kevely Sennacherib Ierusalem Varosat meg szallotta volna. Lásd meg *2. Reg: 19. 15. Esz: 37. 16.* Igy az Iosaphat Kiraly-is, mikor az Moab es Ammon fiaí ű elle-ne nagy haddal tamadtanak volna, az mint erről-is irasunk vagy on *2. Paralip: 20. 6.* Hasonlo-kepen az Ninive Varosbeliek, mikor Ionasnak kemeny praedikallasan megh felemlettenek, volna, az mint ez-is meg tetfik, *Jon: 3. 8. 9.* Igy könyörögünk mi-is Keresztienek, mikor az Istennek hazaban bizonyos időben felesen

fölgyülekezőnk, es az mi sokot hala-ado könyörgésünket az Tanító után el mondgyuk. Ez azért, mind az közönseges, s mind az kivaltkepen való Könyörges.

TANUSAGOK.

I. Tanullyuk meg innét: Hogy az igaz Könyörges csak az Kereszten embernek tulajdonna. Nincsen tehát ahoz semmi közök sem az Hypochritaknak: sem az Poganyoknak. Meghettük ez innét: mert csak az hivek könyörögnek az igaz Istennek, az mint ű maga is kívannya *Psal: 50. 15.* Azoknak vagyon igaz hitők es élő bodog remensegők. *Tit: 1. 1.* Azok könyörgenek mind magokert, s mind egyebekert, az Szent Pal tanítása szerint. *1. Tim: 2. 1.* Ez mellet, azok kevnak az Istentől hasznos es jó dolgokat, mind magoknak s mind Kereszten felebarattyoknak, az Christus parancsolattya szerint, *Math: 6. 11. Luc: 11. 3.* Annakfólótte ezek talallyak megh az Istent az egy közbenjaro Christus Iesus Neveben, a mint űnnön maga kevanya. *1oa: 16. 7. 24.* Vegezetre ezek adnak halakat az el vött jöket, a mint az Szent Pal tanit. *1. Thess: 5. 17.* Intettessünk azért innét az könyörgésre; hogy az mi Istenünk adgyon igaz es élő Kereszteni hitet mi nekünk. Ez mellet inditson minket Szent Lelkenek általa igaz atyafiúi szeretetre. Az jonak követesere, es az gonosznak el tavoztatására: hogy az egy közbenjaroval megh elegendven,

csak

csak az ű Neveben könyöröghefünk az mi Szent Istenünknek: Es vegezetre hogy az haladafrol el ne feletkezzünk &c. Vetkeznek tehát ez ellen, az kik nem csak az Istennek, hanem az meg holt Szenteknek es az Angyaloknak könyörögnek, mint az Papistak. Annak fölötte az kik hit nélkül könyörögnek. Ez mellett csak magokert könyörögnek: Tilalmas, karos es nem jo dolgokat kevannak Istentül: Nem az egy Közben jaro által talállyak meg az Istent, hanem sok idegen közbenjaroakat allatnak melleje. Vegezetre a kik az elvöttjokrol el feletkezven, nem adnak azokrol halakat az Szent Istennek Ez fele emberekkel tellyes ez mostani vilag, az kik bizonyara nem dicsekedhetnek az ű igaz könyörgesekkel. De miezeket ne kövessük, hanem az mi könyörgesünkben ugy visellyük magunkat, az mint oda fellyeb megh jelentem, hogy az mi könyörgesünk legyen Keresztényi igaz Könyörges. &c.

I I. Vegyük esünkben azt is; Hogy az Keresztény embernek nem eleg csak hazanal könyörögni, hanem közönséges helyre is, az Isten hazaban fölkel menni. Mert it-is helye vagyon amaz közönséges mondanak: *Multe manus allervant onus*. Az az, Az sok kezek inkább föl emelhetik az terhet.

Lasd meg mikepen föl az Ioél Propheta *caz* 2. 15. Az Sz. Pal-is 1. Tim: 2° 1. &c. Intettefünk azért innet; Hazunknal-is gyakorollyuk ma-
 donknak előte, hogy legyenek ^{sup-}könyörgések, imaköszöletek, közbenjárások haladafok minden emberekre; &c.

*mindenkihoz, és találatulát alman
nanda pessimale, Elsőff nem uigaz:*

gunkat az könyörgesben: De az Isten hazában is föl mennyünk, és az több hivekkel egygút könyörögjünk. Ezt saját példájával allattya az David *Psa: 109. 30.* mondvan: Az gyűlekezetnek közepette dicsírlek tegedet Uram. Vetkeznek ez ellen az kik sem hazoknál kivaltkepen, sem penig az Isten hazában közönfeges helyen nem könyörögnek. Ezek amaz Ayax Thelamoniust követik, az kit mikor az üvén Attya az könyörgésre intene, minek előtt az bay-viadalra az Hector ellen ki menne, azt feleli: Hogy csak az tunya és rőst emberekhez illik az könyörges, az kik az Isteneknek segítsegek nélkül semmit veghben nem vihetnek, de ű azoknak segítsegek nélkül is győzdelmet vehet az ellenfegen, azért nem búkfeg ű neki könyörögni, &c. De miez fele elfordult elmejú embereket ne kövessünk, hanem mind kivaltkepen f-mind közönfeges helyen gyakorollyuk magunkat az könyörgesben, tudvan hogy mind az közönfeges és mind az kivaltkeppen való könyörges, nem csak búkfeges, hanem ugyan hasznos is az Kerestyen embernek. De mivel hogy ide ala többet kel szollanunk, mostan csak ebbe hagyom. Ez azért az első kérdésnek magyarázattya, f erről többet nem szollok. Engedgye az mi sent Istenünk, hogy mi, mind az kivaltkepen való f-mind az közönfeges könyörgesben gyakorolhassuk magunkat életünknek minden napjaiban, Amen.

*Mat. 26. 38. minden felől prom. II. Præ.
zen leltem halálig, maradjon tok: 4 es
vira 220 tok en leltem ezen keneise*

MASODIK

az egész Caputban. Az Abraham is nagy buzgosággal könyörgött az Sodomabeliekért. *Ge: 18. 23.* Az Moyses az Sido nemzetiségért. *Exo: 32. 21.* *Num: 21. 7.* Az David isgyakorlatossággal, de főképen *Psal: 51.* mind egészen. Így az Salamon Kiyaly, *1. Reg: 8. 22.* Az Ezechias, *2. Reg: 20. 2.* Az Iosaphat, *2. Par: 20. 5.* *&c.* De sok volna az példákat és írásokat mind elő fámlalnom.

III. Erre indithat minket az mi fűkölködő állapotunk; Mert nagy sok dolgok nélkül fűkölködünk, mind az lelkiekben s mind az testiekben, az mellyeket az Szent Istenről, csak az igaz hitből fármazot buzgo könyörges által nyerhetünk meg. Az honnet megh tetsik, hogy fínten úgy fűkölködünk az könyörges nélkül, mint az begeny koldus az alamlina keres nélkül. Erre int az Szent Iakab *capit: 1. 5.* mondvan: Ha valamellyitek fűkölködök bölcseség nélkül, kerjen az Istenről, az ki mindenneknek bölcseséget ád, es meg nem panaszkolya, Ertette ezt amaz vén Nestor, az ki az ú fiait, az Homerusnal, *οδυσ. γ.* ilyenkepen inti az könyörgésre: *εὐχεσθε; πάντες δὲ θεῶν χάρισι ἀνθρώποι;* Eucheste; pandes de Theu cha-teusin Anthropi. Deakul, *Orate; omnes enim homines indigent Deo.* Az az, Könyörögjete; mert az emberek minnyajan fűkölködnek az Istennekül.

IIII. Ezt kevannya túlunk az mi fíni es leanyi engedelmessegünk-is, hogy nyomorúságunknak idejen az mi fínt Istenünket talál-lyuk

lyuk meg könyörgésünk által Tehat, vagy betegségünkben, vagy kar vallasunkban, vagy sámki-vetésünkben, avagy ezeken kívül egyéb rendbeli nyomorúságinkban, kereftyen könyörgésünk által megtalállyuk az mi Mennyei Szent Atyánkat, azzal azt jelentyük, hogy az Istennek fiaí es leanyi vagyunk, es búkfegúnknak idejen, csak egyedül minden otalmat es segítséget ű fölségetül varunk. Peldánakokaert, amaz jo fiak es leanyok, nyomorúságoknak idejen, nem az idegenekhez, hanem az ű edes Attyokhoz es Annyokhoz folyamodnak: Szinten ezenkepen, az valasztót hívek es Kereftyenek, az ű forulasoknak idejen, könyörgések által, csak az ű Mennyei szent Attyoknak őleiben futnak, es igaz hittel hozza ragaszkodnak.

V. Az jo pelda adaf is arra vihet bennünket. Hogy azert egyebeket is az könyörgésben valo serenységre föl indithassuk, búkfegminekünk az könyörgésben magunkat gyakorolnunk; Mert az peldának minemű hatatofaga legyen, mind az joraí mind penígt az gonofra, naponkent joí lattyyuk. Ha lattyyak az emberek (kivaltkepen amaz nagy emberektül,) hogy az joban gyönyörködnek es abban serenkednek, foktak azokat követni. Visontagsággal az gonofíagot cselekedni; Abban is utannok mennek, nem külömben mint az juhok egy-mas után az árokra sietnek. Ide valo amaz közönséges mondas: *Regis ad*
exem-

M A S O D I X

exemplum totius componitur orbis. Az az, Az Kiraly peldajához szabja magát mind az eges orszag. Ismet: *Talis est civitas, quales sunt Principum mores.* Az az, Ollyan az Varos, az mineműek az Fejedelmeknek erköltsi. Ismet: *Qualis Rex, talis grex.* Az az, Ollyan az nyay, az minemű az Paſtor, &c. Hogy azert jo tükörök es peldak lehetsünk egyebek előtt, tehát az könyörgésben igen gyorsak es serenyek legyünk. Erre int Idvőzitőnk *Math: 5. 16.* mondvan: Ilgy vilagoskodgyek az ti vilagossagtok az emberek előtt, hogy az emberek latvan az ti jo cselekedeteket, dicsőítteſsek az ti Mennyei ſent Atyatok. Haſonlokepen ſol az ſent Peter A-poſtol-is, *1. Pet: 2. 12. &c.*

T A N U S A G.

Iegyezzük meg innet; Hogy nem csak haſnos, hanem ugyan ſükſeges-is mi nekünk az Könyörgés. Ide valo az mit Idvőzitőnk *Math: 26. 41.* Vigyazzatok es imatkozzatok, hogy kiſertetben ne eſſetek. Peldakkal-is erőſſíti ezt *Luc: 13. 1.* be hozvan amaz hamis Birot es ſzegeny özvegy Aſſonyi-allatot, az ki gyakor könyörgéſſel meggyőze az hamis Birot. Ismet, *Math: 15. 22.* elő hozvan amaz Chanaan nemzetſegéből valo Aſſonyi-allatot, az ki az ű könyörgésében valo ſerenyſégevel Chriſtus űrunktul, az ű leanyanak gyógyulafat megnyere. Ide valo az Ieronymus Doctornak mondaſa-is *Tom: 2. ad Damafum.* holot így ſol: *Deus,*

qui

qui nullis contra se viribus superari potest, Publicani precibus vincitur Az az, Az Isten, az ki semmü ellenkező erőül meg nem győztethetik, az Publicanus könyörgesetül meggyőzteték. Masut is azt mondgya: *Sicut militem absq. armis ad bellum exire non convenit: Ita hominem Christianum sine oratione quoquam exire non decet.* Az az, Mikeppen az vitez embernek az hadban nem illik fegyver nélkül menni: Azonkepen az keresztény embernek, könyörgés nélkül nem jó sohova ki menni.

Intettefünk azért innet az könyörgésben való ferenysegre; Hogy így, mind az Isten parancsolattyanak engedgyünk, mind az reghi Szenteknek példajokat kövessük: Annak fölötté búkszeges dolgainkat Istentül meggyerhesük, Fiui es leanyi engedelmessegünket megmutathassuk, es vegezetre hogy mindennek előtt jó tükörök es példak legyünk. Vetkeznek ez ellen azok, az kik az könyörgést megvetik es azt mondgyak: Hiszem az Isten síveknek, veseknek vizsgálója, *Psal: 7. 10. Ier: 17. 16* azért tudgya kinek kinek az ú búks eget; Mi búkszeg azért üt az mi könyörgesünkkel untatunk. Nemelylek ismet azt mondgyak: Ha az Isten elvegezte, hogy ennekem valamit adgyon, vagy könyörgök vagy nem, de ugyan meggyadgya. Ha peniglen elvegezte hogy ne adgyon, csak hejában könyörögenék en, mert az en könyörgése mert az ú Decretomat föl nem bontya. &c. Hallad szerető atyamfia; Igaž
az,

MASODIK

az, hogy az Isten síveknek es veseknek vizsgálója. Annak fölötté az is igaz, hogy el vegezte magában, mit adgyon minekünk es mit ne adgyon: Mind-azon által, nem kel minekünk az ú titkos tanatának mélyseget vizsgálnunk, hanem az ú szent ígejében ki jelentet akarattyához kel magunkat tartanunk, Megh hallad oda föl, hogy parancsollya minekünk az könyörgést *Psal: 50. 15.* Tehat ahhoz kel magunkat tartanunk, es az mi dolgainknak ki menetelit, csak ú fölségere kel biznunk. Ez azért az második kérdésnek-is magyarázattya.

AZ HARMADIKROL.

Harmadszor es utolszor, lassuk immar azt is: Mikepen kellyen az mi könyörgésünkben magunkat viselnünk, ha azt kevannyuk, hogy fogonatos legyen Isten előtt az mi esedezésünk? Annak-okaert, az mi ezt az első kérdést illeti, az könyörgésben mi nekünk, imez következő dolgokat igen meg kel tartanunk.

1. Hogy egyedül csak az igaz Istennek könyörögjünk, az közben-jaro Christus *I E S U S N A K* Neveben. Erre int ünnün maga az Isten *Psal: 50. 15.* mondyan. Hiy segítségül engemet az te nyomorúságodnak idejen. Christus Urunk-is, *Iean 16. 23.* holot azt mondgya: Hogy az ú Neveben kerjünk az Atyatul. Ihon itt-is azt mondgya, hogy mikor könyörgünk azt mondgyuk: Mi Atyánk ki vagy Mennyegeben, &c.

2. Thepsa. 5-17. Szüntelen imádkozz. Hogy atok könyörögjétek, mindenek...
3. halálát...

II. Hogy amaz elő Keresztyeni igaz hitből
 származzék az mi könyörgésünk; mert valami
 hit-nélkül leßen, mind bűn az Istennek előtte.
Rom: 14. 24. Es hitnelkül senki nem kedves I-
 sten előtt. *Heb: 11. 5. 6.* Erre int az Szent Iakab
cap: 1. 5. 6. mondvan: Az ember kevannyon
 hitből, semmit nem ketelkedven. Mert az ki
 ketelkedik, hasonlo az Tengernek habjaihoz,
 mely az feltúl ides-tova hanyattatik. Idvőzi-
 tónk-is azt mondgya, *Math. 21. 22.* Valamit ke-
 rendetek, el hiven el vesítek.

III. Hogy könyörgésünkben alazatosfán vi-
 sellyük magunkat. Iollehet penigh az Keresz-
 tyen embernek, egész életének minden napjai-
 ban kel az alazatosfagot követni, de kivaltké-
 pé az könyörgésnek idejen. Mert az Isten az ke-
 velyeknek ellenek áll, az alazatosokkal penig
 közli az ű kegyelmet. *1. Pe: 5. 5. Iac: 4. 6.* Es az ki
 magát meg alazza, föl magasztaltatik. *Luc: 18. 14.*
 Erre nevezetes példat mond Christus Urunk
Luc: 18. 10. elő hozvan amaz kevely Phariseust
 es az alazatos Publicanust. Lásd megh az pel-
 dat. Igy viseli magát az Abraham az ű könyör-
 gésében, mikor az Sodomabeliekert könyör-
 rög. *Gen: 18. 27.* Hasonlokepen az David-is, mi-
 kor az Urnak halakat ad es könyörög. *2. Sam: 7. 5 s. etc.*

III. Hogy szabados, hasznos es jo dolgokat
 kerjünk Istentül. Mert ha tilalmas, hasontalan
 es artalmas dolgokat kerünk, nem adgya, fi-
 nem-is adhattyá meg az Szent Isten; Mert az

ő szent törvenyet megh sem segheti es magát meg nem tagadhattya. Peldanak okaert: az jó Atyak es Anyak, nem adnak keft az úgoromba fioknak es leanyoknak, gyermeki allapattyokban, noha igen kerik ú túlók. Annak fölötte, sem az tűzre, sem az vízre nem bocsattyak, mert mindenik artalmas volna nekik. Hát az mi Szent Istenünk is, nem adgya, sőt nem is adhattya mi nekünk, mikor oly dolgokat kerünk, az mellyek vagy magunknak, vagy Kereszten fele-baratinknak artalmasok volna, ha meg adna keresfünkre. Erről szól az Sz. Iakab cap: 4. 3. mondvan: Keritek, de el nem vesitek, mert nem jól keritek. Ide valo az Ieronymus Doctornak is amaz ő őp mondasa, *sup. cap: 7. Math: Si petenti datur, quarens invenit, & pulsanti aperitur: Ergo cui non datur, & qui non invenit, & cui non aperitur, apparet, quod non bene petierit, quaesierit, pulsaverit.* Az az, Ha az kerőnek adattatik, az kereső megh talallya, es az zörgetőnek megh nyittatik: Meg tetűik hogy az kinek nem adattatik, es az ki meg nem talallya, es az kinek megh nem nyittatik; Nem jól kért, kereset es zörgetet, &c.

V. Hogy alhatatosak legyünk az könyörgesben. Ha mindgyart meg nem adgya az szent Isten az mit kerünk, ne allyunk hatra az könyörgesben, hanem őorgalmaztassuk ő Szent fölseget, mind addig, miglen meg halgat. Idvözítőnk tanit erre, *Mat: 7. 7.* mondvan: Zör-
gessetek

geffetek es be bocsattattok. Ha valahova ugyan be akarék menni, es az ayto be zarva vagyon, mit csetekedel? Kialta és zörgetés-mind addig, mig megh hallyak es be bocsátanak. Arra tanit tehát Christus Urunk is ez hasonlatossággal, Hogyha Istentől ugyan meg akarunk valamit nyerni, ne csökönnyünk meg az könyörgésben, hanem mind addig forgalmaztassuk ú fölséget, migh kedves valánk nem leßen. Erre int az Szent Pal-is *1. Thess: 5. 17.* mondvan: Szüntelen könyörögjete, es mindenekben halakat adgyatok. Nevezetes példakat is találunk erre az Szent irásban, de hogy fokát elő ne hozzak; Lásd megh amaz Chanaan nemzetéből való Ásszonyi-allatot, az ki az ú gyakor könyörgésével, Christus Urunk-tul az ú leanyanak gyógyulását megh nyerte. *Mat: 15. 22* Ismet amaz ségeny özvegy Ássont, az ki amaz hamis Birot az ú fok rendbeli forgalmaztatásával föl indita, hogy az ú haborgatoja ellen útet meg otalmazná. *Luc: 18. 8. 1.*

VI. Ezekhez járul, az embernek életének jobbitása, mellyet Pœnitentia tartasnak nevezünk. Igy viseli magát az ú könyörgésében amaz jambor Iosaphat Kiraly, ámint erről irasunk vagyon, *2 Paral. 20. 3.* Hasonlokeppen az Ionas is, *Ion: 3. 7. &c.* Tehat az kik könyörögtön könyörögnek, de pœnitentia nekül clnek, nem jól cselekednek.

VII Ezis megh kivantatik, hogy az mi szívünk eggyezzen az mi szájunkal: Mert az kik

csak fajokkal könyörögnek, és az ű elmejük
 masutt nyargal, azok ajakokkal tisztelik az I-
 stent, sívők penig tavol jár Istentől. *Esa: 29. 13.*
Mat. 15. 8 Ide valo az Bernhard Doctornak az
 ű mondasá, az ki az könyörgéfről imigyen szól:
Oratio cordis est, non labiorum; Neq, enim verba de-
precantis Deus intendit, sed orantis cor conspicit.
 Az az, Az könyörgés, nem ajakinké, hanem
 szívünké; Mert az Isten nem tekintí az esede-
 zőnek befédít, hanem az könyörgőnek sivet
 nezi. Az Chrysoftomus Doctor is azt mondgya
Homil. 8. in Matthæum: Religiose mentis est. Deum,
non voce, sed devotione animi orare. Az az, Isten-fe-
 lő elméhez illik, az Istennek nem csak beféd-
 del, hanem lelki ahitatoslag által könyörögni.
 Ide valo amaz közönséges mondas-is:

Vt tua pertingat penetretq, precatio cælum.

Corde sit ex puro, sit brevis atq, frequens.

Az az, Ha azt akarod hogy az te könyörgesed
 fölérje, sőt által járja az Eget; tística szúból
 bármazzek, rövid és gyakor legyen.

VIII es utolsó (hogy mostan töb dolgo-
 kat elő ne fámlallyak) az kevantatik, hogy az
 mi akarátunkat, az Szent Istennek akarattya-
 nak alaja vessük, és az mit kerünk, úgy kerjük,
 hogyha az mi Szent Istenünknek Nevenek di-
 csiretíre és tisztetítire, annak-főlőtte Keresz-
 tyen fele-baratinknak eppületekre, és vege-
 zetre magunknak idvősségere szolgál, úgy ad-
 gyá meg mi nekünk. Ezt saját példajával com-
 mendallja mi nekünk Christus Urunk, mikor

az ű

az ű halalanak elötte ilyenkepen könyörög:
 Atyam, ha lehetséges, mullyek el en túlem ez
 Pohar; Mind azon által, ne ugy az mint en,
 hanem ugy legyen az mint te akarod. *Math: 26.*
 39. Erre tanit az könyörgésnek formajában is,
 holott azt hadgya hogy mondgyuk: Legyen
 az te akaratod, mikeppen az Menyben, azon-
 kepen ez földön is, &c.

TANUSAG.

Iegyezzük meg innét; hogy nem minden
 könyörgés kedves Istennek elötte, hanem az
 melyben az elől fámlaltatott okok megh talal-
 tatnak. Ne csudald tehát atyamfia, hogy ha
 mostan nem minden könyörgőnek leßen
 kedves valások Istentől. Mert sokan könyö-
 rögnek, de nem Istennek, hanem, avagy az
 Angyaloknak, avagy az megholt Szenteknek.
 Mint az Papistak cselekeésnek, à kik az megh
 holt Szentek közt, ugyan el östöttak az tífte-
 ket, és kit egy-fele nyavalyajokban, kit pedig
 mas-fele nyavalyajokban hinak segítsegül. Pel-
 danak okaert, Szent Miklóst hiyyak segítsegül,
 az kiknek hajojok az Tengeren az fel veések
 miat el romol. Az kiknek pedig hazok gyulad
 meg, azok Sz. Lőrincznek könyörögnek. Az
 korszagosok Sz. Balintnak. Az kiken pestis va-
 vagon, Sebestyennek és Sz. Rochusnak. Az
 kiknek fémek fay, Othilia Asszonnak. Az kik-
 nek fogok, Apollonianak. Az gyermek súlók,
 Szent Margith Asszonnak. Az hidegh lelők,

Petronellának. Az főlős emberek Orbannak.
Az Tyukos es Ludas emberek, Szent Gálnak.
Az Dísnosok, Antalnak. Az juhofok, Ven-
deliusnak. Az lovasok, Eulogiusnak. Az ökrös
es tehenes emberek, Pelagiusnak. Az Deako-
fok, Szent Gergelynek. Az Vargak, Chrispi-
nusnak. Az Szabok, Guttmanusnak. Az Atsok,
Iosephnek. Az Takatsok, Severinusnak. Az Vi-
tezek Szent Györgynek, &c. De fok volna elő
famlalnom balvanyozo bolondfagokat; mert
meg az nemzetsegeket, orfagokat, tartoma-
nyokat, falukat es Varosokat is mind el ostito-
tanak, es küiömb küiömb fele Szenteknek oit-
almok ala rendeltének, a mint ezeket az ün-
nön magok irasibol meg bizonithattyuk. Te-
hat igen igaz ú felölők is az Istennek reghi pa-
naféa, *1er. 2. s.* holot az Sidok felöl azt mond-
gya vala: *Secundum numerum urbium tuarum sunt*
Dij tui. Az az, Az te Varosidnak samok berint
vannak az te Istenid, &c. Soka annak fölötte
hit nélkül járulnak Isten eleiben, az kiknek
könyörgések nem könyörges, hanem csak va-
lami oktalán kialtas. Ez mellet, soka föl fual-
kodnak az ú könyörgéseknek idejen, mint am-
az kevely Phariseus, *Luc. 18. u.* Nemelleyek olly
dolgokat kernek Istentül, az melleyek ellen-
keznek az Isten Törvényével. Söt artalmas
es hasontalan dolgok volnanak, mind ma-
goknak, i mind egyebeknek. Soka ha egy-
ber, ketber könyörögnek, es mindgyarast jo
valasok nem leßen Istentül, meg csökönnek

es hatra allanak az könyörgésben, es azt mondgyak: No immar egy-néhányſor ker-tem, de ha eddig meg nem adta Isten az mit kertem, en sem busítom ez utan könyörgésem-mel. Vegezetre, sokan pœnitentia nélkül el-nek, es naponkent az bűnt ſínten ugy iſſák, mint az ſomjuhozó ember az vizet. *Iob: 19. 16.* Annak-főlőtte ſívők ſem eggyez az ú ſajok-kal, hanem az mint az Bernhard Doctor, *ca: 8. Meditationum* mondgya: Szajokkal könyörög-nek, de az ú elmejek maſut nyargal: Teſtek-ben belől vannak, de ſívőkben kívül allanak, annak-okaert az könyörgésnek haſnatul meg foſtatnak, es az mit mondanak, csak el veſ-tik, &c. Utolſor, sokan az ú akarattyokat, az Iſtennek ſent akarattya ala nem vetik, hanem ſőt inkab regulat ſabnak az Iſtennek eleiben, es az ú ſegitſeget meg hatarozzak, mint regen amaz Bethuliabeliek. *Indit: 7. 23. &c.* De mi e-zeket ne köveſſük, hanem az elő ſamlaltatot conditiok ſerint könyörögjünk, es minden kéſſeg nélkül meghalgattatunk. Halgaſſon meg minket, az mi Mennyei Szent Atyánk es Iſtenünk, minden időbeli könyörgésünkben, Fiaert az Ur Ieſus Chriſtufert, Amen.

Ez ennek az harmadik kérdésnek-is magyarázat-ya, es erről többet nem ſollók. Legyen elég.

Következnek immar az igeek rendel; de azokról I-ſten ſegitſegéből ennek utanna ſollyunk.

III. PRÆDIKATIO.

SZOLlottunk ez ideiglen nemünemű
hasznos dolgokrol, á mellyek az igeeknek
magyarazattyara fölőtte búkségeffek. Első-
ben ispenig azt latok meg: Micsoda es hany-
fele az könyörges? Masodszor, micsoda okok
indithatnak minket az könyörgésre? Harmad-
szor es utolszor, micsoda modot kellyen az kö-
nyörgesben tartanunk, ha azt akarjuk, hogy
kedves legyen Isten előtt az mi könyörge-
sünk? Mostan immar jer lassuk Isten segitse-
geből az igeeket rendel, &c.

Mond Christus Urunk, *Mat: 6. 9.* Annak-o-
kaert ti igy könyörögjete, &c. *Ismet Luc: 11. 2.*
Ti penig mikor könyörgőtök azt mondgya-
tok: Mi Atyánk, &c. Ez igeekben foglaltatik
be ez föl vőtt igeeknek első része, holot, az
mint ide fellyeb meg mondam, commendal-
lya, sőt ugyan parancsollya mi nekünk Idvő-
tőnk az könyörgest. De hogy innet az Keres-
tyenek töb lelki eppületet vehessenek, imez
következendő dolgokat kel meg latnunk.

1. Honnetvőt Christus Urunk alkolmatosságot erre az szép
intefke?
2. Hogyha szabade mas forman könyörögnünk, holott Id-
vőtőnk lattatik minket csak ehez az formához kötelezni?
3. Hogyha élte ű maga Christus Urunk ezzel az könyörgésnek
formajaval, avagy csak az Tanítványoknak parancsolta?

AZ ELSŐROL.

Alkolmatosságot az UR Iesus Christusnak,
jelen

Jelen valo ſep tanitafának nagy nyilvan megh
irja az Szent Lukacs *cap: II. 1.* holot így ſol:
Lőn peniglen, hogy mikor ű egy neminemű
helyen imatkoznak, mikoron meg ſűnt vol-
na, monda egy az ű Tanitvanyi közzűl neki:
Uram tanits meg minket az könyörgésre, &c.
Az honnet nagy nyilvan meg tétſik, hogy er-
re Chriſtus Vrunknak az tanitvanyok ſolgal-
tattanak alkolmatofſagot. Mert hihető, hogy
az az tanitvany, akar mellyik lőt legyen, [mert
az Iſtennek Lelke annak nevet meg nem irat-
ta,] de nem magatul ſollot, hanem az több Ta-
nitvanyok akarattyabol, à mint ez meg tétſik
az kérefnek formajabol; Mert nem csak ma-
gat kívannya az könyörgésre megh tanittatni,
hanem az több Tanitvanyokat-is fejenkent.
Ezert mondgya *in plurali*, ſokaſagnak igejevel:
Uram tanits meg MINKET, &c. De valiyon
micsoda okok inditottak az Tanitvanyokat
arra az keresre? Megh jelenti azokat az Szent
Lukats az meg nevezet *caputban*. Ket kivált-
kepen valo okait ſamlallya penig elő:

I. Az Chriſtusnak Szent peldaja. Ez felől így
ſol *ſ. 1.* Lőn peniglen, hogy mikor ű egy ne-
minemű helyen könyörgene; Mikor megh
ſűnt volna, monda az Tanitvanyok közzűl
egy ű neki: Uram, tanits megh minket az kő-
nyörgésre. Az honnet meg tétſik, hogy az mi
Idvőzitőnknek ſent peldaja indította előben
is űket erre az kívánſagra.

II. Az Kereſtelő Szent Ianoſnak az ű cse-

lekedeti Erről is így szól az Sz. Lukás az megnevezet helyen Uram taníts meg minket az könyörgésre, miképen az Iános is meg tanította az ú Tanítványit. Innet is meg tessék azért, hogy másodikor az Szent Iános cselekedeti vitte az Tanítványokat arra, hogy Christus Urunkat arra kerjek, hogy őket meg tanítsa az könyörgésnek formájára.

TANUSAGOK.

I. Tanuljuk meg innet; Hogy az igaz Tanítoknak az ú Tanítványok előtt, jó tüköröknek es példaknak kel lenni. Erre tanít az Szent Pál *I. Tim: 4, 12.* mondvan: Legyen jó példa az híveknek, az bésebben, az nyajaskodásban es az szeretetben. Illyen vala az mi Idvőzítőnk az Ghristus Iesus. Illyen az Keresztelő Szent Iános is, a mint az Szent Lukás itt az helyen bizonyítja. Intettefűnk azért innet; Tartfuk az Szent Pál intesehez magunkat, es kövessük az Ur Iesus Christusnak es az Iános Baptistának az ú Szent példajokat, legyünk jó tükörök es példak az Hívek előtt. De bodog íten, ki sokan vannak, az kik ez ellen cselekednek, kiváltképen ez mostani időben. Sokan az Tanítok között is, az mit egyik kezekkel építnek, az másikkal el rontyak, mert az mit egyebeknek prädikálnak, magok azt nem követik, hanem inkább az ellen cselekednek. Még amaz pogány Cato is azt mondotta: *Turpe est Doctorem cum culpa redarguit ipsum.* Az az: Rut dolog

az Doctornak, avagy Tanitonak, mikor az vetek ünnön magat megh feddi. Sokak felől mondhatna tehát mostan-is Christus Urunk, az mit regen az Pharisausok es az Iras-tudok felől mond vala, *Mat: 23. 2.* Az Pharisausok es az Iras tudok az Moyfes fekeiben úinek: Az mit mondanak meg cselekedgyetek, de az mit cselekednek, ne cselekedgyetek, &c. De mi azokat ne kövessük, hanem az Ur Iesus Christust es az Keresztelő Szent Ianoft, hogy mi is jo peldak lehessünk az mi halgatoink előtt.

II Vegyük ekünkben azt is, mely igen igaz legyen amaz közönfeges regula: *Omnis Christi actio, est nostra institutio.* Az az, Minden cselekedeti az Christushnak, mi nekünk intettetettünk-re valok. Erre ünnön maga tanit bennünket, *Mat: 11. 20.* mondvan: Tanuljátok en tőlem, mert en felid vagyok es alazatos szívű Peldánk erre az Tanitványok, az kik latvan Idvőzítőnknek az könyörgesben valo serenyseget, űk is akarjak követni az ű Mestereket, es azon vannak, hogy az könyörgesnek formajat meg tanulják. Vetkeznek tehát azok az emberek, az kiket sem az Ur Iesus Christushnak bñt példaja, sem ez vilagon az elő Szenteke, az könyörgésre föl nem indithat, hogy avagy hazoknál magokban, avagy közönfegeshelyen könyörögenek. De mi ezeket ne kövessük, hanem az mi Idvőzítőnknek bñt példaját elöttünk viselven, az könyörgesben mind kiváltskeppen s mind közönfeges helyen, legyenünk foglalatossak.

Az

HARMADIK
AZ MASODIKROL.

De jer lassuk immar azt-is; Hogy ha szabad
mi nekünk, ezen kívül, az könyörgesben mas
format követnünk avagy nem?

Erre azt felellyük, hogy szabad. Meg tetűik
ez im ez következő okokból. I. Mert eb-
ben az könyörgesnek formajabá Idvőzítőnk
inkab mind csak közönséges dolgokat foglalt
be. Vadnak pedig kiváltkepen való búkfege-
ink is, az mellyek felől Istenünket könyörge-
sünk által búkleg megh találnunk, im ez mon-
dasok szerint: *Jacob. 1. 5.* Az kinek nincsen
bölcsesége, kerjen es adatik ő neki. *Math. 24.*
20. Könyörögjete, hogy az ti futastok Tel-
ben ne legyen. &c.

I I. Mert az regi Sz. emberek mas format is
követtek az könyörgesben, az kiknek könyör-
gesek, kedves volt Istennek előtte. Peldanak
okaert: Mas forman könyörög az jambor Io-
saphat Kiraly: *2. Par. 20. 6.* Mas forman az Sa-
lamon. *Reg. 3. 23.* Es az Daniel, *cap. 9. 4.* Sőt
únnön maga is Christus Urunk, *Ioan: 17.* mind
az egeß caputban. Így az Tanítványok is. *Act:*
4. 24. De itt azt kerdehetned: Hát miért sab il-
lyen bizonyos format Idvőzítőnk az Tanítva-
nyok eleiben? Ved eßedben; Nem azért cse-
lekedí ezt Christus Urunk, hogy ezen kívül
mas format ne kövessenek az könyörgesben,
avagy hogy mi is soha mas kepen ne imatkoz-
zunk: Hanem csak azért, hogy minket arra
meg

megtanítson az Tanítványokkal egygyűt, mi-
 nemű dolgok-nélkül búkólkodunk mi leg in-
 kab az életben, es micsodakat kellyen főkep-
 pen mi nekünk az ű Mennyei Szent Attyatul
 kernünk. Az mely tudomány, nem csak has-
 nos, hanem fölötte búkfeleges is nekünk. Mert
 gyakorlatossággal abban vetkeztünk, hogy am-
 az Zebedæus fiaival egygyűt, nem tudgyuk mit
 kerünk. *Mat: 20. 20.* Hanem, miképen azok, az
 Christus földi országában (az mint űk veleked-
 nek vala) az több Tanítványokon valo elsőfe-
 get es uralkodást kevannak vala: Igy mi-is
 nagy reáre, ez világi gazdagfagokat, böcsüle-
 tet, jó egefféget, bekefeget, nyugodalmat, testi
 gyönyörűséget, az mi ellenseginken valo győ-
 ződelmet, es több ez fele dolgokat kevanunk.
 Mellyeket, ha az Isten az mi kevanfagunk se-
 rint mindenkor meghadna, sinton ollyan ar-
 talmasok volnanak, mintha valaki amaz go-
 romba gyermek kezében keft adna, avagy az
 megbusult embernek kezében fegyvert akas-
 tana. Mert azokkal mi gonosul elnenk, es
 mind testestúl lelkestúl el vesnenk. Annak o-
 kaert az űr Iesus Christus, az mi mod-nélkül
 valo kevanfaginkat akarta azokkal az keresek-
 kel meg határozni, mellyeket ebben az for-
 mában befoglalt, hogy azokból megh tanul-
 lyuk, micsodak legyenek búkfegeffek az mi id-
 vőffegűnkre. Annak-okaert, minden könyör-
 gesben, erre az formara kel neznünk, es igen
 meg kellatnunk, hogy az mi kevanfagink ez-
 zel

HARMADIK

zel eggyezzenek; Mert bizonyos dologh az, hogy mind artalmas es veszedelmes dolog, valamely abban az formulaban be nem foglaltatik, hanem inkab azzal ellenkezik.

TANUSAG.

Legyezzük meg innet; Hogy szabad mi nekünk az könyörgesben mas format is követnünk, csak hogy igen meglassuk, hogy ezzel az Christustul adattatot formaval ne ellenkezzek. Ennek valósága meg tetűk az elő famlaltatot okokból. Sőt szabad az Kereszten embernek, az naponkent valo könyörgesnek minden czikkelyiből, kivaltkeppen valo könyörgést formálni, à mint az údó es az alkoholmatossag kevannya. Így cselekedek az mi Idvőzítőnk is, mikor az olay-faknak hegyen könyörgene; *Mat: 26. 39.* holot azt olvassuk, hogy ennek, az ú túle rendeltetet könyörgesnek, csak egyik czikkelyet vőtte föl, tudni illik azt, az mellyikre ő neki, az jelen valo állapot-hoz kepest, nagyobb búksége volt, es így könyörgőt: Atyam ha lehetséges, mullyek el en túlem ez pohar; Mind azon által, ne ugy az mint en, hanem ugy legyen, az mint te akard. Annak-okaert mi is az Christus példajat szabadon követhettyük. Ha azert lattya valaki az Isten igejenek megh utalásat, es az ú bent Nevenek gyalazattyat az emberek közt, az első kereszfel ellyen, es azt mondgya: Ó mi Menyei Szent Atyánk, kerlek bentelteűk meg az te Ne-

te Neved, es ne engedgyed az te dicsőségedet, es tisztelegedet el nyomattatni Váfontag, hogy ha érzi magában valaki, az útestenek es elmejenek gonofra valo haylandosagat, az melynek magatul ellene nem alhat, az masodik keresselellyen, es azt mondgya: Atyam, sies hamar az en segitsegemre, es az te orfagod en bennem eppitd föl. Ismet, Ha valaki vesie eheben, hogy ez vilagi nyomorúsagok alát az úteste gyarlolkodik, az harmadik keresselellyen, mondvan: Atyam, ne nyg legyen, à mint en akarom, hanem ugy az mint te akarod, es az en idvösségemre fogal. Hasonlokepen elhetünk az több keresselellyel is, à mint az alkolmatossag kevannya. Vetkeznek ez ellen azok, az kik chez az formahoz annyera csatlottak magokat, hogy ezen kívül, semmi alkolmatossaggal, mas modon nem akarnak könyörgeni, főt azokat is fidalazzak, az kik úvelek ebben az dologban egyet nem ertenek. De mi ezeket ne kövefsük, hanem à mint az alkolmatossag hozza, ugy rendellyük az mi könyörgesünket, csak hogy ezzel az Christustul rendeltetet formaval ne ellenkezzek.

AZ HARMADIKROL.

Utolsó rjer lassuk rövideden; Hogy ha elté. Christus Urunk ezzel az könyörgesnek formajaval avagy nem?

Az mi ezt az kerdest illeti; Erre nemellyek azt felelik, hogy elt. Ezt penighen az úertelmeket,

HARMADIK

meget, imez következendő okokkal allattyaák.

I. Azt mondgyak, hogy Mester volt az Christus: Tehat únnön maganak is kellett azzal élni, az mire az Apostolokat tanította. Mert nem jó dolog volna valakit arra tanítani, az mivel az Mester élni nem akarna, *Ioan: 13. 7. 15.*

II. Mert az Christus, mindenben jó példát adott az ű Tanítványinak. Tehat hihető hogy ebben az dologban is.

III. Mert ez az könyörges az Isten fiainak fajattyok, á kik között leg első az Christus Iesus. *Ioan: 1. 14. Ísmet, cap: 3. 16. &c.*

Nemellyek pedig azt mondgyak hogy nem élt. Ezek is az ű értelmeket imígyen allattyaák:

I. Azt mondgyak, hogy az Christus azt csak az Tanítványoknak, es azokkal egyetemben mi nekünk adta előnkben, az mint ez megtetűik az ő parancsolattyaabol *Luc: 11. 7. 2. hól* azt mondgya: Ti pediglen mikor könyörgőtök, azt mondgyatok: Mi Atyánk ki vagy Mennyegeben, &c.

II. Mert ebben az formulaban oly dolgot is kerűnk, az mellyet Christus Urunk maga személyere nem kerhetet volna. Peldának okert; azon kerűk az mi űent Istenűnk, hogy az mi bűneinket nekűnk megh bocsassa. Mellyet nem kerhetet Christus Urunk az ű Mennyei űent Attyatul, mert alnoklag az ű űajaban nem talaltatot, *Esa: 53. 9. 1. Pet: 2. 22. &c.*

Vegezetre nemellyek azt mondgyak; Hogy, noha nem olvassuk az Szent Írásban, hogy e-

gcű-

gesílen ezzel az könyörgéssel élt volna Chri-
stus Urunk, mind azon által hihető, hogy az
mint az alkoholmatossággal kevényt, hol egy-
ezikelyet, s hol az masikat föl vőtte, és rövid
könyörgéseket formált azokból, melyeket az
ú Mennyei Szent Attyához igazgatott. Peldának
okaert: mikor az olay faknak hegyen, az ú
halalának előtte könyörög, az könyörgésnek
harmadik kérefet vésti föl, az időnek jelen va-
lo allapattyához kepest, és azt mondgya. At-
tyam, ha lehetséges, mullyek el en túlem ez
Pohar; Mind az által ne ugy az mint en, ha-
nem ugy legyen, az mint te akarod. *Mat. 26. 39*
Ez az utolsó értelem helyesebb az elsőknél.

TANUSAG.

Tanullyuk meg azért innet: Hogy noha az Szent Iras nyilván nem mondja, hogy ha egeszen Christus Urunk ezzel az könyörgessel élt, avagy nem: Mind azonaltal hihető, hogy részenkent, külön külön, az kérefek között nemellyiket föl vőtte, es az mint az alkolmatoflag kevant, élt azokkal, a mint az többi közt meg tetbik *Martynus Interfectus* azért innet; ha...

NEGYEDIK

Vetkeznek ez ellen, à kik sem egéslen, sem résenkent nem akarnak ezzel élni, hanem azt mondgyak: Hiszem tudgya Isten mi nekül búlkölködöm, mi búkség volna tehát, hogy en ű fölséget könyörgesemmel busitanam? De mi ezeket ne kövessük: Hanem, mind egéslen es mind résenkent, à mint az idő kevannya, éliyünk az Christustul előnkben adattatot könyörgessel. Segellyen erre bennünket az mi Sz. Istenünk Szent Lelkenek vezetése által. Amen.

Ez az első résznek magyarázata.

IIII. PRÆDIKATIO,

ENnek előtte valo tanításomban szoltottam ez föl vött igeknek első részéről: Holot Idvőzítőnk commendallya, sőt ugyan parancsollya mi nekünk az Tanítványokkal egygyüt az Könyörgést. Mindeneknek előtte pedig, alkalmatosságot jelentem meg az Christus tanításának. Annak utánha arról szóllek, hogy ha szabad az könyörgésben ezen kívül mas format kéne-e tenni? Vagy nem? Vegyetre hozzá az Istenünk és Urunk ez-ze! De ezekről keresztye-
endel.

Mi Aryank, ki vagy az Mennye- gyekben, &c.

S U M M A.

Ezigeekben, es az következendőkben (mind az 15. Verfiglen) foglaltatik be ez föl vött igeknek masodik rebe; Holot Christus Urunk bizonyos formaban megh mutattya, es nagy fepen előnkben adgya, minemű dolgok nélkül súkölködünk leginkab ebben az életben, es micsodakat kellyen Istentúl kernünk az mi könyörgesünkben?

R E S Z E I.

Harom kivaltkeppen valo resekre oszthatjuk az mindennapi könyörgest: Mert az első reseben be foglaltatik az *Exordium*, az az, kezdeti az könyörgesnek, imez Igekben: Mi Aryank, ki vagy az Mennye-
gyekben.

Az masodik reseben, hat kérések vannak: az mellyek között az harom első kérésekben azokat kevannyuk Istentúl, az mellyek az ú Sz. Nevenek tífteletire neznek. Az harom utolsó kérésekben penigh azokat kerjük, az mellyek avagy mi magunknak, avagy penig Kereszten fele-baratinknak, avagy vegezetre közönsegeskepen minnyajunknak súkfegeffek.

Az harmadik reseben be foglaltatik az *Conclusio*, mellyel be summallyuk az kéréseket, mondvan: Mert tized az Örög, az hatalom, es az dicsőség, mind örökke, Amen.

N E G Y E D I K

Ezekről rendel föllyunk Isten segitsegeből
az igeknek folyása szerint.

Az Könyörgésnek első része.

Mond Christus Urunk: Mi Atyánk ki vagy Mennyegben, &c. Ez igekben foglaltatik be az könyörgésnek első része, mely az *Exordium*, az az, kezdeti az Imatsagnak.

De hogy innét több lelki eppületet vehessék az keresztyenek, rendel vešem föl az igeket, es meg magyarázvan, az Tanúságokat is rövideden elő famlalom. *Kerlek balgasz és szerető atyámfia.*

Mi Atyánk. Itt mi nekünk imez következő kérdéseket kel meg magyaráznunk.

1. Miért parancsolta Idvőzítőnk, hogy illyen igekkel kezdgyük az könyörgést, Mi Atyánk?
2. Mit értett az helyen Christus Urunk az Atyának nevezésin, s-mi nekünk-is mit kellyen értenünk?
3. Mikepen mondattatik az Isten mi Atyának?
4. Miért hogy sokaságnak igejevel Mi Atyának mongyuk?

A Z E L S Ő R Ő L.

Az mi az első kerdest illeti; Illyen igekkel parancsollya Christus Urunk, hogy az könyörgést el kezdgyük, imez következő ssep okaiert. I. Hogy annak az igaz Istennek ismertetire, es bent Nevenek tiszteletire szoktasson es tanítson bennünket, az ki únnón magát az Sz. Irásban kijelentette. Az penigh nem más, hanem az mi Urunk Iesus Christusnak dicsőféges Sz. Attya, a ki immar mi nekünk is az Christus által,

által szerelmes Atyánk. Erről szólónnón maga Idvőzítőnk, *1oa: 20. 17.* mondvan: Fől megyek az en Atyámhoz es az ti Atyatokhoz, az en Istenemhez es az ti Istentekhez.

I I. Hogy az Istenhez valo bősületre fől inditson bennünket. Mert, mivel hogy Atyánk az Isten, az kinek könyörgünk, ugy kel magunkat előtte es ű hozzaja viselnünk, az mint amaz jo fiakhoz es leanyokhoz illendő. Tudode mit mond az Isten, *Mala: 1. 6.* Ha en vagyók Atyatok, hol az en bősületem? Hat az mi bēnt Istenünkhez, könyörgesünknek idejen, oly bősülettel es szeretettel kel magunkat viselnünk, mint amaz jo Fiak es leanyok, az ű edes Attyokhoz es Annyokhoz.

III. Hogy ezzel minket, az mi Istenünknek hozzánk valo jo akarattyaval, es az könyörgesben valo meg halgataffal biztasson. Mert mivel hogy Atyánk nekünk az Isten, az kinek könyörgünk, bizonyara minden ketség nélkül el hihettyúk, hogy könyörgesünket meg halgattya. Erről fől Idvőzítőnk, *Mat: 7. 11.* mondvan: Hogy ha ti emberek gonosok leven, jot tudtok az ti fiaitoknak adni: Menyivel inkább az ti Mennyei Atyatok jokat ad azoknak, a kik ű túle kerik.

TANUSAGOK.

I. Vegyúk esünkben innet; Hogy egyedül csak Istennek kel könyörgenünk. ő maga ke-vannya ezt az Isten, *Psal: 50. 15.* mondvan: Hiy
C 3 segit.

NEGYEDIK

Segítségül engemet az te nyomorúságodnak idején. Christus Urunk is oda igazít *Ioan. 16. 23.* Bizony bizony mondom nektek, hogy valamit az Atyatul kertetek az en nevemben, meghadgya ti nektek. Itt-is arra tanít minket, hogy az mi könyörgésünket Istenhez igazgassuk. Vetkeznek tehát azok, az kik avagy az Angyaloknak, avagy az meg holt Szenteknek könyörögnek, mint az Papisták. De azok binten ugyanak, mint az kik oly orvost keresnek, az kinek sem ihre sem felenczeje nincsen, a mint pelda befedben mondgyuk. De mi azokat nem követjük, hanem az Christus parancsolattya-hoz tartjuk magunkat, es egyedül csak az igaz Istennek könyörögjünk.

II. Tanuljuk meg azt is: Hogy az mi Szent Istenünk előtt, mikor könyörgünk, jó modgyaval kel magunkat viselnünk. Mindeneknek előtte útet igazan megh kel ismernünk, hogy tudgyuk kinek könyörgünk. Annak-fölötté igen kel szeretnünk es tisztelnünk. Vegezetre, tellyes bizodalommal kel eleiben járulnunk, es tökéletesen el kel hinnünk, hogy minket könyörgésünkben megh halgat. Erről szól az Szent Pal, *Rom: 10. 14.* mondvan: Mikepen hi-jak segítségül, az kiben nem hittének, es miképen hisznek abban az kiről nem hallottanak? Sőt únnón maga-is az Isten, *Malach: 1. 6.* Ha ugy mond en Atyatok vagyok, hon az en tiszteletem? Az Szent Pal is *Heb: 4. 16.* Iarullyunk ugy-mond, tellyes bizodalommal az kegyelemnek

lemnek feki eleiben. Vetkeznek ez ellen az Poganyok, a kik azt sem tudgyak kinek könyörögnek. Azok is az kik hitnelkül es tellyes bizodalom nélkül könyörögnek. Hasonlok ezek az Tengernek habjaihoz, mellyek az feltúl ide s tova hanyattatnak, *Iac: 1. 6.* De mi ezeket ne köveffük, hanem ismerjük meg ú fölfeget: annak fölötte, nagy böcsülettel járullyunk ú Fölfege eleiben, es jo remenységben legyünk az megh halgatas felől, mert Atyanknak könyörgünk. Mellyet ha cselekedünk, kedves valást tessén mi nekünk, mint szerelmes fiainak.

AZ MASODIKROL.

Lassuk immar masodszor, mit ért Christus Urunk itt az helyen az Atyanak nevezetin, es nekünk is mit kellyen ertenünk?

Az mi ezt a kerdestilleti, erre az Iras magyarazo Doctorok nem mind egy arant felelnek. Mert nemellyek az Atyanak nevezetin ertik az Istensegben az első személyt a ki az Atya. Illyen jegyzesben veszi Christus Urunk is *Ioan: 17. 1.* Atyam dicsőítsd meg az te Fiadat, hogy az te Fiad is meg dicsőítsen tegedet. *Ismet, ca: 16. 28.* Kijöttem az Atyatul, es jöttem ez vilagra, ismet el hagyom ez vilagot, es az Atyahoz megyek. Illyen ertelembe voltak, az Tertulianus, Cyprianus, Ambrus es az Agoston Doctorok, &c. De ez ellen mindgyart azt mondhatnad: Ha az Atyanak nevezetin itt csak az

N E G Y E D I K

első semelyt kel ertenünk, tehát így csak az Atyának kel könyörögenünk: A honnet az következik, hogy az Fiu es az Szent Lelek az könyörgesből ki rekeştetnek.

Erre azt felelik hogy nem következik ebből az magyarázatból az az illetlen es Eretnek ertelem, imez következendő okokert.

I. Mert amaz közönséges regula szerint: Az Szent Haromságban levő semelyeknek külön munkajokban es cselekedetekben, annak fölőtte tífetelekben, mikor egyik semely neveztetik, az többki azzal ki nem rekeştetik. Annak okaert itt is az Fiat es az Szent Lelket nem rekeştjük ki azzal, hogy csak az Atyat nevezzük

ad. 20r.

Mafodik. Mert az Atya közt es az Fiu közt, oly el válhatatlan bővetseg vagyon, hogy az Atyat az Fiu nélkül csak meg sem gondolhatjuk: Mert nem Atya az a kinek Fia nincsen. Visontag, sem az Atya, sem az Fiu nem lehet az Szent Lelek nélkül, &c.

Nemellyek penig itt az Atyának nevezetét allat szerint vesik, es azt mondgyak hogy ezen ertenünk kel, az tellyes Sz. Haromság Istent, a ki az Atya, Fiu, es Szent Lelek. Illyen jegyzesben vetetik *Deut: 32. 6.* Nemde úe az te Atyad az ki teremtet tegedet? Ismet, *Mal: 2. 10.* Nemde, nem mind egy Atyánk vagyoné mi nekünk? Nemde, nem mind egy Isten teremteté minket? Ez az utolsó ertelem helyesebb az elsőnel.

TANUSAG.

Iegyezzük meg innét, hogy az minden napi könyörgésben, az tellyes Sz. Haromság Istennek imatkozunk. Mert noha csak az első személyt, tudni illik, az Atyát emlittyük: Mind azon által, egész-mind ott ertyük mind az Fiat, s mind a Sz. Lelket Ertette ezt a f. Istvan, a ki az ű halalanak idején, az Ur Iesus Christusnak ilyenkepen könyörög: Uram Iesus, ved hozzád az en lelkemet. *Acto: 7. 59.* Ertettek az több Tanítványok is, az kik így könyörögnek: Uram, őregbits az mi hitünket. *Luc: 17. 5.* Ezert hittak az regi jamborok segítségül az sz. Lelket amaz rövid fep Enekecskeben: *Veni Sancte Spiritus, &c.* Az az, lővel f. Lelek, mellyel mind ez ideiglen ert az Anyaszent-egyhaz. Vetkeznek tehát az Eretnekek, az kik csak az Atyának könyörögnek, az Fiat penigh es az Szent Lelket az könyörgésből ki rekestik. De mi ezeket ne kövessük, hanem az tellyes Szent Haromság Istennek könyörögjünk, az ki az Atya, Fiu es Szent Lelek.

AZ HARMADIKROL.

Harmadör, lassuk immar azt is: Mier^t mondgyuk az Istent mi Atyanknak? Az Istent mi Atyanknak mondhattyük imez következendő fep okokert.

I. Az teremtesre es gond-viselesre nezve: Mert Isten teremtet minnyajan minket. De ez

NEGYEDIK

igen közönséges: mert erre nevezve, mind az Hypocritáknak, es mind az hittúl Bakat embereknek Attyok az Isten. Erről bol az Moyses Propheta, *Deut: 32. 6.* Nemde ugy mond nem őé az te Atyad, az kitegedet teremtet? Az Malachias is *ca: 2. 16.* Nemde, nem mind egy Attyank vagyone minnyajan nekünk? Nemde, nem mind egy Isten teremteté minket?

I I. Az fiuva valo fogadafra nevezve. Mert az Christus csak egyedül az Istennek termeket berint valo Fia, mi penighlen az Istentúl az Christus Iesusban fiakka fogattatunk. Erről bol az Szent Iános, *cap. 1. 12.* mondvan: Valakik őtet vővek, hatalmat ada nekik, hogy Isten Fia lennenek. Az Szent Pál is, *Rom: 8. 15.* Nem vőtetek az boldgalatnak lelket az felelemre, hanem az fiuva valo fogadafnak lelket, a mely által azt kialtтыatok: *Abba, Pater*, az az, Attyank az Isten.

II I. Az uyjonnan valo születésre nevezve, mely az Szent Lelek által lehen. Erről bol az Szent Pál *Rom: 8. 14.* mondvan: Valakik az Isten Leiketül viseltetnek, csak azok az Istennek fiai Ismet, *Gal. 4. 6.* Mivel hogy fiak vattok, ki bocsata Isten az ű Fianak Leiket az ti bive-tekben, kialtvan, *Abba, Pater*, az az, Attyank az Isten.

TANUSAGOK.

Először. Tanullyuk meg innét: Hogy az Sz. Istent melten mondhattuk Attyanknak: mert ő te.

ő teremtet, tart es taplal minket. Annak-fő-
lőtte fogadot Fiai vagyunk az Christus Iesus-
ban. Vegezetre ő uyjetot meg az ő Szent Lel-
ke által, az kit az Szent Pal, Fiuva valo foga-
dásnak Lelkenek nevez. *Rom: s. 15.* Ennek
igaz volta megh tetűik az elől famlaltatot o-
kokbol. Vetkeznek tehát ez ellen az hittűlű-
kat emberek, az mineműek az pogany Tő rő-
kők es Tatarok, az kik, nem hogy magok mer-
nek az Istent Attyoknak mondani, de meg e-
gyebeket is fidalmaznak erette, es azt mond-
gyak: Hő meritek az Istent Atyatoknak mon-
dani: Bár ne lehetnetek fiai, csak lehetnetek
rabjai. De mi Keresűyének hidgyűk el, hogy
mi nekűnk az Christusban, Atyánk immar az
Isten, es nagy bizodalommal enlitsűk az ő Sz.
Nevet. Lisd meg, *Rom: s. 15. Gal: 4. 6.*

II. Vegyűk esűnkben azt is: minemű nagy
meltosagban legyenek Istennel az hivek, ugy-
mint, az kiket az ő Szent Fiaban az Ur Iesus
Christusban, mind fejenkent Fiainak es leanyi-
nak ismer. Meltosagosok ez vilaghi Kiralyok-
nak es Fejedelmeknek fiai; De meltosagos-
bak azoknal az Hivek, mint illyen Mennyei
főlsegeknek fiai es leanyi. Vigastallyuk azért ez-
zel mi magunkat, ez vilagnak bőcstelensege
ellen, holott lattyuk ez vilagnak fiai csak ugy
tartyak az hiveket, mint ha ingyen sem volna-
nak. De ám-járjanak azok: Eleg az mi nekűnk,
hogy az Isten, fiainak es leanyinak tart min-
ket.

Intet-

NEGYEDIK

Intettefűnk-is ezekből: Im hallyuk hogy Atyánk mi nekünk az Isten: Tehat ugy viseljük magunkat, mint Istennek jó Fiai és Leányi Szeressük ű fölseget, tiszteljük, neki boldallyunk, és az ű Navet hiyjuk az mi szükségűnknek idejen segítségül, hogy mi ellenűnk-is ne panaszkodgyek, mint regen az Sídok ellen. *Malac: 1. 6.*

AZ NEGYEDIKRŐL.

Utolsó, lassuk immar azt is, miért hogy nem így boldallunk: En Atyám: hanem sokaságnak igejével élünk, és azt mondgyuk: Mi Atyánk?

Ennek igen szép okai vannak. I. Hogy ezzel az Keresztényi alazatoságra intettefűnk, hogy együnk az másikkal, Isten előtt, magat fellyeb valonak ne tartsa, mint amaz kevely Pharisaus, *Luc. 18. 11.* hanem fejenkent ugy viseljük magunkat, mint egy Atyának bold fiai és leanyi. Így magyarázza ezt az Szent Agoston Doctor.

I I. Hogy ezzel az Keresztényi atyafiúi szeretetre intettefűnk. Mert ha egy Atyának Fiai vagyunk, a mint az könyörgésnek kezdetiben valljuk, szükség hogy egy-más szeretők-is legyűnk. Így bold ez felől az Cyprianus Doctor.

III. Hogy ezzel a közönséges könyörgés commendaltassék, és annak haszna és foganatossága megjelenteffék. Mert ha csak így könyörgenek: En Atyám: Senkiert nem könyörgenek,

genék, hanem csak en magamert. Maf is ha
 ugy könyörgene, en ertem senki nem könyör-
 gene, hanem csak en magam. De ha azt mon-
 dom: Mi Atyánk; minden Keresztyenekert
 könyörgök. Visontag en ertem is mindenek
 könyörögnek, valakik ezzel az formaval el-
 nek. Igy ért ez felől az Ambrus Doctor, *lib: 1.
 de Cain, cap: 9.*

IIII. Vigasztalásunkert: Hogy innét az meg-
 halgas felől jo remenységben legyünk. Mert
 holot az Istent közönséges Atyáknak mond-
 gyuk, nagy jo remenységben lehetünk, hogy az
 mi könyörgésünket megh nem veti, hanem
 minket meg halgat, az kik illyen felefen folya-
 modunk ú hozza.

TANUSAGOK.

I. Vegyük esünkben innét, hogy mind ez e-
 ges vilagon levő hivek es Keresztyenek, atya-
 fiak: Mert ime egy Attyok vagyon, tudni illik
 az Szent Isten. Erről szól az Moyses, *Deut: 32. 6.*
 Az Malachias is, *cap: 2. 10.* Lásd meg az irafokat.
 Ugyan ezen dolog innét is meg bizonyosodik,
 holot az Istent közönséges Atyáknak nevez-
 zük. Intettefünk azért innét az atyafiúi béré-
 tetre. Im halljuk, hogy egy Atyanak fiai va-
 gyunk, azért igen egy-más bérétek legyünk,
 mint az jo Atyafiak, az kiknek ez földön egy
 Attyok es Annyok vagyon. Erre int Idvőzi-
 tónk minket *Ioan: 13. 34.* mondvan: Uly paran-
 csolatot adok ti nektek, hogy egy-mást béréf-
 setek

fetek. Az Szent Iános is 1. Ioan: 4. 21. Ezt az parancsolatot vettük ugymond, hogy az ki az Istent szereti, felebarattyát is szeresse. Vetkeznek ez ellen amaz Chain természetű emberek, à kik nem hogy az idegeneket szeretnek, de még az ű vér szerint való Attyokfiát is, ördöghi gyűlöfeggel illetik. De mi ezektől ne tanullyunk, hanem im halljuk, hogy egy Atyának fiai vagyunk, azért egy mást igen szeressük.

II. legyezzük meg az is; hogy nem csak magunkert, hanem egyebekert is kel könyörögnünk. Erre int minket Christus Urunk ebben az czikkelyben, holot azt parancsolja, hogy elsőben is az Istent köszönseges igével Mi Atyánknek mondjuk. Ugyan ezen okaert cselekedti azt is, hogy ide alab, az utolso harom kereseket is, köszönseges kepen rendel, à mint meg halljuk Istent segítsegeből, az igeknek magyarazattyabol rendel. Vetkeznek tehát ez ellen azok, az kik egyebeket ki rekesztenek az ű könyörgefekből, es mindenkor csak magokert könyörögnek. Annak fölötte azok is, az kik sem magokert, sem egyebekert nem könyörögnek, hanem tellyességgel idegenek az könyörgestől. De mi ezeket ne kövessük, hanem mind magunkert, s mind egyebekert Borgalmatossan könyörögjünk.

Erre segellyen fejenkent minket, à mi Menyei Szent Atyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Iesus Christusert, Amen.

V. PRÆDIKATIO. *Mat. 6. 9.*

Ki vagy az Mennyegeben.

K Ezdettem vala magyarázni az Kereszténynek elõt, az minden napi könyörgésnek kezdetit: Holot mindeneknek elõtte azt parancsollya Christus Urunk, hogy az Istent, Mi Atyának mondgyuk. Itt elõször azt latok meg: Miért hadgya Idvõzítõnk az könyörgést ilyen forman el kezdenünk? Másodszor, mit ertsen az Atyának nevezetén? Harmadszor, hogy hogy mondattassék az Isten Mi Atyának? Vegezetre miért nevezzük közönséges Nevel Mi Atyának? De ezekről ez ideiglen elegendendõkepen hallottanak az Kereszténynek. Mostan immar lassuk Isten segitgebõl ez következendõ igeket is. Mond Christus Urunk: Ki vagy az Mennyegeben.

Ez Igekben azt jelentyúk meg, mellyik Atyának könyörgünk? Es azt mondgyuk, hogy annak az ki az Mennyegeben lakozik. Holot ket dolgokat kel rövideden meg latnunk,

1. Mitkellyen az Egeknek nevezetén ertentünk:
2. Miért nevezzük az Istent Mennyei Atyánaknak?

AZ ELSŐRŐL.

Az mi az első kerdest illeti: Az Egeknek nevezetén, nemelleyek ertik az hiveknek fivõket, lelkeket, az mellyekben az Isten kegyelmebõl Szent Lelkenek általa lakozik. Ide hozzak
Chri.

ÖTÖDIK

Christus Urunknak mondasat, *Ioan: 14. 23.* holot így szól: Az ki engemet szeret, az en bese demet megtartya, az en Atyam is szereti azt. En, es az en Atyam ahoz megyünk, es annal lakozunk. Az Szent Pal is *1. Cor: 3. 16.* Nem tudgyatoké, ugy-mond, hogy Isten Templomivattok, es hogy az Istennek Lelke lakozik ti bennetek? Illyen ertelemben voltanak, az Cyrillus, Ambrus, es az Agooston Doctorok.

Nemellyek ertik az lathato egeket, kivaltkepen penig az bodogsagnak helyet, holott az Szent Isten mondatik lakozni, az sent Angyalokkal, es az meg bodogult lelkekkel egyetemben. Illyen ertelemben voltanak amaz Gregorius Nissenus, Chrysostomus, Cassianus, es az többi. Ez az utolso ertelem helyesebb az elsőnel: Mert az sent Irasban gyakor helyen az egh, Isten sekinek neveztetik, Lasd megh az többi közt, *Esa: 66. 1. Mat: 5. 34. &c.* De vallyon miért tulajdonittatik az Egh az Istennek, talam ugyan nem lakik ez földön? Ved esedben, nem azert mint ha csak az egekhez köt tetet volna, mert azt mondgya ű maga *Ier: 23. 24.* hogy mind az Eget s mind az földet ő tölti be, hanem imez következendő sеп okokert:

I. hogy az ű Isteni dicsősege es melfisaga tetteteiseb legyen, ugymint az ki illyen sеп Kiralyi palotaban lakozik.

II. Mert az Istennek csudalatos dolgai gyakrabban az Egekből nyilatkoztatnak ki, az mint erről az Sz. Iras bizonylagot tesen. *Ge: 7. v.*

Ismet, *capit: 19. 24. Matth: 3. 17. &c.*

III. Hogy az Istennek mindenható ereje és hatalma, innét is ki nyilatkozzék. Mert miképén hogy az Egh mindenűt vagyon, így az Istennek hatalma minden helyekre kiterjed. *Psal: 139. 7.*

TANUSAG.

Az mi Szent Istenünk minden Királyoknak Kiralya, és Császároknak Császára. Megh tették ez 2. *Par: 20. 6.* holot az jámbor Iosaphat Kiraly, az Istent minden nemzetségeknek Uranak mondgya lenni. Az Ezechias Kiraly peniglen, minden Királyoknak Kirallyanak jelenti az Istent, 2. *Reg: 19. 15.* Ennek valóságánnét is ki nyilatkozik, holot az mi Idvőzítőnk parancsolattýából, az Istennek tulaydonittýuk az Egeket, mindgyart az mi könyörgesűnknek kezdetiben. Voltanak ugyan, és vannak mostán is hatalmas Fejedelmek, Királyok és Császárok: De azok közöttül egyik sem birt az Egekkel, hanem csak földi birodalmok volt, és az is bizonyos ideiglen tartot. De ennek az mi Istenűnknek, mind Mennyen és földön allando és derekas birodalma vagyon. Errőlól az Sz. David, *Psal: 135. 6.* mondvan: Az mi Istenűnk az Eghben lakik, és valamit akart, mindeneket cselekedet, mind az Eghen, mind az földön, mind az Tengerben, és az melysegekben. Ismet, *Psal: 24. 1.* azt mondgya: Az Ure az föld, és annak tellyessege. Tehát meltan mondgyuk

Királyoknak Kiralyanak, es Császároknak Császáranak.

Intetteffünk azért innet elsőben : Szolgálynunk ennek az nagy Fejedelemnek bentségben , igazságban es artatlanlagban. *Psal: 2. 11.* Másodszor; vigasztalljuk is magunkat: Im halljuk, hogy hatalmas Királyunk vagyón. Meghatalmazhat azért minket minden fele ellenfeinktől, mind lelkiektől es testiektől. Vetkeznek tehát , az kik ennek sem bálgalni nem akarnak , sem az ú bűkegekben hozzája nem biznak. De mi ezeket ne kövessük, hanem bálgallunk ű fölsegének , es bizzunk ű benne. *Psal: 37. 3.*

AZ MASODIKROL.

Másodszor, lassuk immar azt is: Miert mondjuk az Istent Mennyei Atyánknek? Ennek nagy bap okai vannak, im csak rövideden bamlalom elő.

I. Hogy ezzel meg különböztesfűk ű fölseget az mi földi Atyainktul. Vannak ez életben Atyaink, ugy mint, test bérint valo Szüleink, annak fölötte Fejedelmink, Tanitoink, Tutorink es öreg emberink; De ezek mind földi Atyaink es Atyánk helyet valo emberink. Az Isten pedig nem földi, hanem Mennyei Atyánk nekünk.

II. Hogy meg erősitteffünk az meg halgatás felől valo bodog remenségben. Mert hollot Atyánk nekünk az Isten , bizonyara öröme

mezt es jó kedvel meghalगत: Mivel hogy
penig az Egeknek Ura es Kirallya, meg is se-
githet onnan fellyül.

III. Hogy az Istenhez valo böcsületre es
tiszteletre inditassunk. Mert holot Mennyei A-
tyánk az Isten, főkéleg hogy nagy fiú es leányi
böcsülettel folyamodgyunk az ő kegyelmének
ségi eleiben.

IIII. Az Agoston Doctör, *de sermone Domi-
ni in monte*, azt mondgya: hogy azért is, hogy
az mi fivűnket az földről föl emellyük, az
Mennyei jokról gondolkodgyunk.

V. Az Bernhard Doctör *sup: Psal: 16.* azt jelen-
ti, hogy innét intettetünk, minemű nagy buz-
go ahitatosfaggal kellyen mi nekünk könyör-
genünk, hogy az mi könyörgesink innét az
földről, oda föl hassanak az Egekben az Isten-
hez.

T A N U S Á G.

Vegyük esünkben innét; Minemű nagy kü-
lönbség legyen az mi földi Atyaink közt, es az
mi Mennyei Atyánk közt. Meg tessék ez az elő-
számlaltatott dolgokból. Intettefünk azért in-
nét, az mi Istenünkhöz valo böcsületre. Meg
erdemlik mi túlunk az mi testi főlcink, es
mind azok a kik Atyaink helyet vannak, hogy
őket illendő böcsülettel illessük. Tehat me-
nyivel inkább meg erdemli az mi Sz. Istenünk,
hogy fiú es leányi tisztelettel legyünk ő hozzá.
Mert azok csak földiek: Az Isten penig Men-
nyci

nyei Atyánk nekünk. Vetkeznek ez ellen az Balvanyozok, az kik el hagyvan az élő kut fe-
jet, ó kutakat keresnek, az mellyekben nin-
csen viz, *Iere: 2. 13.* az az, az Menynek földnek
teremtő Istenet el hagyvan, az idegen Iste-
nek utan járnak, azokat tisztelik, es azoktul
várnak segítséget Ezekkel egyyút azok-is, az
kik noha Kereszten nevet viselnek, de az I-
stennek melto bocsúletit megh nem adgyak.
Ez felekről panaszkodik, *Malach: 1. 6.* mond-
van: Ha en vagyok az ti Atyatok, hol vagyon
az en tisztéletem?

No mi Keresztenek, ezeket hatra hagyvan,
bocsúllyúk es tisztellyúk ezt az mi Mennyei Sz.
Atyánkat, &c.

*Ez ennek az czikkelynek-is magyarázattya; es így el-
vegezzük az könyörgésnek első részét, Isten segítségéből.*

Az Könyörgésnek második része.

Mond immar Christus Urunk:

Megszenteltessek az te Neved.

Ez igeekben, es az következendőkben, mind
az 14. versiglen, foglaltatik be az könyörgés-
nek második része; Mely (az mint oda följe-
lentem) hat kiváltkepen való keresekben áll.
Az három első keresekben azokat kevannyuk
Istentől, az mellyek az ú Szent Nevenek tiste-
letire tartoznak. Az három utolsókban penig-
len, azokert könyörgünk, az mellyek nélkül
mind mi, s mind Kereszten fele-baratink, ez
élet-

életben fűkölködünk. Ezekről rendel szólnunk
Isten segítségéből.

ELSŐ KERES.

Mond Christus Urunk: Megh smenteltessek
az te Neved.

Hogy az első Kérest az Keresztenek job
modgyával meg erthessek, imez következen-
dő dolgokat kel meg latnunk.

1. Miert helyheztetik ez, az több Kérések közt leg elől?
2. Micsoda az Istennek Neve?
3. Mit kel ertenünk az meg szentelesnek igejen?
4. Hogy hogy szentelhetjük mi, szegény gyarló es bűnös
mberek, az mi Istenünknek szent Nevet?

AZ ELSŐRŐL.

Az mi az első kerdest illeti; Az több keresek-
nek előtte helyheztetet ez, imez következen-
dő ssep okaiert.

I. Meltosagnak okaert. Mert az Istennek Ne-
venek tisteleti, mindenekben első, az mely-
nek elő mozdításaert, ebben az első keresben
tőrekedünk. Tudtak ezt meg az Poganyok
közül is az kik jozanb ertelemben voltanak.
Az többi közt, az Pythagoras, az ú ssep verseit
igy kezdi el: $\pi\rho\omicron\tau\alpha\ \theta\epsilon\omicron\nu\ \tau\acute{\eta}\mu\alpha$ Prota Theon ti-
ma. *Primum Deum cole.* Az az: Mindeneknek előt-
te az Istent tistellyed. Ide valo amaz közönse-
ges mondas is: $\alpha\rho\chi\eta\mu\ \alpha\pi\alpha\rho\tau\omicron\upsilon\ \Theta\epsilon\omicron\varsigma\ \tau\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma\ \pi\omicron\iota\alpha$
 $\theta\epsilon\omicron\varsigma$. Archin hapandon kae télos pii Theon.
Principium omnium et finem fac Deum. Az az: Min-
den dolgaidnak kezdeti es vege Isten legyen.

II. Mert ide fellyeb, Isten fiainak es leanyi-
nak vallok magunkat lenni, annak-okaert az
könyörgesnek rendi, arra int minket fejen-
kent, hogy mindeneknek elötte, az mi Men-
nyei Sz. Atyanknak Nevenek tífteletire igye-
kezzünk: Hogy valamiképen mi felölünk is
ne panaszkodgyek ő fölsége, mint regen az
Sidok felöl, *Mala: 1. 6.* mondvan: Ha en va-
gyok az ti Atyatok, hon az en tífteletem?

TANUSAG.

Iegyezzük meg innét: Hogy minden Hivek-
nek, valakik Isten fiainak es leanyinak meltan-
akarnak neveztetni, legfő gondot kel visel-
niek az Isten tífteffegenek elő mozdítására.
Erre tanit minket Christus Urunk, *Math: 5. 16.*
mondvan: Hogy világoskodgyek az ti világos-
sagotok az emberek előtt, hogy az emberek
látván az ti jó cselekedeteket, dicsőítessék
az ti Mennyei Atyatok. Hasonlóképen szól az
Szent Peter is, első levelének második része-
ben, az tizen kettődik versben. Itt is ugyan e-
zen dologra int Christus Urunk, holott az ő
parancsolattyabol es rendeleseből, először is
az mi Mennyei Sz. Atyanknak Nevenek meg-
benteltetésejert könyörgünk. Vetkeznek tehát
ez ellen, a kik, nem ho' igyekezzenek az Isten-
nek Nevenek még bentelesere; De sőt inkább,
sok rendbeli gonoszságokkal, naponkent meg-
homalyosítani igyekeznek. Illyenek az Poga-
nyok az Balványozoknak seregevel egyetem-
ben.

ben. Illyenek amaz czegeres vetekben élő emberek is, az lopok, gyilkosok, paraznak, &c. De mi azokat ne kövessük, hanem az mi Istenünknek Nevenek meg bentelesere, minden tehetőségünkkel igyekezzünk. Amen.

VI. PRÆDIKATIO.

EZ előtt való tanításomban szollek ezekről az igeokről az könyörgésben: Ki vagy Mennyegeben. Holot először azt jelentem meg; Mit kellyen az Egeknek nevezetén ertennünk? Másodszor, Miért nevezzük az Istent Mennyei Atyának? Annak utanna kezdem magyarázni az könyörgésnek második részét, holot hat rendbeli kérések adattatnak előnkben. Az első kéresben azon kerjük az Istent, hogy az ú Neve megh bentelessék. Mondam hogy itt először azt kel megh latnunk: Miért hogy ez az kéres leg elől helyheztetik? 2. Micsoda az Istennek Neve? 3. Mit kel ertennünk az meg benteletetesen? 4. Mi módon benteletik meg az bűnös emberek az Istennek Nevet? De csak az első kérdésről szólhaték akkor: Mostan Isten segítségével, lassuk az következendőket is.

AZ MASODIKROL.

Az Istennek Neve az Szent Irásban, nem csak egy jegyzésben vetettetik: Hanem elő-

Őr jegyzi őnnön magát az Sz. Istent, *Pfal: 5. 12.*
 Az kik beretik az te Nevedet, az az, tegedet
 Ur Isten, azt mondgya az Propheta. Hasonlo
 irások vannak, *Pfal: 7. 18. Ismet, 116. 13. 1. Reg: 5. 5.*
 Lásd meg az irásokat.

I I. Vetettetik az Istennek csudalatos dol-
 gaiert es cselekedetiert. Illyen jegyzesben ve-
 tetik *Exo: 15. 3.* holot az Moyses azt mondgya:
 Mindenhato az ű Neve, az az, az ű cselekedeti.
 Hasonlokepen vetetik, *Exo: 34. 14.*

I I I. Jegyzi az Istennek ſent akarattyat es
 parancsolattyat. I. *Sam: 17. 45.* azt mondgya Da-
 vid az Goliatnak: En te read megyek az IEHO-
 vanak neveben, az az, az ű akarattyabol es pa-
 rancsolattyabol. Hasonlo jegyzesben vetette-
 tik *Mat: 23. 19.*

I I I I. Vetetik az Isteni tífteletert, az ű Ne-
 venek magasztalásaert. *Acto: 21. 13.* Azt mond-
 gyá az Szent Pal: Kéſ vagyok en meg halni az
 Urnak Nevejert, az az, az ű tífteletiert, &c. It-
 az helyen, az első es az masodik jegyzesben
 vetetik, mintha azt mondanok: En Mennyei
 ſerelmes Szent Atyam, enged megh kerlek:
 hogy mindeneknek előtte, teged igazan meg
 ismerjünk, es minden te dolgaidban es csele-
 kedetidben, az te mindenhato erődet, böl-
 cseſegedet, jo voltodat, igazſagodat es irgal-
 maſſagodat hirdessük es magasztallyuk. An-
 nak fölőtte, hogy minden mi cletünk et es er-
 kölcsünk et ugy rendellyük, hogy mi bennünk
 es általunk te fölſeged dicsőitellek es magas-
 taltassék.

Tanu-

TANUSAG.

Vegyük esünkben innét: Hogy az Istennek nincsen olyan Neve, az minemű nevek az embereknek es egyéb teremtet allatoknak ez világon vagyon, mellyel egyyk az masiktul meg valasztatik. Sőt nem is búkseg ennek lenni, mert az Isten csak egy, es ő neki tarfa nincsen. Annak-fölötte, nem-is lehet, mert veghetetlen fölseg. Hanem Istennek Nevenek mondgyuk mind azokat, az nagy es kivaltkepen valo jószágokat, az mellyeket az sánt Irasban az Isten felől olvasunk es hallunk. Peldanak okert, *Gene: 17. 1.* Az Isten únnön maga felől az Abrahamnak azt mondgya: En vagyok az *El Schaddai*, az az, mindenekre magamtul e-legseges Isten. Ismet, *Exo: 3. 14.* IEHOVANAK, az az, magatul állo Istennek mondgya ő magát. Visontag *cap: 15. 1.* Urnak, az az, mindenek parancsоло, es mindennel biro Istennek nevezi magát. Lasd meg ezeken kívül az Istennek sеп nevezetit, *Exo: 34. 6. etc.*

Vetkeznek tehát az kik az Istennek oly kivaltkepen valo nevet tulaydonitanak, mellyel az több Istenektul meg valasztaffek. De mi azokat ne kövessük, hanem az Istennek Neve felől, jozan ertelemben legyünk.

AZ HARMADIKROL.

Harmadör, jer lassuk azt-is: Mit kellyen erténünk az meg sánteltetefnek igejen?

HATODIK

Az mi ezt az kerdest illeti, ez felől az iras magyarazo Doctörök nem mind egy ertelem-
ben vannak. Mert nemelleyek az Szentsegen-
ertik az Istennek sentseget, az mely mi ben-
nünk el kezdendő itt ez vilagon. Mintha azon
könyörgenenk az Istennek, hogy tegyen sen-
tekké bennünket, es abban mind vegiglen
tartson meg. Illyen ertelemben voltanak, az
Tertullianus es Cyprianus Doctörök.

Nemelleyek penig veszik az Istennek Neve-
nek dicsiretire es tisteletere, es annak magas-
taltatasara, tudni illik, az mely szarmazik az mi
jo cselekedetinkből. Ide hozzak az Christus
mondasat *Mat: 5. 16.* holott illyenkepen bol:
Ugy vilagoskodgyek az ti vilagossagotok az
emberek elöt, hogy az emberek latvan az ti jo
cselekedeteket, dicsöitsék az ti Mennyei A-
tyatokat. Igy magyarazta az Cyrillus, Chryso-
stomus es az Ieronymus.

Vegezetre, nemelleyek egy altallyaban ertik
az Istennek dicsöseget, es annak ki nyilatkoz-
tatasat es magasztaltatasat, az emberek közt
minden helyekben. Illyen ertelemben vagon
a többi közt, az Agoston Doctör, *li: 2. de sermone
Domini in monte.* Es ez az utolso ertelem helyes-
seb az elsőknél. Azon kerjük tehát az Istent eb-
ben az czikkelyben; Hogy ű magat mindenek-
kel meg ismertesse, ez vegre, hog űtet egyedül
mindenek böcsüllyek, tistellyek es dicsirjek.
Illyen jegyzesben vetetik *Ezech: 38. 23.* holott
únnön maga az Isten azt mondgya: Föl ma-
gas-

gáztatatom es meg sentseltetem, es ismeretes
lesek nagy sok nemzetsegeknek semek előtt,
es meg tudgyak mindenek, hogy en vagyok
az UR.

TANUSAG.

Iegyezzük meg innet; Hogy, noha az Isten
ú magaban tökelletes sentség, az melyhez
semmi nem járulhat: Mind azon által, mon-
dattatik meg sentseltetni az ú Neve, mikor az
emberek útét igazan meg ismerik, es az ú böl-
cseséget jó voltat es hatalmasságot hirdetik.
Ennek valósága meg tetűik az elő samlaltatot
dolgokból. Intetteűnk azért innet, hogy az
Istent igazan meg ismerjűk, az mint magat az
sents Irasban kijelentette. Annak fölőtte az ú
mindenhato erejet, bölcseséget, igazságot, ir-
galmasságot es Atyai jó voltat hirdeűnk, hogy
mi általunk is az ú Neve meg sentseltetűek.

AZ NEGYEDIKRÖL.

Utolsor, lassuk azt is: Mikepen sentselhet-
tyűk mi sigeny gyarlo emberek az Istennek
nagy nevet, az mely ú magaban Szent, sőt me-
ző Sentség.

Ket karban áll itt az mi dolgunk, mellyel az
Istennek tartozunk. Az első az mi semelyűn-
ket illeti: Holot mindenekben arra kel ne-
zűnk, à honnet az Istennek neve mi bennűnk
es általunk dicsőittethetik es magasztaltathat-
tik.

HATODIK

fik, Viszontagsággal, mind azoktól magunkat meg kel tartoztatnunk, az mellyekből az Istennek Neve meg gyalaztathatnak. Tehát mindeneknek előttte itt az kevantatik; hogy, minden ketelkedést es hitetlenséget le tegyünk, az mellyek arra vihetnének, hogy az Istennek igaz igereti felől ketelkedhetnénk, es tilalmas csközökhöz folyamodvan, otalmat es segitseget másnal keresnénk ezen az mi Mennyei Atyákon kívül.

Másodszor, hogy minden babonáságnak es varáslásnak, főkepen penigh az balvanyimadásnak beket hadgyunk; Azokat se ne iratassuk, se ne faragtassuk avagy öntessük, es azokat ne tisztellyük. Mert hova lehet Isten ellen nagyob bossúság, mint az halando embernek abrazattyához, ú bent Fölseget hasonlonak itelni? Es annak fölötte azt vélni, hogy az Aranyból, ezüstből, rezből, kútból, faból, avagy egyéb fele allatokból faragot, öntetet, avagy iratot kepek által akar tiszteltetni? Meg tiltotta ezt únnön maga az második parancsolatban. Lásd meg, *Exo: 20. 4. Dent: 5. s. &c.*

Harmadszor, hogy az Istennek nevevel gonosul ne ilyünk, arra hamissan ne esküdgyünk, ne atkozodgyunk, es azt varáslásra es babonásagra nyelvünkre föl ne vegyük. Ezt is meg tiltotta az Isten az harmadik parancsolatban. *Exo: 20. 7. Dent: 5. 11. &c.*

Negyedszer, el kel tavoztatnunk az nyughatatlanfagot, es Isten ellen valo zugolodást, az
nyo-

nyomorúfogoknak idejen, hogy azoktól meggyőztetven, az mi Keresztényei hivatalunkal ellenkező dolgokat ne cselekedgyünk. *Pf: 37.7.*

Utolsó, azt is el kel tavoztatnunk, hogy senkinek semmiben botrankozásra ne legyünk, es az hittúl sákat embereknek okot ne foglaltassunk, hogy az mi Istenünknek avagy Szent Nevet, avagy az ő igaz tísteletit, megh karomollyak. Visontagfaggal, azon legyünk minden tehetségünkkel; hogy igaz hitnek általa, az Istennek nevevel bőcsülettel ilyünk, az bűnnek, testnek, es ez vilagnak megh hallyunk, az jófagos cselekedetekben gyakorollyuk magunkat: Hogy mindenek latvan az mi külső es belső magunk jó-viseletet, az mi Mennyei Szent Atyánkat dicsőitsék. *Math: 5. 16.* Az második dolog pedig imez: Hogy, nem csak magunk sántellyük megh az Istennek Nevet, hanem, azon legyünk, hogy egyebekkel is meg sántelteszük, kiváltkepen azokkal, az kiknek nekünk valami birodalmunk vagyon. Mert miképen az jó fiúnak nem elég az, hogy csak ő maga tístellye az ő Attyat, hanem az ő tehetsége sánt, egyebekkel is meg tístelteti: Szinten ezenképen, az kik Istennek igaz fia es leanyi, nem elegetnek azzal meg, hogy csak ők sántellyek megh az ő Mennyei Szent Attyoknak Nevet, hanem tellyes tehetségeikkel azon vannak, hogy egyebeket is arra inditsanak. Innet vagyon azért, hogy ha valamit latnak, melyből az Istennek tístessége es dicső-

HATODIK

dicsosege meg fogyatkozhatnak az emberek között, semmikepen el nem szenvedhetik, hanem kitamadnak mellette, es ha az fűkfegek vanna, életeket sem fannak el költeni mellette. Erre nevezetes példákat találunk az Szent Írásban. Az többi közt, az Moyses felől azt olvassuk, *Exo: 32. 19.* hogy mikor az Sion nemzetfeg, az Istennek nyilván valo parancsolattya ellen balvant emelt volna az Moyses tavol leteben, oly igen meg busult rayta, hogy az Istennek két kő Tablait, mellyeken az tíz parancsolatok valanak, el hagyitaná es el törte, az balvant megegetven, porrá tenné, es az neppel megh itatná, az Balvanyozokat pedig le vagatná. Ide valo az Phineesnek is az ő példaja: Az ki amaz parazna Zamrith, mind az ú parazna tarsával egyetemben, fegyverével által vere. *Num: 25. 8.* Ide illik az Davidnak cselekedeti is: Az ki az Istennek Nevenek karomlasat, es az ú nepenek fidalmasatatafat halvan amaz nagy Goliattul, semmikepen el nem szenvedheté; hanem azzal szemben meg vivan, útet meg őle, az mint erről is írsunk vagyon, *1. Sam: 17. 40.* De fok volna az példákat mind elő famlalnom.

TANUSAG.

Tanullyuk innet: Hogy, valakik az Istennek igaz fia es leanyi, azoknak nem csak magok semelyeben kel meg fentelniek az Istennek nevet, hanem az ú ertekkek fserint egyebet is

ket-is arra kelindítaniok. Erre indíthattya űket, mind az Istennek meltoſága, mind peníg az ű fiui es leanyi engegelmesteg-k.

Intetteſſenek azért innet minden rendek: Fejedelem vagye? Ez az te tiſted, hogy nem csak te magad ſenteld megh az Istennek Nevet, hanem az te alattad valokkal is meg ſenteltesd. Atya, Anya vagye? Mind te magad, ſ-mind az te fiaid es leanyid, ſentelleyek az Istennek Nevet. Tanító vagye? Te magad es az te halgatoid, meg ſentelleyetek az Istennek Nevet. Hazi Gazda es Gazda-Aſſzony vagye? Minden hazad nepevel egyetemben, igyekezzel az Istennek Nevenek meg ſenteltetefere.

Vetkeznek tehát ez ellen azok, az kik, ſem ű magok nem igyekeznek azon, ſem peníglén egyebeket arra nem indítanak, hogy az Istennek Nevet meg ſentelnék. Tekints ket-felé, es erre igaz elég példákat találſ, mind felfő, kö-zep es alſo renden. De mi ezeket ne követſűk; hanem im halljuk micsoda az mi tiſtünk, annak-okaert, mind magunk ſemelyeben, ſ-mind egyebek által, telleyes tehetſegünkkel ſentelleyük az Istennek őrókke való nagy Nevet.

Segellyen erre fejenkent minket, ugyan e-zen mi kegyelmes Atyánk es Istenünk,

az ű Szent Lelkenek vezérle-
ſe által, Amen.

Mat. 5. v. 10. VII. PRÆDIKATIO.

II. KERES.

Iđyjđn el az te Országod.

MEgh hallak az Keresťyenek ide fel-
lyeb, az első kéresnek magyarazattyaban,
1. Miert hogy elsőben is az Istennek Nevenek
meg bñteltetesejert könyörgűnk? 2. Micso-
da legyen az Istennek Neve? 3. Mit kellyen
ertenűnk az megh bñteltetesnek igejen? 4.
Hogy hogy bñtelhetik meg az emberek az I-
stennek Nevet? Mostan immar lassuk Isten se-
gitsegeből az második kereft is.

Az mi azért az második kereft illeti igen sęp
rendel követi az első. Mert semmikepen mi
az Istennek Nevet, az mi természetűnknek
romlot volta miat, megh nem bñtelhettyűk,
valamig Isten az ű Szent Lelke által minket
meg nem uyjit, es az ű orszagat mi bennűnk
fól nem eppiti. az mely jonak meg nyeresesejert,
ebben az keresben könyörgűnk. &c. De hogy
innet is az Keresťyenek töb lelki eppületet
vehessenek, imez következendő dolgokat kel
meg latnunk:

1. Micsoda, es hany-fele az Istennek Orszaga?
2. Kicsoda ennek az Orszagnak Ura avagy Fejedelme, es kik
lakjak?
3. Mi módon jűyjđn mi hozzánk az Istennek Orszaga, es
meddig allyon fđn?

AZ

AZ ELSŐRŐL.

Az Istennek orságan, nemelleyek ertik, az Istennek Sz. igejet, es az által az Istennek igaz ismeretir. Illyen jegyzesben veszi Christus tül-runk, *Mat. 21. 43.* Holot az hala-adatlan Sidoknak azt mondgya: Bizony mondom ti nektek, hog el vetetik tülletek az Istennek orsága, &c Mintha azon könyörgenenk; Hogy az Isten az ő Szent igejet hirdetteffe, es az által jutasson az ő igaz ismeretire. Nemelleyek ertik, az mi meg romlot termešetünknek az Sz. Lelek által valo feleppiteset. Mint-ha azon kernők az Istent, hogy az ő Szent Lelke által, az mi meg romlot termešetünket uyjetfa megh, hogy alkolmatossak lehessünk, az ő Nevenek meg bentelelere. Nemelleyek, az Anyaszentegyháznak (mely az Istennek lelki Orsága) terjedese ez földön. Mintha azt kevannok Istentül, hogy az ő Anyaszent-egyházat naponkent terjesse köztünk. Vegezetre, nemelleyek veszik, az örök életnek bodogfagara. Mint-ha azt kernők Istentül; Hogy ez firalomnak völgyéből költöztesse által bennünket az örök életnek bodogfagaban, &c. De mi ezeket foglallyuk mind egy summaban, es mondgyuk, hogy abban az keresben azt kevannyuk az mi Mennyei Sz. Atyanktol; Hogy az ő Idvőzi-
 tartsa meg mi köztünk, es az által
 vilagon maganak Anyaszent-
 hogy igazgasson min-
 ket

ket az ő Szent Lelkenek általa, es lagyitfa az mi kemény szívünket, természetünket uyjetfa, es napról napra tegyen hasonlóva az ő Szent Fianak abrazattyához. Ez mellet; otalmazza az ú Anyaszent-egyházat, minden fele ellenfe-gi ellen, es azokat vagy teritse meg, avagy za-bolazza meg. Vegezetre: Hogy az ú Anyasent-házat, minden ellenfegitül meg szabaditvan, költöztette be az örök életnek bodogfaga-ban, &c.

Tovabba, az Szent Irásban az Istennek ha-rom Országáról vagyon emlekezet. Az első, *Regnum naturale*, az az, természet szerint valo Ország. Ez semmi nem egyeb, hanem az a biro-dalom, az mely által az Isten minden terem-tet allatokon szabadossan uralkodik. Erről szól az David, *Psal: 145. 13.* mondvan: Az te országod, örökkévaló Ország.

Az második, *Regnum gratia*, az az, kegyelem-nek Orsága. Ez nem egyeb, hanem az mely al-tal Isten az ú Anyasent-egyházban uralkodik. Erről vagyon emlekezet, *Mat: 13. 41.* holot Id-vőzitők az magvető emberről valo pelda-beszedet magyarázvan az Tanítványok előtt, az többi közt azt mondgya: Es az Angyalok min-den botrankozást kiűszednek az ő Országából.

Az harmadik, *Regnum gloria*, az az, dicső-ségnek Orsága; Az mely itt ez földön kezdődik el az hiveknek szívökben, es az utolsó spon-vegeztetik, mikoron az ú testek is meg dicső-ítettek, es az Istennek ország

keftül uralkodnak à holott az Isten, minden
lehen mindenekben. Erről is az Szent Pal,
1. Cor. 15. 24. mondvan: Az után vég lehen, mi-
kor kezehez adgya Christus az Országot az I-
stennnek es az Attyanak, mikoron el tőrend
minden birodalmat, minden hatalmat, es
minden erőt, &c. Ebben az keresben az ma-
fodik es harmadik Országokrol vagyon emle-
kezet.

TANUSAG.

Vegyük eűnkben innet; minemű draga es
bőcsúlhetetlen jokert könyörgűnk az mafo-
dik keresben. Ennek valósága meg tetszik az e-
lő éamlaltatot dolgokbol. Intetteűnk azért
innet, hogy gyakran kerjűk az mi Szent Iste-
nűnk azon, hogy az ű Ország jűjön el mi
hosszánk. Ezt kevannya mi tűlűnk az Istennnek
dicsősege, mellyet mindenekben előtűnk kel
viselnűnk. Annak fölőtte, az mi idvőűgűnk
is, az melynek fundamentoma innet fűg.

Vetkeznek tehát, à kik az Isten Országának
el jöveteliert nem könyörögnek: Mert ezek,
mind az Isten tistesseget, s mind lelkek idvő-
seget meg vetik. De mi ertven ennek hasnat,
gyakran kerjűk Istentűl, hogy mi hosszánk az
Ország jűjön el.

AZ MASODIKROL.

mar azt is: Kicsoda ennek az Or-
és kicsodak lakosi?

Ennek Fejedelme közönségeskepen, az egy igaz es örökke valo Isten, a ki az Atya, Fiu es Szent Lelek. Uralkodik penig az Atya az ő Fia es Szent Lelke által. De kiváltkepen ennek Kirallya es Fejedelme az Ur Iesus Christus. Meghettük ez, imez következendő okokból.

Ki I. Mert ő az közben jaro, az az, oly személy, amely által az Atya Isten mindeneket, de kiváltkepen az Anyaszent-egyházat igazgattya. Errőlől únnón maga az Isten, *Psal: 2. 6.* mondván: En peniglen az en Kiralyomat beállitom, az en Szent Hegyemre az Sionra. Holott az ő Kiralyan, az Mesiast, az Sionnak Szent Hegyen penig az Anyaszent-egyházat erti az Isten, mellyen az Christusnak tellyes birodalma vagyon. Christus Urunk-is, *Ioan: 18. 36.* mondván: Az en orsagom, nem ez vilagi Orsag.

I I. Mert az ő Mennyei Szent Attyanak jobban ül, a honnet az ő lelki orsagot az Anyaszent-egyházat igazgattya, advan annak Apostolokat, Prophetakat, Evangelistakat, Pastorokat es Doctorokat. *Ephes: 4. 11. &c.*

Tovabba, ennek az Orsagnak lakosai, 1. az Szent Angyalok, az kik immar az alhatatosagban meg erőssitettek. Az Daniel bizonyittya ezt, *cap: 7. 10.* holot azt mondgya: Ezerőser való ezen udvarlanak vala ő neki, es tiz ezerőser való száz ezen állanak vala ő előtt. Lásd meg *Luc: 15. 7. 10.*

2. Az meg bodogult Szentek az Egen az kik győződelmes Anyaszent-
vez-
nek

tetnek. Erről szól az Szent Iános, *Apoc: 6. 9.* mondvan: Es mikor megh nyitotta volna az ötödik pecsetet, latam egy Oltar alatt azoknak lelkeket, kik meg ölettettek vala az Istennek beűdiert, es az bizonyfag tetelet, az mellyet otalmaznak vala. Ismet, *cap: 7. 9.* Az utan ugymond, tekintek, es ime vala nagy sokasag, mellyet senki megh nem számolhatna, minden nemzetsegből, agazatból, nepek es nyelvek között, es allanak vala az űek előtt es az Barany előtt fehér ruhában öltöztetven, es az ő kezekben Palma ágak.

3. Ez vilagon az élő Szentek, az az, az valasztot Hívek es Keresztyenek, es ezek vitezkedő Anyaszent egyhaznak neveztetnek, mert sűntelen valo tufakodások vagyon az őrdög ellen, az ki, mint az ordito Oroűlan, űellel jár, keresven az kit be nyelheffen. *1. Pet: 5. 8.* Annak-főlőtte, az űnnőn testek ellen, az mely kivan az lelek ellen, es a lelek is az test ellen. *Gal: 5: 17.* Es vegezetre ez világ ellen, az mely tellyesfeggel az gonosűsagban helyheztetet. *1. Ioan: 5. 19.* Meltan mondgya tehát az Iob Patriarcha *cap: 7. 1.* Hogy az Keresztyen embernek őlete vitezse ez vilagon.

TANUSAG.

Tanullynk meg innet: Hogy az Anyaszent egyhazban levő hívek, nem fejetlen labak, avagy fő nélkül valo tagok, a mint ez vilagnak fiai hamissan velekednek ő felőlők: Hanem

HETEDIK

vagyon nekik Fejedelmek, tudniillik, az Ur Iesus Christus. Annak-főlötte, nem püsta az Anyaszent-egyhaz; Hanem vannak ennek bőcsületes lakosi, ugy-mint, az Szent Angyalok, az meg bodogult Szentek, es ez vilagon elő Hivek es Keresztenek. Ennek igazfaga meg tetfik az elő samlaltatott dolgokbol.

Intetteffünk azért innet, hogy jo iteletben legyünk az Anyaszent-egyhaz felől, az melynek mi itt ez vilagon elő tagai vagyunk. Vigasztallyuk is mi magunkat; Hogy nem hadgya az Christus ezt az ő lelki Országat, az melynek illyen dragalatos lakosi vannak, hanem az ő igaz igireti kerint vele leßen mind világ végzetig. *Ioan: 14. 18. Mat: 28. 20.*

AZ HARMADIKROL.

Utolőor, erőfuk meg azt-is: Mi módon jűjön mi hozzánk ez az Ország, es meddig állyon fön?

Az Istennek Orsága, negy kivaltképen való módon jó mi hozzánk. I. Az Evangeliomnak prädikaltatafanak általa, a melyből az Istennek igaz ismereti ki nyilatkozik. Ide sabbhatyunk az Keresztelő Szent Ianosnak mondasat, *Mat: 3. 2.* holot imigyen szól: Tartfatok pönitentiát, mert el közelgetet az Mennyeeknek Orsága.

II. Az mi Istenhez való meg teresfünknek általa, melyben az Istentől igaz hittel meg ajandekoztatunk. Ide illik az Istennek mondasat,

Zac: 10.

Zac: 1. 3. holot így szól: Terjetekek meg en hoz-
zam, es en hozzatok térek.

III. Az Keresztényi igaz hitnek, szeretetnek,
es ezekből származot jó cselekedeteknek gyá-
korlása által. Erről szól az Szent Iános *Apoc: 22.*
11. mondvan: Az ki igaz, még is jobban igá-
zittassék, es az ki Szent, még is jobban szentel-
tesse.

IIII. Az Anyaszent-egyhaznak derekas
meg dicsőítése által az Christus második eljő-
vetelinek idején. Erről szól ugyan azon Szent
Iános, *Apoc: 22. 20.* holot azt mondgya: Kerlek
jóy el Uram I E S U S.

Tovabba ennek az Országának főn allasa, vi-
lag kezdetitől fogvan, mind világ vegezetig-
len tart. Mert minden időben voltanak, van-
nak, es ez után is lesznek bizonyos számu em-
berek, az kik ez világnak fiaai között ki szolitat-
nak, es az Isten országában be sámlaltatnak.
De ennek derekas boldogsága az utolsó na-
pon, az bodog föl tamadas után kezdetik, es
mind örökre meg marad; Mikor Idvőzítőnk
azt fogja mondani: Iertek el, en Atyámnak
aldottai, birjátok az Országot, az mely ti nek-
tek meg készítettet, világh kezdetitől fogvan.
Mat: 25. 34. Erről szól az Szent Pal-is, *1. Cor: 15. 24.*
mondvan: Akkor leszen vege, mikor az Fiu
az Országot az Istennek es az ű Attyának ad-
gya, tudni illik, az birodalomnak avagy igaz-
gatásnak formájára nevezve. Mert az Anyaszent-
egyhaznak derekas megh dicsőítése után, az

H E T E D I K

Christus ezt az Országot az ű Attyanak adgya,
az az, le tefi az közben-jarasnak tisztit, &c.

T A N U S A G O K.

I. Vegyük esünkben, mely igen fűksleges le-
gyen az Isten igijenek prädikallasa. Im hallod
Kereszten ember, hogy ez által jó mi hozzánk
az Istennek Orsága *Mat. 3. 2.* Ez által neveke-
dik bennünk az Kereszteni igaz Hit. *Rom: 10. 17.*
Ez által eppülünk naponkent az joban. *Psa: 119.*
105. Vegezetre ez által megünk be az örök é-
letnek bodoglagaban. *Ioan: 5. 39.* Intettefünk
azert inset: Szeressük az Istennek sent igijet,
halgassuk figyelmetessen, es annak melto gyű-
mölcsset teremjük, hogy ezekben az draga jok-
ban reseltefünk.

II. Iegyezzük meg azt is, hogy csak hejaban
dühösködik az Anyasent-egyhaz ellen az po-
kolbeli ördög, es ennek artalmas tagai: mert
nem arthatnak ennek, mivel hogy erős fun-
damentomon eppitetet, az melynek még az
pokolnak kapui sem árthatnak, *Mat: 16. 18.* Meg-
tetsik ennek valosaga inset is, mert az Anya-
sent-egyhaznak fön kel allani mind vilag ve-
gezetiglen; Sőt az utan bodogittatik meg de-
rekason az örök életben. Ide valok az Chri-
stusnak fep igireti, *Mat: 28. 20.* Ime en veletek
vagyok mind vilag vegezetig. Ismet, *ca: 25. 34.*
Iertek el en Atyamnak aldottai, birjatok az
Országot, &c.

Vigastallyuk tehát inset mi magunkat,
mind

mind az ördög ellen, s mind ennek hatalmas tagai ellen. Engedgye az mi Szent Istenünk, hogy mi minden időben ezzel vigasztalhassuk magunkat, Amen.

VIII. PRÆDIKATIO.

III. KERES.

Legyen meg az te akaratom, &c.

ENnek előtte való tanításomban szölk az második kéreőről, holott először azt latok meg, micsoda, es hany-fele az Istennek Orbaga? 2. Kicsoda ennek Fejedelme, es kik lakjak? 3. Mi módon jűjjon mi hozzánk, es meddig álljon fön? De ezekről az Keresťyennek elegendendőkepen hallottonak. Mostan immar Isten segítsegeből lassuk az következendő igekeket-is. Mond Christus Urunk: Legyen meg az te akaratom, mikepen az Menyben, azonkepen ez földön-is. Ez igeekben foglaltatik be az harmadik keres, az melyben azt kevannyuk, hogy az Istennek akarattya ugy legyen meg ez földön, mint oda föl az Menyegben. De hogy innét-is az Keresťyennek több lelki eppületet vehessenek, azt kel meghlatnunk:

1. Mit kellyen ertenünk az Istennek akarattyan?
2. Miert kevannyuk annak beteltyesedeset, holott ezzel az mi akaratom nagy gyakorta ellenkezik?
3. Mit kel ertenünk az Egen es az földön itt az helyen?

NYOLCZADIK AZ ELSŐRŐL.

Noha az Istennek akarattya ő magában csak egy, miképen hogy az Isten-is egy, *Deut: 6. 4.* és az ű természetiben változhatatlan, *Mal: 3. 7. 6. Jac: 1. 17.* Mind azon-által, mi reánk nevezve, ket-felenek mondhattuk: Az eggyik titkos, az másik pedig nyilván való. Az Istennek titkos akarattya semmi nem egyéb, hanem az ű örökke való, veghetetlen és mindenható tanácsa és vezetése, az mellyel mindeneket úgy igazgat, az mint örök időktől fogva el vezette: Ezt az Scholasticusok, *voluntatem beneplaciti*, az az, az Istennek jó tetszésének akarattyanak nevezik. Ez mindenkor meg leszen, úgy hogy ezt senki meg nem tartoztathatta. sem az Angyalok között, sem az emberek között. Erről szól únnön maga az Isten, *Isa: 46. 10.* mondvan: Az én tanácsom meg áll, és az én akaratom meg leszen. Az David-is, *Psal. 135. 6.* Az mi Istenünk, úgy mond, az Egekben lakik, és valomit akart, mindeneket cselekedet. Az Szent Pal is, *Rom: 9. 19.* Az ű akarattyanak úgy mond, ki alhat ellene? Mintha azt mondana, hogy senki sem. Az Istennek nyilván való akarattya penigh nem egyéb, hanem az mellyet az ő Szent Igejében, az derek Szent Irásban ki nyilatkoztatot, az mellyet minden Keresztyn embernek tudni kel, holot á nélkül senki nem idvőzülhet. Peldának okaert: Azt akarja az Isten, hogy űtet mindenek igazan meg

megismerjek, az ő Nevet segitsegül hijak, es
 útet ugy tisztellyek, az mint az szent irasban
 kijelentette *Den: 6.4.* Annakfölsötte hogy az ő
 Szent Fiaban hidgyenek, es hiven idv őzüllye-
 nek, *Ioan: 6.40.* Ez mellet, hogy felebarattyó-
 kat szeressek, mint únnön magokat. *Levit: 19.18.*
 Vegezetre, hogy sent es fegyhetetlen életet
 éllyenek. *1. Thef: 4. 3. &c.* Erről az Istennek a-
 karattyarol vagy on it kivaltkepen emlekezett.

TANUSAG.

Iegyezzük meg innet, hogy valakik Isten-
 nek igaz fiai es leanyi akarnak lenni, azoknak
 minden tehetségekkal azon kel lenniük, hogy
 az Istennek akarattyat tellyesítsék. Mert ha ezt
 nem cselekefik, ez az czikkely mind annyisor
 vadollya úket, valamennyisér el mondgyak.
 Bodog Isten, ha így vágyon az dolog, s így vá-
 gyon penig: Bizony minden rendek rutul vét-
 keznek itt ez arant. Mert vallyon s kicsoda i-
 gyekezik ugyan most, az Istennek akarattya-
 nak tökelletessen valo be tellyesitesere. Igen
 kialtyak az igaz Tanitok az Istennek akarat-
 tyat, mind felső, közep es also renden valok-
 nak. De nem sokkal vágon több haszna, mintha
 az kő falra hánnak az paras borsot. De mi eze-
 ket ne kő vessűk, hanem az Istennek s. akarat-
 tyat minden erőnk ből igyekezzünk tellyesíte-
 ni, hogy Istennek igaz fiai es leanyi lehessünk.

AZ MASODIKROL.

Masod-

NYOLCZADIK

Masodszor, lassuk immar azt is; Miért könyörgünk az Istennek akarattyanak be tellyesíteséjert, holot gyakran az mi akaratunk ellenkezik azzal? Peldanak okaert, igen akar-nok Atyánknek, Anyánknek, feleségünknek, gyermekünknek, atyánszámainak, jó barátainknak, Keresztény Fejedelmünknek, es jambor Birainknak es gond-viseleinknek cseleket, az kiket az Isten ez cseletről ki akar szolítani, &c.

Nemellyek erre azt felelik; Hogy ebben az kérdésben, nem az Istennek titkos akarattyanak be tellyesíteséjert könyörgünk, hanem az ő ki nyilatkozot akarattyaert, az melynek be tellyesítesére, minden tehetségünkben kel-lyekezünk. Illyen ertelemben vagyon az Agoston Doctor, *in Enchirid: cap: 101.* De helyes-ség azoknak ertelmek, a kik azt mondgyak: Hogy noha az Istennek szent akarattya-val, az mi akaratunk nem mindenben egyez: Mind azon által, annak be tellyesíteséert, mi nekünk szükség könyörgenünk, imez következendő szep okokert:

I. Mert az Istennek akarattya, akar titkos, akar penig nyilvánvaló legyen, de mindenkor jó, es az Híveknek időseges. Mert az Isten, Atyánk mi nekünk, annak okaert az ő színeinek es leányainak gonoszokat nem kevényt. Er-tette ezt az David, *Psal. 119. 137.* holot azt mond-gya: Io Uram ennekem, hogy megalazal en-gemet, hogy megtanulnam az te igazságodat. Ezert mondgya az Sz. Pál is, *Rom: 8. 28.* Hogy az kik

az kik az Urat szeretik, azoknak mindenek jóvokra bõlgálnak.

II. Mert az Istennek fiai es leanyi vagyunk, annak-okaert az õ ßent akarattyanak mindenben alaja kel bocsátkoznunk. Mit cselekednénk az jó fiak es leanyok az ú edes Attyokkal es Annyokkal? Lattyuk, hogy ha nem mindenben tetszik is õ nekik az õ Attyoknak es Annyoknak tanatja: mind azon által az, õ fiui es leanyi engedelmessegek arra viszi õket, hogy velek meg egyezzenek, sõt az õ akarattyokat azoknak az ú akarattyok alá vessék. Így kel tehat mi nekünk is magunkat viselnünk az mi Szent Istenünkhez.

III. Hogy ezzel az kéreffel, az mi erõtlenességünkrol Isten elõt bizonfagot tegyünk, mint-ha azt mondanok: Mi Mennyei Szerelmes Sz. Atyánk, mivel-hogy mi igen gyarlok vagyunk, annak-okaert az te akaratomat mi magunktul be nem tellyesithettyük; hanem kerünk tegedet, hogy az te Szent Lelked által vezereled minket, hogy mi is te ßent fölseggeddel mindenben egyet akarhassunk, es így az te ßent akaratomat mi általunk tellyesíttessék.

TANUSAG.

Tanullyuk meg innét; Mely igen gyarlo es erõtelen emberek legyünk mi, holot magunktul az jot ingyen sem akarhattyuk, hanem arra valo erõt is Istentul kel kernünk. Az Szent Pal bizonittya ezt, 2: Cor: 3. 5. holot azt mond-
gya:

gya: Nem hogy elegek volnánk magunktól valamit megh gondolni, hanem az mi elégsegünk, Istentől vagyón. Erről szól, *Philip: 2. 13.* mondván: Az Isten az, a ki cselekedi bennetek, mind az akaratot, s mind peniglen annak vegben vitelet, az ő jo akarattya szerint. Ennek igaz volta innét is meg tessék, holot azon kerjük az Istent, hogy az ő szerint akarattyat tellyesítse mi bennünk is, az az, hogy az mi akaratomkat, Szent Leikének általa úgy egyengesse, hogy mi is azt akarhassuk az mit ő föllege akar. Intettefünk azért innét, hogy az idősegeknek dolgában, magunk^{nak} semmit ne tulaydonítsunk. Mert ha az joknak csak akarására is nincsen elégsegünk; bezzeg sokkal inkább nem lehet azoknak veghez vitelere való erőnk. Vetkeznek tehát az Papisták, az kik igen pöklik markokat, és amaz kevely Phariseusokkal egyűt nagy erőfén kerkednek jo cselekedetekkel: Sőt azt mondgyak, hogy ők több jot is cselekefsnek, hogy nem mint Isten az ő Törvényében kevannya, azért, el is adhatnak benne, az mint hogy el is adnak. De szinten úgy járnak, mint az ki almában jól lakik, és ha föl serken, úressen talallja az gyomrat. De mi őket ne kövessük, hanem amaz segény Publicanusokkal, ismerjük meg bűneinket, és alázatosan kerjük Istentől azoknak bocsanattyat, ingyen való jo voltából, Szent Fianak érdemejert. Lásd meg, *Luk: 18. 13.*

AZ HARMADIKRÓL.

Vegezetre, lassuk meg azt is: Mit kellyen átt ertenünk az Egnék es a földnek nevezetint?

Az Iras magyarazo Doctorok ezt az két czikkelyt nem mind egy-arant magyarazzak: Mert nemellyek az Eghen, ertik az leiket, az földön penig az testet; es mivel hogy a lelek kevan az test ellen, es a test-is az lelek ellen, *Gal: 5. 17.* azt mondgyak, hogy azon könyör-günkitt, hogy az test eggyezzen az lelekkel; Es mikepen hogy az lelek folgal az Isten tör-venyenek, *Rom: 7. 22.* azonkepen az test-is ne folgallyon az bűnnek törvenyenek, hanem az Istennek Igy magyarazzak ezt az Tertullianus, Agoston Doctor, es a többi. Nemellyek az E-ghen, ertik az Hiveket, az földön penigh az hi-tetleneket. Mint ha azon könyörögenek, hogy mikepen az hivek az Istennek folgalnak, azon-kepen az Hitetlenek is terjenek meg az Isten-hez, es ú neki hívők berint folgallyanak. Illyen ertelemben vagyon az Cyprianus Doctor.

Nemellyek annak földötte, az Egen, ertik az Christust, az földön penig az Anyasent-egyha-zat: mint ha azon könyörögenek, hogy az Anyasent-egyhaz, kövesse az Istenhez valo engedelmessegben az ú Férjét, az Christus Ie-sust. Illyen ertelemben vagyon az Agoston Doctor, *lib: 2. de sermone Domini in monte, cap: 11.*

Vegezetre nemellyek az Egen ertik az gyö-zödelmes Anyasent-egyhazat, az az, az Béné Angya-

NYOLCZADIK

Angyalokat es az meg bodogult lelkeket az Egben, az Földön penigh az vitezkedő Anya-
sönt: egzhazat ez vilagon. Mintha azt kevannok; hogy mikepen az Egben, az Szent Angyalok es az meg bodogult lelkek, tőkell-et-
len engednek az Istennek, azonkepen mi is ez földön engedgyünk ő fölsége-
nek. Így magyarázzak ezt közönségeffen, mind az Görög, mind az Deak Paterek, az Tertullianuson es az Cyprianuson kívül. Ez az utolsó értelem helyesebb az többinél, azért mi is ezt kövessük, es az Egen, az győződelmes Anya-
sönt- egyházat, az földön penigh az vitezkedőt értjük:

ELLEN-VETES.

De itt azt mondhatna valaki: Nem jó, úgy-
mond, lehetetlen, es az Isten akarattyaival el-
lenkező dolgot kernünk. De az kik azt kerik,
hogy az Isten akarattya úgy legyen ez földön-
is, mint oda föl az Eghben, lehetetlen, es az I-
sten akarattya ellen való dolgot kevannak:
Mert az Isten ez életben nem akar minket,
amaz Angyali söntsegre es tőkell-etsegre ju-
tatni. Azert nem kel azon könyörögnünk, &c.

Erre rövideden azt felellyük: hogy, nem
jó az Kereszten embernek (ugy vagy) oly
dolgot kevanni Istentől, az mely egy általlya-
ban ellenkezik az ő sönt akarattyaival, mert
így ez ellen az czikkely ellen vetkeznenk: Le-
gyen meg az te akaratod. De azon kerni az I-
stent, hogy úgy legyen az ő sönt akarattya ez
földön-

PRAEDIKATIO.

földön is, mint oda föl az Egben, nem el-
kezik az Istennek akarattával, imez követ-
zendő okokra nevez.

Első. Mert ime Christus Urunk parancsol-
lya hogy így könyöröggjünk, az ki az ú Mennyei
Szent Attyanak akarattat tökéletesen tatta,
es az ellen semmit nem cselekedet.

Második. Mert noha ez vilagon az elő Szen-
tek arra az tökéletes allapatra nem érkeznek
teljességgel, mind azon által, azt az engedel-
meleget el kezdhetik, az melyben ez életben
gradusonkent nevednek, mind addig, mig
jövendőben az tökéletes allapatra érkeznek,
á mint az Salamon tanit, Prov: 4. 18. Annak o-
kaert ezt kevannyak Istenül ebben az kére-
ben, á honnet meg tetűik, hogy sem lehetet-
len, sem az Isten akarattával ellenkező dol-
got nem kevannak.

TANUSÁG.

Tanullyuk meg innét, hogy nem elég csak
resz szerint engednünk az Isten akarattának,
hanem azon kel igyekeznünk, (az menyire az
gyarłosag elő bocsat minket,) hogy minden-
ben engedelmeffek leheffünk. Noha penigh,
amaz tökéletes allapatra nem juthatunk eb-
ben az életben, mind azon által el kel azt kez-
denünk. Erre int minket Idvőzítőnk ebben
az cikkelyben. Erről föl Christus Urunk Mat:
7. 21. mondvan: Nem minden az ki azt mond-
gya ennekem, Uram, Uram, megyen be az

NYOLEZADIK

Menyeknek Országában, hanem az ki az en
Atyának akarattat cselekedti, a ki az Men-
nyegben vagyon. Az Szent Pál-is, Rom: 2. 13:
Nem az Törvennek halgatoi, hanem annak
cselekedői igazittatnak meg.

Vetkeznek ez ellen az Hypocritak, az kik
csak perfunctoriè, az az, szakmany modon fol-
gallyak az Istent. Vetkeznek az nyilván való
Istentelenek is, az kik, nem hogy az Istennek
akarattat cselekednék, de sőt inkább minden-
ben az ellen törekednek. De mi ezeket ne kö-
vezzük, hanem életünket, erköltsünket, igye-
kezzük az Istennek parancsolattya szerint ren-
delni. Segellyen minket erre az mi Szent Iste-
nünk, Fiaert az Ur Iesus Christusert, Amen.

IX. PRÆDIKATIO.

IIII. KERES.

Mi Kenyerünket minden-napi-
at, &c.

SZollottam ez ideiglen az három első
kéresekrol, az mellyekben kivaltkeppen
azokat kerjük az mi Mennyei Szent Atyanktul,
az mellyek az ű Szent Nevenek dicsiretire es
tisztetire tartoznak. Következnek immar az
három utolso kérések, az mellyekben, ma-
gunknak, es keresztyen fele-baratinknak valo
jó dolgokat kevanunk. Ezek közt penigh, leg-
első.

először is kenyeret kérünk Istentől: De hogy
 innét az Keresztyenek több lelki eppületet ve-
 hessenek, imez következő dolgokat kell
 meglatnunk.

1. Miért hogy az második karban lévő keresek közt, legelső
 ez, az melyben Kenyeret kérünk Istentől?
2. Mit értünk az Kenyernek nevezetén?
3. Miért mondjuk ezt mi Kenyerünknek?
4. Miért kerjük ezt közönséges nevel az Istentől?
5. Miért mondjuk minden-napinak?

AZ ELSŐRŐL.

Az mi reánk nező keresek között, meltan
 helyheztetik az első, az melyben Kenyeret ke-
 rünk Istentől.

Először. Mert az mi Szent Istenünk eleiben
 úgy járulunk, mint Istennek igaz fiai es leanyi:
 annak-okaert meltan kerünk ő Szent Fölsege-
 tül kenyeret. Peldának okaert: Latryuk ez vi-
 lag szerint is, hogy az jó fiak es leanyok, az ő
 edes Attyoktul es Annyoktul kernek kenyeret.
 Hát mi is; Isten fiai es leanyi leven, meltan ke-
 rünk ő fölsegetül Kenyeret.

Másodszor. Mert az mi tehetségünk szerint
 mindeneknek előtte mi is, az Istennek Neve-
 nek meg bentelesere, orfaganak eppületire,
 es az ő bente akarattyanak be tellyesítésere igye-
 kezünk, a mint az három első keresek megh-
 mutattyak Annak-okaert meltan kevanunk ő
 fölsegetül kenyeret, amaz mondas szerint:
 Mindeneknek előtte keresetitek az Istennek
 Orfagat, es annak igazságat, es az tőlük meg-
 adat.

KILENCZEDIK

Roffagot, &c. Nemellyek pedig ertik csak az lelki kenyeret Illyen ertelemben volt az Ieronymus Doctor, *in cap: 6. Math:* Az Ambrus Doctor, *lib: 5. de Sacram: cap: 4.* Az Cyrillus, *Catechesi 5 Mystagogi a.* De ez az ertelem sem magadhat helyen:

1. Mert az testi kenyer, az mi fő taplalo esközünk, semmikepen azért az könyörgesből ki nem rekeftethetik annak keresé.

2. Mert nem lenne egesz az könyörges, hogy ha az testi kenyeret is be nem foglalná, a mint az Agofton Doctor tanit *Epist: 121. cap 12. &c.*

Vegezetre. Nemellyek az Kenyernek nevezet in ertik közönsegeskepen mind azokat az esközöket, az mellyek, avagy az mi lelkünknek, avagy pedig testünknek taplalására búkssegek Igy magyarázzak ezt, az Tertullianus, Cyprianus, Gregorius Nyffenus, Theophilactus es az Agofton Doctor, *in Enchirid: cap: 18.* Es ez az utolso ertelem helyesseb az többinél.

Ertelme azért ennek az kérsnek ez: hogy az mi Mennyei Szent Atyánk, ebben az életben, mind lelkünkrol, testünkrol viselleyen borsalmatos gondot Mindeneknek elötte pedig az mi lelkünket taplallya az lelki kenyerral, mely nem egyeb, hanem az ű Szent Fia, es az ő idvözitő bešede. Ezen kerjük azért elsőben is, hogy minket az ű Szent Fianak igaz ismeretire juttasson, es ennek az ű erdemeben rešeltessen, közöllye mi velünk az ű Szent igert, es az ű Szent Lelknek draga ajandekat, az ki-

az kinek általa vezzerellyen es igazgasson minden jora, biztasson es batoritson minden fele veszedelmek ellen. Annak utanna azon is könyörgünk, hogy az Isten az Egy-hazi szolgálót az ű Anyaszent-egyhazaban tartsa meg. Adgyon, es tartsa naponkent, jambor es keresztien bölcs Tanitokat, az kik mind csetekkel, s mind tudomanyokkal az Keresztienek elöt legyenek jo tükörök es példák, hogy így, mind ket kezzel eppitse az Istennek lelki orsagát, az Anyaszent-egyhazát: Az ördögnek pedig orsagát, minden tehetsegekkel romtsak. Ezek melle adgyon Keresztien Doctorokat is, es az Scholakban tanito Mestereket, az kik az Istennek vetemenyes kerteben, az iffiusagot, mind az tisztességes tudomanyokra, s mind az Mennyei igaz tudomanyra nagy hasnossan tanitsak es oktasnak; hogy jóvendőben, az Istennek Anyaszent-egyhazaban, azok is lehessenek hasznos edények. Az mi pediglen az mi testünkkel illeti, mivel-hogy az földi, mert földből teremtetet, annak okaert földi kenyer nélkül sükölködik: Annak-okaert azt is kerjük, az mi testünknek taplalására Istentől meg adatatni. Itt pedig az kenyerek nevezetivel mindeneket be foglalunk, valaminemű esközők az mi taplalásunkra külsőkepen sükségesek: úgy-mint, etelt, italt, ruhazatot, nyugodalmassallást, jo egességet, bekeséget, es ezekkel egyetemben minden testi jokat. Tovabba, ezek mellet, azokat is kívannyuk, az mellyek által

KILENCZEDIK

ezeket, avagy keressük, avagy penig meg tart-
tyuk. Peldának okaert, hog testi kenyerünk le-
hessen, fűkseg hogy az mi kezi munkainkat az
Isten meg aldgya, bántasunkra, vetesűnkre, al-
kolmatos időket foglaltasson, ssep sifosito ef-
főkkel es egbi harmatokkal megh latogasson.
Hogy italunk lehessen, Szőlő hegyűnket es
kertűnket, bőseges termessel megh latogassa, es
minden egbi haboruk ellen őrizze es otalmaz-
za. Hogy ruhazatunk lehessen, barmokkal, va-
dakkal, es egyeb killő ruhazatra valo allatok-
kal, meg aldgyon. Hogy egessegűnk meg ma-
radhasson, az Egnek alkolmatossagat adgya.
Ez mellet, jo vizeket, ssep gyűmölcsőket, has-
nos fűveket es gyökereket teremtsen. Hogy
peniglen mind ezekkel jo modgyaval elhes-
sűnk; Isten-felő, Keresűyen es jo gond-vise-
lő Fejedelmeket, Urakat, Nemesséket, jam-
bor Birakat es polgarokat adgyon, az kiknek
vigyazatok által, bekesegben es csendessé-
ben elhesűnk, &c. Ennyi sokjokat foglal azért
be Christus Urunk az Kenyernek nevezetivel.

TANUSAG.

Vegyűk esűnkben innet hogy nem csak kil-
fő taplalasunkra valo esközőket, hanem egy-
fer s mind, sőt leg inkab az lelkieket kerűk
az mi sent Istenűnktől itt az helyen, mikor ke-
nyeret kerűnk. Mert mikepen hogy kettőből
állunk, tudni illik, lelekből es testből? Lel-
kűnknek lelkít, testűnknek penig testi kenye-
ret

rét kerünk. Vetkeznek tehát, az kik avagy az lelkit, avagy az testi kenyeret ebből az kére-
ből ki rekestik. De mi keresztyenek, mind az
kettőt ösve foglallyuk, es egyenlőkepen ker-
jük, mind lelki es mind testi taplalásunkat az
mi Mennyei Szent Atyántul.

ELLEN-VETES.

Mondhatna itt valaki: Az Görög ighe,
ἐπιούσιος Epiusios, *super substantialis*, nem mon-
dattathatik az testi kenyer felől: mert Magya-
rul annyit tesen, mint, az allat érint valo ke-
nyer fölöt valo, avagy az testi kenyer fölöt va-
lo: Annak okaert innet az következik, hogy
nem testi, hanem csak lelki kenyeret ke-
rünk itt, az mi Mennyei Szent Atyántul, &c.
De erre rövideden azt felellyük: hogy, noha
lattatik, mintha valami külömbseg volna ez
két Görög ighe között, ἐπιούσιος, περιούσιος
Epiusios, periusios; Mind az által az mint le-
ronymus Doctor is mondgya, ezek mind egy-
gyet tesnek. Mert ez az Görög ige ἐπιούσιος
Epiusios, nem annyera az kenyernek meltosa-
gara, mint annak szükség voltara vitettetik.
Meg tessék ez az Szent Lukacs irasanak tizen-
egyedik rekeből is, holot az Ieronymus Do-
ctor, az mit az Szent Mathenak hatodik reke-
ben, *super substantialis*nak, az az, állat fölöt
valonak fordit, az Szent Lukacsnal, *quotidia-*
*nus*nak, az az, minden-napinak fordittya. Így
magyarazzak ezt az regi Doctorok is, az kik az

Görög nyelvnek folyasat tudtak es ertettek,
 ugy-mint: *Basilus in quaest. brevioribus, quaest. 252.*
Gregorius Nyssenus Oratione 4: de orat. Dominicae
Chrysostomus, Theophilaetus es az többi.

AZ HARMADIKROL.

Harmadőor, lassuk azt is. Miert mondgyuk
 ezt mi kenyerünknek, holot semmink nincsen
 mi nekünk az mit nem vőttünk volna. *1. Co: 4. 7.*
 Es semmit nem hoztunk ez vilagra. *1. Tim: 6. 7.*
 Ved esedben: nem azért mondgyuk ezt mi
 kenyerünknek, mint-ha sajátunk volna, ha-
 nem imez következendő sēp okokert:

I. Mert Isten ajandekabol mienke lesēn,
 minck-utanna Istentől nekünk adattatik.

II. Mert fölőtte nagy sűkségünk vagyon er-
 re ebben az életben, ugy-mint az mely nélkül
 sem testünkben sem lelkünkben nem elhetünk.

III. Mert ez az Istentől mi nekünk rendel-
 tetet rešünk, mellyel fejenkent megh kel ele-
 gednünk. Mert az Isten, mint amaz jó gond-
 viselő Gazda, kinek kinek az ő rešet el rendel-
 te es el őstotta, es azt kevannya, hogy azt ő
 tőle kerjek.

III. Mert ennek nem idegennek, a vagy
 masnak, hanem mi kenyerünknek kell lenni.
 Az az, nem gonos mesterfeggel, ugy-mint ra-
 gadozassal, tolvaylassal, hamis hittel, csalard-
 saggal, hanem igaz kezi munkával, jo es saba-
 dos uton kel keresnünk.

TANUSAGOK.

I Tegyezzük meghinnnet? Mely igen jölegyen mi hozzánk az mi Szent Istenünk, az ki mind lelkünknek, s mind testünknek kenyeret elkesítette es elrendelte mi nekünk, az mellyet immar mi, az ű Szent Fianak parancsolattyaol, mi kenyerünknek nevezünk.

Intetteffünk azért innet; Hogy ezzel haladással ellyünk, es ezért ű Szent fölsegenek egeff életünknek napjaiban kedveffen bolgallyunk. Mert hogyha megerdemlik az mi Szűleink mi tülünk, hogy gond vifelesekert es taplalasokert bolgallyunk nekiek; menyivel inkább megh erdemli az mi Szent Istenünk mi tülünk, holot ű Szent fölsege nem csak testünk-ről, hanem lelkünknek taplalasarol is forgalmatos gondot vifel, de mely hala adatlanok legyenek az emberek, naponkent valo peldaink bizonittyak.

11 Vegyük efünkben azt is; hogy igaz kezi-munkánk által kel it ez vilagon elnünk. Ide valo az Istennek parancsolattya, melyben az Adamnak azt hadgya: hogy az ű orczajanak veritekevel egye az ű Kenyeret. *Gen. 4. 19.* Erről ~~szól~~ az Iob Patriarcha is, *cap: 5. 7.* holot azt mondgya: Hogy az ember fínten ugy búlettetik az munkara, mint a Madar az repülesre. Az Szent Pal is, *Ephes. 4. 28.* mondvan: Az ki az elöt lopo volt, immar ne lopjon, hanem inkább munkalkodgyek. Erre int Idvőzítőnk is ebben az keresben. Vetkeznek tehát az lopok, solvajok, hamis hitű es csalárd emberek, mert ezek

KILENCZEDIK

ezen nem mondhattuk igazán ezt az czik-
kelyt, mivel hogy nem saját kenyerekkel, ha-
nem lopot és prädalt marhával élnek. De mi-
ezeket ne követjük, hanem igaz, szabad és jo-
uton keressük kenyerünket, hogy méltan mi-
kenyerünknek mondhasunk, és azzal jó és
csendes lelki ismerettel élhesünk, Amen.

X. PRÆDIKATIO.

ENnek előtte való tanításomban, kez-
dem magyarázni az negyedik kérest az kö-
nyörgésben, holot először rendről beszél-
nek az keresnek. 2. Mit kellyen értenünk az
Kenyernek nevezetén? 3. Miert mondjuk ezt
mi kenyerünknek? De ezekről hallottanak i-
de fellyeb az Keresztenek. Mostan immar la-
suk Isten segítségéből, az két utolsó kérdése-
ket is csak rövideden.

AZ NEGYEDIKRŐL.

Ielenttettem vala, hogy negyedser azt kel-
meglatnunk: Miert kerjük ezt az kenyeret kö-
zösleges nevel; Ennek nagy söp okai vannak:

1. Azert kerjük ezt az kenyeret közösleges
nevel az mi Mennyei Szent Atyántul, hogy
ezzel meg mutassuk, hogy mi minnyajan egy
Atyának fiai vagyunk. Erről tesünk bizonylá-
got az könyörgésnek kezdetiben is, holot az
Istent

Istent mi Atyanknak mondgyuk.

II. Hogy ezzel az ſegenyekhez valo alamifnalkodásra intettelfünk. Mert holot közönfeges Nevel kerjük ezt az Kenyeret az mi közönfeges Atyanktul, tehát ez kevantatik tülünk, hogy ne csak magunknak tartfuk, az mit Isten adot, hanem az búkólkodókkal közöllyük.

III. Hogy ezzel az mi atyafiui ſeretetünk-ről is bizonfagot tegyünk, ugy mint, az kik, nem csak magunkrol, hanem egyebekről is gondot vifelünk, es nem csak magunknak, hanem minden atyank fiainak es felebaratinknak kenyeret kerünk.

IIII. Hogy az mi könyörgesünk killyeb terjedgyen: Mert igy en is mindenekert könyörgök, én ertem is mindenek könyörögnek. De ha azt mondana: Az en Kenyeremet ad meg; csak magamert könyörgenek. Ez az oka, hogy az következendő kereseket is, mind közönfeges nevel rendelte Christus Urunk.

ELLEN-VETES.

De mondhatna itt valaki: Christus Urunk azt mondgya *Mat: 6. 31.* Ne ſorgalmatoskodgyatok arról, mit egyetek, avagy mit igyatok, avagy mivel ruhazkodgyatok, mert azokat az poganyok cselekedik. Azert nem kel Istentül illyen ſorgalmatosfan kernünk az kenyeret.

Ved eſedben Kereſtyen ember: Nem tilttya Idvözitőnk, ſem az Kereſtyeni könyörgest, ſem az mi hivatalunk ſerint valo gondvife-

T I Z E D I K

viselelt, mert mind az kettőt Isten parancsolja, az mint nyilván megtették, *Genes: 4. 19. Ephes: 4. 28. Psal: 50. 15. 1. Thes: 5. 17.* Lásd meg az irafokat Hanem amaz pogany forgalmatoságot, mely az Kereszten embert, az Istennek Atyai gondgya viselese felől kétfegelte teszi. Annak szólott az testieknek feletteb valo keresztet, mellyek miat az ember gyakran az lelkiekben kárt vall. Summaja azért az Christus mondasának csak ez: Ne ketelkedgyetek az Isten felől, mint ha az ti búksegteket be nem tettyesitene; hanem járjatok el az ti kereszten hivatalotokban. könyörögjete és munkálkodgyatok, és az ti dolgaitoknak ki menetelit bizzatok az ti Mennyei Szent Atyatokra. Nem oltalmazhattyak tehát ezzel az mondással magokat, sem az Könyörgesben, sem az külső munkában meg restült emberek, az kiket gyakor helyen feddik és dorgallyak Christus Urunk és az Apostolok. Lásd meg, 2. *Thes: 3. 10. 1. Tim: 5. 8. &c.*

T A N U S A G.

Vegyük esünkben ezekből, hogy az mi jóvainkból, nem csak magunknak kelcününk, hanem azokból az fűkölködőket is kel taplalunk. Erre int ú maga az Isten, *Esa: 58. 7.* mondvan: Szegd meg az ehezőnek az te kenyeredet, az ehezőt és az budosot vid be az te hazadban. Ha látod az mezitelent, fedezd be őtet, és az te testedet meg ne utallyad. Az

Sala.

Salamon-is *Prov. 5. 15.* Bator igyal, ugy-mond,
 az te forrasodbol, de annak az u folyasi ki ter-
 jedgyenek, es az uczakon azokat el oßlasd. Id-
 vözitönk-is, *Luc. 6. 35.* Adgyatok es adattatik ti
 nektek. Ugyan ezen dologra int it-is, holot azt
 parancsollya, hog köszönseges nevel kerjük az
 Kenyeret Istentül. Vetkeznek tehát, amaz ir-
 galmatlan emberek, az kiknek szívök kemény
 mint az kö-sikla, es az búkölködökön semmit
 nem könyörülnek. hanem amaz Evangeliom-
 beli Gazdaggal együt, az u jószágokból, csak
 magok esnek, isnak, es frissen öltöznek, az
 Lazarokrol peniglen megh sem emlékeznek.
 Ezek nem igazan, hanem csalardul kerik ki
 Istentül az Kenyeret. Mert az mit köszönseges
 nevel kernek, csak magoknak tulaydonittyak.
 Annak fölötte, amaz usoras gazdagok-is, az
 kik vesztég ülve emestik meg az begenyeknek
 véres veritekeket. Ok csak hazoknal ülnek,
 esnek, isnak es alusznak, es az o usorara ki ös-
 tot penzek utan többet nyernek, hogy nem
 mint azok az kik eyjet napot eggye tesnek, es
 az földet csak nem az hajokkal-is meg seprik.
 Ezek sem igazan kerik Istentül az kenyeret.

Vegezetre, amaz nyazo fosto, koborlok is
 az kik, nem hogy az u kenyereket, az búkölkö-
 dökkel közlenek, de meg azt-is torkok verve
 el vonnak tulök, az mi nallok vagyon. Ez fe-
 leekkel ha valaha búvölködöt ez világ, bizo-
 nyara mi ez utolso időben fölötte igen búvöl-
 ködünk. Mert ez fele emberek annyira megh
 környe-

TIZEDIK

környekeztek, hogy az semünket-is csak lá-
nem vájnak. De mi ezeket ne kövessük, hanem
mikepen hog közönseges nevel kerünk Isten-
től kenyeret, azonkeppen az búkólkódókkal
közöllyük. Így mondhattuk igazán ezt az
cikkelyt.

AZ ÓTÓDIK RÓL.

Utolsó, lassuk meg immar azt is: Mire
nevezzük ezt az kenyeret minden napinak?

Ennek igen s ep okai vannak. I. Hogy az kö-
nyörgesben valo serenységre ezzel is föl in-
ditassunk. Mert ha minden-napi Kenyer ez,
minden nap kel kernünk, es így gyakran kel
könyörögnünk.

II. Hogy ezzel az mitelhetetlensegünk meg-
zabolaztassék, es csak annyit kerjünk Istentől,
az menyivel naponkent valo búksegünket
mertekletessen föl erjük.

III. Hogy minden kétség sívünkben ki men-
nyen; Mert ha ez minden napi kenyér, gond-
gya vagyon Istennek az mi naponkent valo
taplaltatásunkra.

IIII. Hogy ezzel intetteffünk: hogy min-
denkor az mi Szent Istenünktől függünk, es
naponkent valo taplaltatásunkat, csak egye-
dül útüle varjuk.

V. Hogy az mi búkólkódó állapotunkat e-
bünkben vegyük: Mert az ki minden-nap ma-
stul kér kenyeret, búkólkodik az.

ELLEN-VETES.

Mond-

Mondhatnád: Im hallom hogy Christus Urunk azt parancsolja, hogy minden napi Kenyeret kerjünk: Tehat innét az következik, hogy gazdagfagot nem kel Istentől kernünk.

Erre azt felellyük, hogy választas vagy on az dologban: Mert ha az gazdagfag nem egyeb hanem az természetnek törvényéhez rendeltetett állapot, à mint az reghiek mondottak; úgy hogy az mondassék gazdagnak, az kinek ez életnek taplalására való eszközök, mertekletessen ki szolgáltatnak, es azokkal megh elegendnek, kiváltkepen hogy ha az jó lelki ismeret ide járul, mely az Szent Pál tanítása szerint 1. Tim: 6. 6. igen nagy kereskedes, az embernek az ű saját forrával, megh elegendet elmevel egyetemben.

Illyen értelemben, az gazdagfagot, nem csak szabad, hanem ugyan szükség is kernünk Istentől, mert szabad mindennapi kenyeret kernünk, az az, à mi testünknek mertekletes taplalására való szükséges eszközöket. De hogy ha az gazdagfagon ertetik ez világi dolgoknak fölöttes való búvólködele az embernek szükség fölöte, az minemű értelemben reggen amaz Romai fő ember, az Marcus Crassus vötte, tudni illik, hogy csak az mondattathatik meltan es igazan gazdagnak, az ki az ű saját költségevel estendeig egy Országos hadat el tarthat. Így immar, nem kel az gazdagfagert könyörögnünk; Mert nem csak minden napi kenyeret, hanem fölöttes való búvólködeft

kernenk. Ide valo az Salamon mondása, *Prov: 30.* s. holot így bol: Se gazdaglagot, se szegénységet ne adgy Uram ennekem. Ide nez az Sz. Pal-is, 1. *Tim: 6. 9.* mondvan: az kik meg akarnak gazdagulni, kesertetben es törben esnek, az mellyek az embert, az romlasban es veszedelemben be meritik. Christus Urunk-is effele gazdaglagokat, tővissekekhez hasonlit. *Mat: 13. 22.*

MAS ELLEN-VETES.

De meg-is azt mondhatnad: Hát ugyan nem szabad többet tartanunk, hanem csak az menyivel egy nap meg erjük.

Vedd eszedben kerlek; hogyha valamivel az Isten az naponkent valo taplalason kívül, többet ad, azt sem kel el vetnünk magunktul, hanem, mind magunknak, s mind Kereszten fele-baratinknak jóvendő búkfegekre el tartfuk. Peldank erre mi nekünk Christus Urunk, az kifelől azt olvassuk, *Ioan: 6. 12* Hogy az hulladekokat föl fedette. Ide valo az Iosephnek-is az ú cselekedeti, az ki az Pharaonak azt adgya tanatful, hogy az buzanak ötödöt vegye az bú estendőken, az mellyet az következendő búk estendőkre tartson. *Gen: 41. 34.* De itt imez következendő dolgokra kel vigyaznunk:

I. Hogy azokban az külfő esközöken ne bizzunk. *Psal: 62. 10.*

II. Hogy az tobzodast el tavoztassuk.

III. Meg kel gondolnunk, hogy mi az Isten jovaiban csak Saffarok vagyunk, mellyeket egye-

egyebekkel is kel közölnünk.

IIII. Hogy azokról jóvendőben számot kel adnunk. Nem tiltya tehát Christus Urunk az keresztyeni gond viselet, hanem csak az telhetetlenfeget.

TANUSAGOK.

I. Iegyezzük meg; Hogy nem csak naponkent, hanem ugyan orankent, sőt minden sem pillantasban kel minékünk az könyörgésnek ezt a czikkelyet mondanunk: Mi kenyerünket minden-napiat ad meg nekünk ma. Mert soha nincsen oly nap, ora, es sem pillantas, a melyben az Istennek avagy lelki avagy testi segitsegenelkül nem búkólkodnénk.

Intettefünk azért innet az könyörgésben valo serenysegre, ha azt akarjuk, hogy az mi Szent Istenünk mind az lelkiekben, s mind az testiekben kegyelmes gondunkat viselje.

Vetkeznek ez ellen, az kik restek es tunyak az könyörgésben. Ezek, nem csuda, ha mind az lelkiekben, s mind az testiekben meg fogyatkoznak. De mi ezeket ne kövessük, hanem gyakorlatossággal mondgyuk ezt az kérest, el hiven hogy ű fölsége meg halgat. Erre int Christus Urunk, *Mat: 7. 9.*

II. Tanullyuk meg azt-is, hogy nem jo az telhetetlenseg, es ez vilagi joknak mertekletlen kevanlaga. Erről int Ildvőzítőnk ebben az keresben, holot azt parancsollya, hogy minden-napi kenyeret kerjünk.

T I Z E D I K

Vetkeznek ez ellen amaz telhetetlen emberek az kiknek soha semmi nem eleg, hanem mind többet kívánnak. Ez felekről mondgya az A-ventinus, *Annal: 7. Quò plùs concesseris auido, eò plura appetit, porrige digitum, & manum concupiscit.* Az az, Mennel többet engedsz az telhetetlen embernek, annal többet kíván: Nyujtsd az ujjodat neki, és az kezedet kívánja. Ide való amaz közönfeges mondat is: *Quò plùs sunt pota, plùs sitiuntur aqua.* Az az: Mennel többet iszol az vízben, annal inkább szomjuhozol utána. De ez fele telhetetlen embereket ne kövessünk, hanem az Christus intese szerint, csak minden-napi kenyeret kerjünk Istentől, tudván azt, hogy az természet nem sokkal megelégedik.

Ez ennek az negyedik kérdésnek is magyarázata: következik immár az ötödik, az melyről, Isten segítségéből ennek utána bolygunk.

X I. P R Æ D I K A T I O.

Ö T Ö D I K K E R E S.

Matth. 5. 12.

Es bocsásd meg mi nekünk az mi bűneinket, miképen mi-is meg bocsátunk ellenünk vétetteknk.

Meg

MEgh hallak az Keresztyenek ide fel-
lyeb, az negyedik keresnek magyarazat-
tyabol, 1. Miert hog a masodik karba levő kére-
sek közt, leg első az, a melyben Istentől Kenye-
ret kerünk? 2 Mit ertünk az kenyérnek neveze-
tin? 3. Miert mondgyuk azt mi kenyérünknek?
4. Miert kerjük ezt köszönleges nevel Istentől?
Utolsor, miert nevezzük azt minden-napinak?
De ezekről az Keresztyenek ez ideiglen büse-
gessen hallottanak; Mostan immar lassuk Isten
segitsegeből az ötödik kérest-is, csak rövid-
den. Hogy pedig innét is az Keresztyenek több
lelki eppületet vehessenek, azt lassuk meg:

Először, Mit ert Christus Urunk az adoffagon? Mert az de-
bitum annyit teszen, mint adoffag.

2. Miert kel nekünk ezert könyörgenünk?

3. Miert könyörgünk ilyen conditio, avagy ok alát: Mí-
ken mi-is meg bocsátunk ellenünk vetetteknek?

AZ ELSŐRŐL.

Az adoffagon, nem erti Christus Urunk, az
penz avagy marhabeli külső adoffagot; Ha-
nem az bűnnek bocsanattyat. Így magyarázza
ezt únnón maga, *Luc: 11. 4.* holot így szól: *Et re-
mitte nobis peccata nostra*, az az, es bocsásd meg
nekünk az mi bűneinket. Ime az mit Ient Ma-
thena debítumnak, az az, adoffagnak mond,
az Szent Lukacsna nagy nyilván peccatum-
nak, az az, bűnnek nevezi. De vallyon miert
neveztetik adoffagnak az bűn?

Ved ešedben: Hasonlatoffag által szól Chri-
stus

TIZENEGYGYEDIK

Ítus Urunk: Vessen hasonlatosságot ez világi emberektől, kiváltképen az kik az adásban es vetelben foglalatosak, imez következendő okokert:

I Mert miképen hogy az ados tartozik az elég tetellel annak, az ki útét meg emberlette: Azonképen az ember, tartozik az Istennek az bűnert való elég tetellel.

I I. Miképen az ados level, elég bizonyfag az ados ellen: Azonképen az törvény elég bizonyfag az bűnös ember ellen.

I I I. Miképen hogy az adosson hatalma vagyon annak, az kinek tartozik elég tetellel: Azonképen az Istennek hatalma vagyon az embereken az meg büntetefre.

TANUSAG.

Vegyűk esünkben innét, mely igen nagy terhen legyen az bűn. Meg tessék ez innét, holot Idvőzítőnk adossaghoz hasonlittya. Lattjuk az kik nagy adossagban vannak, mint saynallyak, sem ejjel sem nappal ki nem vethetik elméjkből; sőt eleikben sem örömeft mennek azoknak az kiknek tartoznak, kiváltképen hog ha elegtelenek az fizetefre. De nehezeb es súlyosabb ennél az bűn, melynek el vifelesere az ember elegtelen. Megh tessék ez Idvőzítőnknek példajaban, à ki az mi bűneinket vállara vőven, azoknak súlyossaga miat az kertben vérrel veritezek. *Luc: 22: 44.*

Intetteflünk azért innét; hogy az bűnőktől igen

igen otalmazzuk magunkat, hogy azoknak terhektől el ne nyomattassunk.

Goromba ember az, az ki ereje fölöt való terhet veszen magára: De gorombab az ki az bűnökkel fölötteb terheli magát, mellyek az killő terehnel sokkal nehezebbek.

Vayha erről gondolkodnanak az czegeres vetekben élő emberek, nem gyönyörködnek így az gonoszságban, mint egy-fele allat az Sarban, de nem tudnak erről jozanon gondolkodni, azért annyit raknak magokra, hogy vegre mind testestől lelkestől el veszik magukat, az mint naponkent lattyuk.

AZ MÁSODIKRÓL.

Bűnünk bocsanattyaert kel nekünk könyör-genünk, imez következendő okokra nézve:

I. Mert Isten parancsolja az ő Szent Fia által itt ez helyen.

II. Mert az reghijamborok bűnöknek bocsanattyaert, gyakran könyörgöttek Istennek. Az többi közt az David, *Psal: 25. 7.* azt mondgya: Az en iffiuságomnak vetkeiről es tudatlanlagimról, ne emlekezzel megh Ur Isten. Ugyan azon Soltar könyvnek ötven egy-gyedik refében egéslen, vallást tesén, es könyörög az David az ő bűneiért. Az Hivek is közönségeskepen, *Psal: 79. 8.* azon könyörögnek, hogy az ő reghi alnokságokrol az Isten meg ne emlekezzek. Az Daniel is, *cap: 9.* a több Hiveknek kepekben, hoázu könyörgést tesén

TIZEN-EGYGYEDIK

az ű bűnőknek bocsanattyaert. De fok volna az irafokat es peldakat mind elő űamlalnom; mert ezért minden Szent könyörgőt Istennek, *Psal: 32. 6.*

III. Hogy az bűnők miat Iűtentűl el ne űakadgyunk; Mert az mi bűneink oűlalt teűnek Iűten kőzöt es mi kőztűnk, *Esa: 59. 2.*

IIII. Hogy az Iűtentűl ez vilagon lelki es testi jokat nyerheűűnk; Mert az bűnőűőket az Iűten meg nem halgattya, tudni illik az kik penitentia nélkül ęlnek. *Ioan: 9. 31.* Az igazakra penig vigyaznak az ű űemei, es űűlei halgatoznak azoknak könyörgesekre. *Psal: 34. 16.*

V. Mert minnyajan naponkent űokakban vetkezőnk. *Iac: 3. 2.*

VI. Hogy az őrők-ęletnek bodogsagat el vehessűk, az hova semmi tiűtatalanűag be nem mehet. *Apoc: 21. 27.*

TANUSÁG.

Tanullyuk meg innet, hogy minnyajan bűnőűők vagyunk, es űűkőlkődűnk az Iűtennek kegyelme, es az Christus érdeme nélkül. *Rom: 3. 23.* Erről űol az Salamon is *1. Reg: 8. 46.* Nincsen ugy-mond az Egh alat oly ember, az ki nem vetkeznék. Az David is *Psal. 14. 3.* Minnyajan el hanyatlottanak ugy-mond, az emberek, es haűontalanokká lettenek, nincsen az kijot cselekednek, csak egy-is. Meg tetűűik ez innet-is: holot az mi ldvőzítőnk parancsolattyaol, naponkent bűnőknek bocsanattyaert kerűk

kerjük az Istentől. Intettefünk azért inner, hogy magunkat ne igazítsuk: Mert ha azt mondandgyuk hogy bűnünk nincsen, megh csallyuk magunkat es igazat nem mondunk. 1. *Ioan*: 1. 8. Hanem sőt inkább tegyünk vallást az mi Szent Istenünk előtt az mi alnokságinkról, es alazatosán amaz Publicanussal egygűt, kerjük bűnünk bocsanattyat. *Luc*: 18. 13. Es hidgyük el valóban, hogy hű es igaz az mi Istenünk, es megh bocsattya az mi bűneinket, es megtisztit minket az mi alnokságinkból. 1. *Ioh*: 1. 8. Ezt saját példajával bizonittya az David, *Psal*: 32. 5. holot azt mondgya: Ezt mondam: Meg vallom az en alnokságimat az Urnak, es te meg bocsatád az en bűneimet ennekem.

Vetkeznek tehát amaz erdemesek, à kik az kevely Phariseussal egygűt, az ú jo cselekedetekkel dicsekednek, es magokhoz kepest, egyebeket megh utálnak. De azokat az emberek ez az kéres naponkent karhoztattya. Azert mi ez-feleket ne kövessük; hanem megismervén bűnös voltunkat, naponkent könyörögjünk Istennek az mi bűneinknek bocsanattyaert, el hiven, hogy kegyelmeből Szent Fia-nak érdemejert, meg bocsattya azokat.

AZ HARMADIKROL.

Utolsó, lassuk immar azt is: Miert kerjük ilyen ok alat bűneinknek bocsanattyat, mondvan: Mikepen mi is meg bocsatunk ellenünk vetetteknek.

T I Z E N E G G Y E D I K

Ezzel Isten eleiben regulat nem sabunk, sem peniglen okanak nem allattyuk az mi bűneinknek meg bocsatafanak, az mi felebaratinknak ellenünk való eseteknek megh engedelset: Hanem illyenkepen könyörgünk, im-ez következendő okokert.

I. Intettetefünkert: hogy fele barátinkhoz engedelmeffek legyünk, ha azt akarjuk, hogy Isten az mi bűneinket meg bocsassa nekünk.

II. Vigasztalásunkert: Hogy ne ketelkedgyünk az mi bűneinknek bocsanattya felől. Mert az mi felebaratinknak ellenünk való eseteknek megh engedese, csalhatatlan jegye, az mi bűneinknek Istentől való meg bocsatafanak; ugy annyera, hogy valakik fele baráttyoknak meg bocsatanak, abból bizonyossan esekbenvehetik, hogy Isten is meg bocsatot ő nekik.

E L L E N - V E T E S.

Mondhatna itt valaki: Az ki meg nem bocsat az ú felebarattyanak, annak bűne Istentől meg nem bocsattatik. *Mat. 6. 15.* De mi tőkelleteffen megh nem bocsatunk fele barátinknak, mert mindenkor marad valami konkoly az mi szívünkön. Azert Isten sem bocsattya meg az mi bűnünket.

Erre azt felellyük. Hogy azokról szól Christus Urunk, az kik semmikepen nem akarnak felebarattyoknak meg engedni, hanem megh azt mondgyak, hogy az mas vilagon is lelkek

azok-

azoknak lelkekkel pöröllyön. Nem azokrol, az kik noha nem mindgyart felelythetik el az bős-fusagot, mind az által meg engednek felebarattyoknak.

De ez ellen azt mondhatnad: Nám ugy kerjűk hogy meg bocsattassék mi nekűnk, az mi-kepen mi egyebeknek meg bocsatunk. De mi tőkelleteffen meg nem bocsathatunk, hogy valami sikraja az haragnak bennűnk ne maradna. Annak-okaert Isten sem bocsat megh nekűnk?

Erre az felelet csak ez: Hogy ez az czik-kely, *Sicut*, az az, mi-kepen, itt az helyen, nem tellyes hasonlatossagot jegyez, hanem csak res serint-valot. Nem vettyűk tehát egyben az mi meg bocsatafunkat, az Istennek megh bocsatafaval, hanem csak azon kerjűk az Istent, hogy az mely nyilván es igazan (az menyire az gyarlosag engedi) mi egyebeknek meg bocsatunk, azonkepen ű fölsége is ingyen valo jo voltabol, Szent Fiaert az mi bűneinket bocsat-sa meg Sőt ugyan nem is lehet az mi meg bocsatafunk oka, az mi bűneinknek Isten előtt valo meg bocsatafanak. imez következendő okokert:

I. Mert az mi bűneinknek Isten előtt valo meg bocsatafanak gyűmöltse, az mi felebaratinknak vetkeknek mi általunk lőtt engedel-me. Nagy sēp peldaban adgya ezt előnkben Christus Urunk, *Mat: 18 33.* holot amaz ados solganak az Kiraly-ember azt mondgya: Val-lyon

T I Z E N E G G Y E D I K

lyon f-nem kellett volna te neked könyörül-
nöd az te bolga-társodon, miképen en könyö-
rűlek te raytad?

I I. Mert ellenkezés lenne az dologban, es
az engedelem, nem lenne engedelem. Mert az
ki valakinek adoffagaert eleget tessen, annak
semmi nem engedtetik meg, hanem az ű cse-
lekedeti menti meg űtet az adoffagtul. Pelda-
nak okaert: Ha valakinek negyven avagy öt-
ven forintal volna ados, es meg adnad neki,
nem mondhatná hogy megh engedte az te a-
doffagodat. Igy, ha az mi engedelmeffegűnk o-
ka volna az mi bűnűnk bocsanattyanak, nem
mondattathatnek az engedelemnek.

I I I. Mert igy bizonytalanok lennenk bű-
nűnk bocsanattya felől. Mert mi soha igy nem
bocsathatunk megh az mi felebaratinknak,
hogy valami konkoly szívűnkben ne marad-
na. Es igy az mi bűneinknek, Isten előt valo
megh bocsatasa felől, az Papistakkal egyűt
mindenkör ketelkednenk, a Habakuk Prophe-
tanak tanitasa ellen: Az igaz ember hit által
el. *Haba: 2. 4.*

T A N U S A G O K.

I. Vegyűk esűnkben innet, hogy csak Isten
egyedűl az, az ki ingyen valo jo voltabol, sent
Fianak erdemejert az mi bűneinket megh bo-
csattya Önnön maga bizonittyá ezt az Isten.
Esa: 43. 25. hol az azt mondgya: En vagyok, en
vagyok, az ki el törölöm az te alnoklagidat en
magam-

magamert. Hasonlokepen *Ezech: 18. 21.* mond-
van: Ha meg tér az Istentelen, es poenitentiát
tart az ú bűneiről, mellyeket cselekedet, es
meg őrizi az en parancsolatimat, itiletet es i-
gassagot cseledik, elven el, es meg nem hal, es
az ú alnokfagirol meg nem emlekezem. Erre
tanit Christus Urunk is ebben az keresben.

Vetkeznek tehát, az kik avagy jo cselekedet-
tekből varjak bűnök bocsanattyat, avagy az
Szentektől, az többi közt penigh Szűz Maria-
tól, mint az Papistak, az kik Marianak így kő-
nyörögnek: Tisztíts meg az hiveknek min-
den bűnököt, &c. Szent Gergelynek penigh
azt eneklik: Ez tartson meg bűneinkből, hogy
az Egben az hivekkel nyughassunk nagy cse-
desseggel. De mi azokat ne követjük, hanem
Christus Urunk parancsolattyabol, csak Istent-
től varjuk bűnünk bocsanattyat.

I I. legyenek meg azt is: Mely igen sűkfe-
ges legyen az mi felebaratinknak ellenünk va-
lo eseteknek meg bocsatasa, ugy-mint, a mely
nélkül Istentől bűnünk bocsanattyat meltan
nem kevanhattuk, Megh tessék ennek igaz
volta ebből az conditiobol, holot ugy kerjük
Istentől bűnünk bocsanattyat, az mikeppen
mi is meg bocsatunk ellenünk vetetteknek.

Vetkeznek tehát, az kik felebarattyoknak
veteket meg nem akarjak bocsatani: Mert
valamenyíse ezt az kéreft el mondgyak,
mind annyíse az egő tűzet kernek az ő fejekre.
De mi ezeket ne követjük, hanem engedgünk
meg

TIZEN-EGGYEDIK

meg az mi fele-baratinknak, hogy az mi Szent Istenünk-is engedgyen megh mi nekünk. Segellyen minket erre az mi Mennyei Atyánk es Istenünk, Fiaert az Ur Iesus Christusert, Amen.

XII. PRÆDIKATIO.

VI. KERES.

Mal.
6. 13

Es ne vigy minket az kifirtetben, &c.

ENnek-előtte valo tanításomban, szollek az ötödik kéreőről, az melynek magyarázattyaban először azt latok megh: Mit ert Christus Urunk az adosságnak nevezetin. 2. Miert kel mi nekünk azért könyörgenünk? 3. Miert kerjük bizonyos ok alatt az mi adosságainknak meg engedelset? De ezekről az Keresetyenek elegendendőkepen hallottanak immaride fellyeb: Mostan lassuk azért Isten segítségéből az utolso kérest is.

Vegezetre, azon kerjük az mi Mennyei Atyánkat: hogy ne vigyen minket az kifirtetben, de megh szabaditson az gonosztul. Holott imez következő kérdéseket kel megh latnunk.

I. Mit

1. Mit ért Christus Urunk az kifiztetnek nevezetén?
2. Miért könyörgünk az kifiztet ellen; Holot az Szent Iakab, az ü könyvének első részében, bódognak mondgya azt, az ki meg kifiztetik?
3. Micsoda az gonosz, az melytül kevanunk meg szabadítani?

AZ ELSŐRŐL.

Az mi az első dolgot illeti: három kiváltságon való kifizetetről vagy az Szent Írásban emlekezet: Eggyik Isteni, az második emberi, az harmadik pedig ördögi kifizetnek neveztetik. Lassuk rövideden mindeniket rendel.

Az Isteni kifizet semmi nem egyéb, hanem az mi hitünknek, Kereszténységünknek, fiúi és leányi engedelmeségünknek meg próbálása. Mellyet az Isten, nem azért cselekedik, mint ha nem tudna az mi külső és belső állapotunkat, hanem imez következő okokert.

I. Hogy az ű mi bennünk való ajandekit, egyébeknek is ki nyilatkoztassa.

II. Hogy az magunk ismeretire jutasson, és így az könyörgésben való serénysegre serkengeffen, *Ier: 31. 18. Pál: 119. 71.*

III. Hogy az Hivek ez által az Hypocritakul, mint az buza az konkolytul, az rosta által, meg választassanak. *Luc: 22. 31.* Ezt pedig sokképen cselekedik az Isten.

I. Az ű kemény parancsolati által. Így próbála regen az Abrahamot, a kinek azt parancsola, hogy az ű eggyetlen egy fiat az Isakot,
únnón

T I Z E N K E T T Ő D I K

űnnön kezeivel meg őlye, *Genef: 22. 1.*

2. Az hamis Tanítók által, á kik az ű hamis tudományokat, neha csuda-tetelekkel is meg erősitik. Erről szól az Isten az Moyses által, *Dent: 13. 1.* mondvan: Ha Propheta tamad kőztet, avagy álom lato, es valami jegyet avagy csudatjövendől, es be telik az mit mondott, es annak-utanna azt mondandgya te neked: Mennyűnk az idegē Istenek utan (á kiket nem ismerē) es űolgallyunk azoknak. Ne fogad annak az Prophetanak es Álom-latonak űavat; Mert próbál titeket az te űrad Istened, hogy ha űeretede űtet tellyes űivedből es lelkedből.

3. Akkor is próbál, mikor azoknak az kik az ű hivatallyat követik, nagy akadályokat gőrdit eleikben, mellyek az ű utokat megh gatollyak. Igy jara regenten az Abraham: az ki mikor az Isten parancsolattyara, az ű hazajat el hagyvan, az Chanaan földere ment volna, csak hamar nagy ehseg tamad azon az földön, az mely miat kenűerittetek Egyitomban buydosni, holot az ű űerelmes feleségetűl is meg foűtatik: á mint erről nyilván valo irasunk vagyon, *Genef: 12. 10.* Hasonlokepen jarnak az Izraél fiai, az mint ez megh tetűik, *Exod: 14. 9.* Lásd meg az Historiat. &c.

Az emberi kifirtet, ket kivaltkepen valo do-logban fűg. Mert avagy az Istent kifirtik az emberek, avagy űnnön magokat.

Az Istent kifirtik 1. Mikor az Istennek gond-gya-

gya-viselese felől ketelkedven, külfő csudak által akarnak megh erősíttetni. Erről szól az Moyses, *Deut: 6. 16.* Ne kísérted az te Uradat Istenedet. Erre akarja vala az Satan Christus Urunkat vinni az pústabán. *Mat: 4. 3.* mondvan: Ha Istennek Fia vagy, parancsoly ímez kőveknek hogy legyenek kenyerekké.

2. Mikor az Istennek, helyet, údőt es modot szabnak az emberek eleiben. Így cselekedenek regen az Bethulia Varosbeliek, az kik ötöd napot rendelének az Istennek segítségének. *Juditb, 8. 23.*

3. Mikor az Istentől rendeltetet esközöket hatra hagyvan, az mi hivatalunkon kívül, sokatlan módon, az Istennek gondgya-viseletet akarjuk próbálni. Erre akarja vala vinni Christus Urunkat az ördög, holot arra ingerli vala, hogy az Templomnak ormozattyaról hanyat-homlok le ugordgyek. *Mat: 4. 6.*

4. Mikor az Istennek sent igejet, es abban kijelentet akarattyat hatra hagyvan, az emberek jegyet avagy csudat kevannak Istentől. Így kísértik vala az Pharisausok Christus Urunkat, *Mat: 12. 38. Luc: 11. 16.*

5. Mikor az Istennek idvőzitő kegyelmet, es az Christus erdemet, meg vetven az emberek, az ű erdemekben helyhezterik údvőssegeket. Erről szól az Szent Peter, *Acto: 15. 10.* mondvan: Mit kísértitek az Istent, oly igit akarvan vetni Tanítványok nyakara, mellyet sem az mi Atyaink, sem mi el nem hordozhattunk? &c.

TIZENKETTŐDIK

Önnön magokat kifizetik az emberek, mikor az úgonos kevanfagoktól elvonyattatnak es megétettetnek Errőlöl az Szent Pal, *1. Cor. 10. 13.* mondvan: Titeket Atyamfiai csak az emberi kifizetet talalt. Az Szent Iakab-is, *cap: 1. 13.* holott így öl: Mikor valaki kifizetik, ne mondgya hogy az Istentöl kifizetik; Mert az Isten az gonosoktól még nem kifizethetik, ő sem kifizet senkit, (tudni illik, gonos vegre,) hanem ki ki mind kifizetik, holot az önnön gonos kevanfagitul elvonyattatik, es megétettetik, &c.

Az ördögi kifizetet nem egyeb, hanem amas artalmas ingerles, az mely által ő az embereket, vagy magoktól, avagy mastul vött alkoholmatossag által, az vetkekre forgalmaztattya, hogy az Istentöl es az idvösségnek utatulüket elszakasztvan, az ő veszedelmes hálójaban kerítse. Így cselekedek regenten az mi első öüleinkel, az kiket az ő hizelkedő csalard bebedivel, az Istennek parancsolattyatul elszakasztvan, az örökke valo pokolnak es karhozatnak völgyeben be merite. *Gen: 3. 1.* Így indita az Davidot is öl, hogy az Istennek nepet meghsamlalná. *1. Paral: 21. 1.* Így kifizete Christus Urunkat-is az pustaban, mikor latna hogy megchezet volna. *Mat: 4. 3.* Mostan-is így probal nagy sokakat ez undok Satan. Itt azért kivaltkepen ez utolsó kifizetetnek nemét erti Christus Urunk.

TANU.

PRAEDIKATIO.
TANUSAGOK.

58

I Tanullyuk meg innét, hogy az Isteni kifizetnek az vege mindenkoron jo. Mert avagy azért probal, hogy serkenygeffen az Isten igjének halgatasara, az könyörgésre es halaadatra: avagy magunk ismeretüre akar hozni, es az Kerebtyeni alazatosagra megh tanítani, hogy az Istennek drága ajandekival magunkat el ne hidgyúk Lásd meg, 2 Cor: 12. 7. Avagy az kifizetetekben alkalmatosagot boldgaltat, az mi hitünknek es alhatatosagunknak meg mutatasa: Avagy vegezetre, ezek altal ez vilagot meg utaltatvan, kevántattya mi velünk az mi örökös hazankat, hogy az Szent Pallal azt mondgyuk: Kevanok meg halni, es az Christussal egygút lenni. *Phil: 1. 23.* Es az Szent Iánnossal: Igy el hamar Urám Iesus. *Apo: 22. 20.*

Intettefünk tehát, hogy az Istennek latogatatasat fenvedgyúk bekevel, el hiven, hogy hivseges es igaz az Isten es erőnk fölött nem probal. *1. Cor: 10. 13.* Annak fölötté hogy az kik az kifizetetet bekevel fenvedik, el vesik az örök életnek Coronajat. *Iac: 1. 12.*

II. Vegyúk esünkben azt is, hogy nem kel senkinek az Istent kifizteni, mert ezt meg tiltotta az Moyses által, *Deu: 6. 16* Christus Urunk is, *Mat: 4. 7.* Az Szent Peter Apostol is, *Act: 15. 10.* Vetkeznek tehát az kik, vagy egykepen vagy maskepen az Istent kifizetik.

III. Iegyezzük meg azt is, hogy az Satan kifizeti-

TIZEN-KETTŐ DIK

tetinek, ű magaban soha nincsen jo vege, hanem *per accidens*, (az mint az Scholakban böl-
lunk) oka ennek ez: Mert ű eleitől fogva el-
lenfege volt az emberi nemzetnek. *Genes: 3. 15.*
Sőt gyilkos volt. *Ioan: 8. 44.* Mivel hogy min-
denkor az emberi nemzetnek, mind közönse-
geskepen, s mind kiváltkepen veszedelmere i-
gyekezet.

Intetteffünk azért innét, hogy gyakran kö-
nyörögiünk ez ellen, mondvan: Ne vigy Ii-
ram az kifirtetben, de szabadits az gonosztul.

AZ MÁSODIKROL.

De jer lassuk másodszor; Miért kerjük azon
az Istent, hogy az kifirtetben ne vigyen, holot
az Szent Iakab, bodognak mondgya azt, az ki
meg kifirtetik.

Ved ešedben: Nem ellenkezik az Szent Ia-
kab az mi ldvözitőnkel: mert nem azt mond-
gya bodognak, az ki az kifirtetben esik, hanem
az ki az kifirtetet bekevel éenvedi, es Istennek
segitsegeből az kifirtetőt meg győzi, es az ol-
lyan ember felől mondgya hogy el vesi az é-
letnek Coronajat. Tovabba, az Iras magyara-
zo Doctorok között nemellyek azt mondgyak,
hogy itt nem azon kerjük az Istent, hogy tel-
lyességgel az kifirtetben ne vigyen, hanem,
hogy erőnk fölöt ne proballyon, ugy hogy az
kifirtő meg győzzön. Illyen ertelemben vol-
tanak az Ieronymus, *in comment: ad 26. cap: Mat:*
Ambrus Doctor, *de Sacram: lib: 5. cap: 4.* Es az
Agoston

Agoston Doctor, *Epistola 121. cap: 11.* Nemellyek azt mondgyak, hogy egy altallyaban arra kerjük az Istent, hogy semmi kifirtetet reank ne bocsasson. Illyen ertelemben volt az Tertulianus Doctor abban az könyvben, melyet az könyörgesről irt. Az Cyprianus, *in sermone de Oratione Dominica.* Az Chrysoftomus, *super cap: 6. Matth.*

Vegezetre nemellyek mind az ket ertelmet egyben foglallyak, es azt mondgyak, hogy az Istentül azt kerjük; Hogy minket az ördögnek kifirteti ala ne adgyon: Ha pedig ú fölségenek ugyan ugy tetűik, hogy meg rostaltasson, adgyon erőt mi nekünk, hogy megh ne győzetteffünk, hanem mi győzhessük meg az kifirtót, es talpunk alat meg tapodgyuk. Ez az utolso ertelem helyesseb az többinel.

TANUSAG.

Vegyük esünkben innet, hogy mi igen erőtelen es gyarlo emberek vagyunk magunkban, es ezokaert elegtelenek vagyunk az Satannal való viaskodásra. Erre tanit minket Christus Urunk itt ez helyen, holot azt parancsollya, hogy azon kerjük az mi Szent Istenünket, hogy az kifirtetben ne vigyen, es az gonostul meg szabadirson.

Intetteffünk azért innet, hogy erőtlenségünket meg ismerven, süntelen kerjük az Istennek segitseget, ennek az mi nagy ellenségünknek dúhóssege ellen.

AZ HARMADIKRÓL.

Vegezetre, lassuk immar azt is: Mit kellyen ertenünk az gonosznak nevezet in az helyen?

Ez felől az iras magyarazo Doctorok nem mind egy ertelemben vannak. Mert nemel-lyek közönfegeskepen, minden nyavalyakat es nyomorusagokat ertnek ezen, az mellyek az mi első külcinknek esetekből, naponkent reank ár viz-kepen jönnek, es igen sanyargat-nak. Illyen ertelemben voltak, az Cypria-nus, az Agoston Doctor es az Beda.

Nemellyek penigh nevezet szerint, ertik az ördögöt, az ki természet szerint gonos. Így er-tettenek ez felől, az Cyrillus, Chrysostomus, Theophilactus, es az több Görög Paterek. De mi mind az ket ertelmet foglaljuk egyben, es ertjük itt, mind ez vilagi nyomorusagokat, f-mind penig az Satant az ű veszedelmes kifsir-tetivel egyetemben.

Summa: Azon kerjük tehát az mi Szent I-stenünket, hogy minket, se az pokolbeli ör-döggel, se penig ez vilagi nyomorusagokkal erőnk fölöt ne proballyon, hanem csak az me-nyire el szenvedhetjük. Sőt az kifsirtetnek ide-jen, az ő Szent Lelkevel es Szent Igejevel le-gyen mellettünk, hitünkben erősitfen, hogy azokbol bodog ki menetelünk leheffen.

Tovabba gonosznak mondgyuk az Satant.
1. Mert természet szerint gonos. Christus Urunk bizonittya ezt, Ioan: 8. 44.

2. Mert

2. Mert egyebekben is minden gonoszságnak oka és szerzője. Nincsen oly gonoszság, mely az ördögtől nem származnék. Ez világi nyomorúságokat pedig gonosznak mondgyuk, először: Mert az természetnek rongalói és rontói. Az mi pedig az természetnek rontója, gonos az. Másodszor. Mert ű magokban az nyomorúságokat senki nem kívánja; Az honnet meg tessék hogy nem jók, mert az jót természet érint mindenek kívánnyak. Hogy pedig az nyomorúságok az Híveknek javokra szolgáljanak, nem magok természetből, hanem az Istennek jó voltából vagy, az ki az gonoszból is, jókat szokott az ű fiainak és leányainak ki hozni. *Lásd meg, Rom: 8. 28.*

TANUSÁGOK.

I. Tanuljuk meg innét rövideden, hogy sem az ördögnek kísérteti, sem ez világi nyomorúságok nem történetek az Híveken, hanem az Istenből bocsátatnak reájok az bűnert. Erről szól az Esaiás, *cap: 42. 44.* Kicsoda adta, úgy mond, ragadozása az Iakobot? Nemde az Isten, az kinek vetkeztenek, és nem akartak jarni az ő útában? Az Szent Pál is, *Rom: 6. 23.* mondvan: Az bűnnek földgya az halál. Holot az halálon, mind az testi s mind az lelki halál érttetik, az sok fele nyomorúságoknak nemeivel egyetemben. Megh tessék ez innét is, holot Idvőzítőnk, az kísértetben való vitelt Istennek tulajdonította.

Intetteffünk azért innet; Hadgyunk beket az bűnnek, hogy az Isten, se az őrdögnek, se ez vilagi nyomoruságoknak probaja ala ne vessen minket. De ki lassan tudnak mostan az emberek erről gondolkodni, naponkent való peldaink bizonyittyak.

II. Vegyük esünkben azt-is, hogy szabad az Kereszten embernek, mind az Satannak kifirteti ellen, s mind penigh ez vilagi nyomoruságok ellen könyörgeni. Ennek valofagat Idvőzítőnk állattya itt, holot ime arra tanit, hogy az gonoştul való meg szabaditasert könyörögjünk. Ezt bizonyittyak az regi Szent jamborok-is, az kik nyomoruságoknak idejen, gyakran könyörgöttek Istennek. Lásd meg, 2. Reg: 19. 15. Ismet, cap: 20. 2. 2. Paral: 20. 6. Psal: 79. 6. &c.

Intetteffünk azért innet mi is, hogy süntelen könyörögjünk az Szent Istennek: Hogy szabaditson minket az gonoştul.

Ez ennek az utolsó keresnek-is rövid magyarázata; es így el vegezék második részt-is az könyörgésnek. Következik immar utolsó része. tudni illik, az Conclusio, de arrol ez után szollunk Isten segitsegeből.

XIII. PRÆ DIKATIO.

Mert ríjed az Ország, az hatalom, &c.

SZollottam ez ideiglen, az minden-napi könyörgésnek két első részéről: Holott mine-

minemű dolgokat forgattunk, nem samla-
lom uyjonnan elő, hanem jer lassuk Isten se-
gitsegeből, az harmadik es utolsó refetsket is.
Mond Christus Urunk: Mert tized az Ország, az
hatalom, es az dicsőség, mind örökke, Amen.

Ez igeekben foglaltatik be az könyörgesnek
harmadik része, holot be summallya Idvőzi-
tónk az minden-napi könyörgést. De hogy in-
net is az Keresztyenek több hasznót vehessenek,
azt lassuk meg:

1. Hogyha ezek az utolsó igeek, meltan nevezetehetnek az
könyörgesnek harmadik részének avagy nem?
2. Micsoda hasznai vannak ezeknek az igeeknek?
3. Az igeeket rendelvegyük föl csak rövideden.

AZ ELSŐRŐL.

Az mi az első dolgot illeti; Az Papistak er-
re azt felelik, hogy ezek az igeek, nem az kö-
nyörgeshez valok, hanem csak az köszönfeges
bökasbol jötenek be, es ugy ragasztattanak az
könyörgeshez. Illyen ertelembe vagy az
többi közt, amaz Bellarminus, *lib: 1. de bonis ope-
ribus, cap: 7.* Ezt peniglen az ertelmet, ket ki-
valtkepen valo okokkal allattyak.

I. Azt mondgyak, hogy ezeket az Szent Lu-
kats Evangelista nem ragaztya az könyörges-
hez. Innet azért azt hozzak ki, hogy nem oda
valok. De erre könyű az felelet: Mert bökasa
az Istennek Lelkenek, hogy az mit egyyik Iro
Deakja által meg nem jegyeztet, az másik al-
tal megh irattya. Annak-okaert, ha az Szent

Lukats ezeket föl nem jedzette, megh irta az Szent Mathe, *cap: 6. 14.*

I I. Azt mondgyak, hogy nemelleyk az regi Paterok közzül azt mondottak, hogy ezek nem az könyörgeshez valok: Mint az Tertulianus, Cyprianus, Ambrus Doctör, &c. De erre is könyű az felelet: mert az Pateroknak ismet Patereket verhetünk ellenek. Mert vannak az kik külömb ertelemben voltak: úgy mint, az Chrysoftomus, Theophilaetus, Eucharistus. Mi peniglen azt mondgyuk, hogy ezek az igek, igen is az könyörgeshez valok, főt annak harmadik es utolso rešet foglallyak be. Megh tetűik ennek igaz volta imez következendő okokból.

I. Mert az Szent Mathe nagy nyilván az könyörgeshez ragaztya ezeket.

II. Mert az regi Doctörök közzül is, kivált kepen az Görögök, sokan oda samlallyak.

III. Mert az könyörgesnek rendi is azt kevannya, hogy az ide föl valo kéreseket így summallyuk be.

TANUSAG.

Iegyezzük meg innet, hogy ez elő samlaltatot igeket, nem jo az könyörgestől el sakaftanunk. Mert ha ez vilagi állapotban is, az haladofag meltan meg kevannya az emberektől, hogy az kik maftul valamijot vőttenek, azoknak melto es illendő böcsületeket megh adgyak. Menyivelinkab meg erdemli ezt az mi Szent

Szent Istenünk mi tőlünk, hogy az ő sok rendbeli jováért, es lelki testi ajandekiert, az ő nagy nevet mind az egig magasztalljuk. Sőt ő maga is azt kívánja az Isten, *Psal. 50. 15.* Hiy segítségül engemet az te nyomorúságodnak idején, es en meg szabadítalak tegedet, te pediglen dicsőíts engemet.

Vetkeznek tehát az Papistak, holot ezeket az őp hala ado, es az Istennek Szent Nevet magasztalo igeket, az könyörgéstől el őakasztják: sőt meg azokat is karhoztatták, az kik azokat meg tartják. De mi őket ne kövessük, hanem az Szent Matheval, es az reghi Görög Doctorokkal egyetemben tartjuk meg ezeket, es hidgyük el, hogy kedves dolgot cselekedünk az mi Szent Istenünknek előtte.

AZ MASODIKROL.

Lassuk immar az masodik dolgot, tudni illik: Micsoda hasznai legyenek ezeknek az igeknek, es miért élünk ezekkel?

Ezeknek az utolsó igeknek, nagy őp ket kiváltképen valo hasznai vannak.

Elő, Az Istennek dicsősege. Mert ezekben az Istennek Neve dicsőítettik es magasztaltatik, mely az könyörgésben mindenkor megh kívantatik. Lásd megh, *Psal. 50. 15. 1. Tim. 5. 17. 1. thess.* Ime itt az Istennek Országot, Hatalmat es Dicsőseget tulajdonitunk, az mint ide alab nyilvabban es bővebben meg halljuk.

Masodik, Az mi vigasztalásunk. Mert holot

T I Z E N - H A R M A D I K

az Istennek Országot, hatalmat es dicsőséget
tulaydonitunk, innet meg erősítettünk, hogy
ő minket meg halgathat, segithet, es minden
ellenseginktől meg szabadithat.

T A N U S A G.

Tanullyuk meg innet; hogy nem hasontalanok az könyörgésnek utolso igei. Mert ezekből, mind az Istennek nagy Neve magasztaltatik, mind penig az mi hitünk, az meg halgatas felől erősítettik.

Intetteflünk azért innet, hogy valakik Isten fiainak es leanyinak tartjuk magunkat, ezeket az igeiket az könyörgéstől el ne szakassuk, hanem hűséggel meg tartjuk: hogy mi általunk, mind az mi Istenünknek Neve dicsőíttessék, es magasztaltassék, mind peniglen az mi hitünk erősödjék.

Vetkeznek tehát az Papistak, es mind azok az kik őket követik, es ezeket az igeiket az könyörgéstől el szakasztják. De mi ezeket ne kövessük, hanem (á mint ide fellyeb-is mondam) ellyünk ezekkel, hogy így mi általunk, az mi Istenünknek Neve is magasztaltassék, es ez mellett az mi hitünk is vastagullyon.

A Z H A R M A D I K R O L.

Mond Christus Urunk: Mert tized az Ország.
Ezekben az utolso igeikben, három kiváltságon való dolgokat forgatunk. Mindeneknek előtte, három nevezetes dolgokat tulaydoni-

donitunk az mi Szent Istenünknek, tudni illik, Országot, hatalmat es dicsőséget.

Masodszor, meg valastyuk az Istennek Országat, hatalmat es dicsőséget ez földi Országoktul, hatalomtul es dicsőségtul, holot örökre valoknak mondgyuk.

Vegezetre, mind ezeknek utanna AMENT mondunk, mellyel az könyörgést egeflen be summallyuk. Ezekről rendel follok csak rövideden.

Mond Christus Irlunk: Mert tijed az Ország.

Ez az első dolog, mellyet az mi Mennyei Szent Atyánknek, az Christus parancsolattya-bol tulaydonitunk, tudni illik, az Ország. Mellyel azt jelentyuk, hogy Kiraly az mi Istenünk, mert az Kiralyoknak es Fejedelmeknek szokot Országok lenni.

De vallyon micsoda Ország ez?

Ved esedben: Az Istennek ket fele Országá vagon, tudni illik, közönseges es kivaltkepen valo. Az Istennek közönseges Országá nem egyeb, hanem az lathato vilag, az Meny es az föld, ezekben levő sok rendbeli teremtet allatokkal egyetemben, mellyeken az Istennek tellyes birodalma vagon. Erről fol az David, *Psal: 24. 1.* mondván: Az Ure az föld es annak tellyessége. Ismét, *Psal: 135. 6.* Az mi Istenünk, ugy-mond, az Egben lakik, es valamit akart, meg cselekette, mind az Eghben, az földön, az Tengerben es minden melysegekben.

Kivalt-

TIZENHARMADIK

Kiváltkepen való Országáig, az ő Anya-
 szent-egyháza, melyben be foglaltatnak az Sz.
 Angyalok, az meg bodogult lelkek es ez föl-
 dőn élő Hívek. Erről szól Chrístus Urunk,
Ioan: 18. 36. mondvan: Az en Országom nem
 ez világból való. Itt azért, mind az két Ország-
 got Istennek tulajdonítottuk, mintha azt mon-
 danok: ő mi Mennyei Szent Atyánk, mivel-
 hogy te Király vagy, az kinek hatalmában
 minden teremtet állatok vannak. Mi pedig te
 nepeid vagyunk, es az te birodalmod alatt la-
 kunk: Kerünk teged, hogy visely gondot re-
 ank, es tartis megh minket, mert vagy on mo-
 dod benne, hogy mindenek ellen megh tart-
 ható, mint hatalmas es főlfeget Királyunk es
 Fejedelmünk.

TANUSÁG.

Vegyűk esűnkben innét, hogy Király az mi
 Istenünk, főt minden Királyoknak Királya es
 Császároknak Császára, ugy-mint a kinek mind
 az Egen s-mind az földön tellyes birodalma
 vagy on. Meg tessék ez az elő fámlaltatot dol-
 gokból.

Intetteffűnk tehát innét, hogy ennek az
 nagy főlfegetnek minden tehetségűnkkel szolgál-
 lyunk. Vigasztalljuk is magunkat, minden fele-
 nyavalyainkban, mert meg otalmazhat, mint
 ilyen nagy főlfeget.

Mond immar Idvőzítőnk: Az hatalom.

Ez az második dolog, mellyet Isten felől
 mon-

mondunk ezekben az utolsó igekben. Hatalmat is tulaydonitunk ő fölségének. Ezt pedig azért cselekedgyük, először: hogy meg valassuk ez földi Fejedelmektől, az kik közzől nemmellyek erőtlének az ő Országoknak otalmazására.

Másodszor, Vigasztalásunkert, hogy mindenfele nyavalyainkban ezzel gyamolítsuk magunkat.

Ertelme azért ennek is ez: Halgas megh minket ő mi Istenünk, es ad megh az mit kérünk, mert meg adhad, es csak te adhatod egyedül megh, mert mindeneknél hatalmasb vagy, es te ellened senki nem álhat.

TANUSÁG.

Iegyezzük meg innét, hogy erős es győzhetetlen Király az mi Istenünk, az kinek tanatla es cselekedeti ellen senki nem álhat. Önnön maga bizonyítja ezt az Isten, *Esa: 46. 10.* mondvan: Az en tanatfom meg áll, es az en akaratom meg leßen. Az *Esaías* Propheta is, *cap. 14. 27.* Az Seregeknek Ura, ugy mond, az mit veggez, kicsoda bonthattya azt föld mint ha azt mondana, hogy senki nem. *Idvőzitőnk is, Ioan: 10. 19.* holot így bol: Az en Atyám, az ki ezeket ennekem adta, mindeneknél nagyob, es senki az ő kezéből ki nem ragadhattya azokat. Itt is ezt állattya, holot hatalmat tulaydonit ő neki.

Intettefünk azért innét, hogy Isten ellen

TIZEN-KETTŐDIK

ne vetkezzünk, mert meg bűntethet. Vigasztaljuk is magunkat, meg tud otalmazni minden vesedelem ellen, mert hatalmas Király.

Mond meg is Christus Urunk: Es az dicsőség, &c.

Ez az harmadik dolog, mellyet Istennek tulajdonítunk, tudni illik az dicsőség. Az Istennek dicsősége penig nem egyeb, hanem az ő nagy jó voltanak, hatalmanak, igazságnak, bentségének, bölcseségének es Atyai gondgya-viselesének hirdetése, mellyet minden teremtet allatok tele torokkal prædikálnak. *Pfal: 19. 1.* Kivaltkepen penig az Hivek, mind az Egig magasztalnak.

Ertelme azért csak ez: Ezeket te túled, hatalmas es győzödelmes Királyunk. az te dicsőségedert kerjük es várjuk, mert egyedül minden joknak kut-fejenek csak teged vallunk, azért az dicsőséget csak te neked tulajdonítjuk. Halgas meg azért az te dicsőségedert.

TANUSÁG.

Tanuljunk meg innét, hogy minden dolgainknak fő vege az Istennek dicsősége legyen, mert az Isten mindeneket ő magaert eselekedet. *Prov: 16. 4.* Ertette ezt az David, az ki *Pfal: 25. 7. 1.* azt mondgya: Nem nekünk Ur Isten, nem nekünk, hanem az te Nevednek ad az dicsőséget. Erre int Idzőzitőnk is, *Math: 5. 16.* Ugy tündököllyek, ugy mond, az ti világozzatok az emberek előtt, hogy az emberek látván

az ti

az ti jó cselekedeteket, az ti Mennyei Atyatok dicsőítések. Ugyan ezen dologra int itt is, holot azt parancsolja hogy az mi könyörgésünknek vege is az Istennek dicsőiséget forgassuk. Vetkeznek ez ellen azok, az kik nem hogy az Isten tisztességének elő mozdítására igyekezzenek, de sőt inkább, az menyire túllők lehet, tellyességgel talpok alá akarják tapodni. De mi azokat ne kövessük, hanem minden tehetőségünkkel azon legyünk, hogy mi általunk az ő nagy neve dicsőítessék és magasztaltassék Ez az első dolog Mond immar Christus Urunk: Mind örökkön örökre, &c.

Ez az második dologh, mellyet az könyörgésnek utolsó részében forgatunk. Továbbá, ezzel meg valástyuk az Istennek orságot, hatalmat és dicsőiséget, ez földi királyoknak és Fejedelmeknek orságoktul, hatalmoktul, és méltóságoktul. Mert lattynk, hogy ez földi Fejedelmek noha fokát birnak, annak felette erősek és nagy méltóságos semelleyek: Mind azon által ezek csak údó érint valók és elmulandók; Mert az mint az Esaiás mondgya *cap. 40. 6.* Minden test olyan mint az fű, és az ő dicsőisége mint az mezei viragh. De az mi Istenünknek orsága, hatalma és dicsőisége örökre való. Lásd meg, *Psal. 102. 28.*

TANUSAG.

Vegyük esünkben azért innet hog az mi Istenünk közt és ez világi Fejedelmeknek állapot-

TIZENHARMADIK

tya közt oly nagy külömbfeg vagy on, mint az örökke valofag közt, es az el mulando dolgok közt. Meg tetfik ennek igaz volta az elő samlaltatot dolgokbol. Erre tanit Idvőzítőnk ebben az czikkelyben, holot örökke való Országot, Hatalmat es Dicsőfeget tulaydonit az Sz. Istennek. Ez az masodik dolog is,

De hogy mondunk vegezetre az könyörgesben?

Azt mondgyuk hogy A M E N, mellyel tellyefegeffen be summallyuk es rekefityük az könyörgest; Mert ez annyit tesen, mint-ha azt mondanok, hogy Ugy legen.

Tovabba, Ament mondunk az mi könyörgesűnknek vegen: először, hogy megh mutafuk az mi buzgo indulatunkat: Mely nagy fi-vűnk fserint kevantuk az elő samlaltatot dolgokat.

Masodszor Hogy vallast tegyűnk az mi bizodal munk felől, hogy semmit nem ketelkedűnk az meghalgatas felől, hanem tőkelleteffen elhittűk, hogy az Isten az mi kevanlagunkat, igaz igireti es fogadasa fserint, Szent Fiaert be tellyefiti.

TANUSAG.

Iegyezzűk meg innet; Hogy nem jo az könyörgesben ketelkedni Erre tanit Christus U-runk, Mat: 21. 22. mondvan: Valamit kerendetek el hiven, el vesbitek. Az Szent Pal-is, Heb; 4.

16. Jarullyunk, ugy mond, tellyes bizodalommal az kegyelemnek fekeleiben. Az Szent Iakab is, *cap: 1. 6.* holot így szól: Az ki könyörög, hitből kerjen, semmit nem ketelkedven. Ugyan ezen dologra intettetünk ebben az utolsó czikkelyben is, holot az mi imatfagunknak vegen Ament mondunk.

Intettefünk azért innét; Hogy tellyes bizodalommal jarullyunk az kegyelemnek fekeleiben, el hiven, hogy az mi Mennyei Szent Atyánk, Fiaert az Ur Iesus Christufert meghalga. Ennek az mi Szent Istenünknek, Fiaival es Szent Lekevel egyetemben, legyen örökke valo dicsoseg, halaadas es orfaglas, Amen.

Erzennek az UR Iesus Christusul tanult Könyörgesnek rövid magyarázata.

Dicsiret Istennek mind örökke,
A M E N.

2

Az nyomtatásban eset fogyatkozasokat így allasd helyere.

Paginâ 4. Facie A, linea 30. könyörgünk, pro könyörgünk.

Pag: 20. F. B, lin: 15. Masodszor, pro Masodik.

Pag: 39. F. B, lin: 13. magunknak pro magunk.

Pag: 58 F. B, lin: 21. kiseritot pro kiseritetet.

Pag: 62. F. A. lin: 26. 1. Thess: 5. 17. pro 1. Tim: 5. 17.

Pag: 64. F. B, lin. 2. Meg, pro Mert.

Ezekon kívül az Görög foknak accentusban valo fogyatkozait, az több aprolek dolgokkal, egyetemben, az Kereszten Olvaso, jobbre magyarazza.

